

Európska komisia

Európska komisia ani žiadna osoba konajúca v jej mene nenesie zodpovednosť za možné použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii.

© foto: Európske spoločenstvá.

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii

Bezplatné telefónne číslo*:
00 800 6 7 8 9 10 11

* Niektorí prevádzkovatelia mobilných sietí neumožňujú prístup k číslam 00800 alebo tieto hovory spoplatňujú.

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete. Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Katalogizačné údaje a abstrakt nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2009.

ISBN 978-92-79-12687-1

doi 10.2767/28588

© Európske spoločenstvá, 2009.

Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Printed in Germany

VYTLAČENÉ NA BIELOM BEZCHLÓROVOM PAPIERI

PRÍNOS PRE VÁŠ ŽIVOT

Európska únia investuje do ľudí prostredníctvom
Európskeho sociálneho fondu

Európska komisia

Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť,
sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti

Oddelenie A1

Rukopis bol dokončený v júni 2009.

Obsah

Mladí ľudia

Dospieť na správnu prácu

10 Audrey Libresová, 21, sa vrátila na strednú školu v Champagne vo Francúzsku, aby získala kvalifikáciu ako praktička v kvetinárstve.

Šport ako život

14 Sheena Matthewsová, 27, z Dublinu v Írsku sa zúčastnila kurzu športových trénerov a teraz pomáha školiť nových inštruktorov.

Zdravé riziko

18 Po zapojení sa do projektu pre mladých podnikateľov otvorila Radmila Petroušková, 26, v Českých Budějoviach v Českej republike kaviareň so zdravou výživou.

Ako si zarobiť na živobytie

12 Bruno De Almeida Aveiro, 18, využil na získanie práce mestského záhradníka v Luxembursku možnosť trojročného vzdelávania a projektu odbornej prípravy.

Východný potenciál

16 Bruno Teixeira, 29, využil kontakty z pobytu v Indonézii na založenie poradenskej spoločnosti v Porte v Portugalsku.

Mladosť a energia ako vklad

20 Yann Lelièvre, 27, dostal pomoc pri návrhu podnikateľského plánu pred otvorením svojho športového obchodu v meste Clermont-Ferrand vo Francúzsku.

Rovnosť medzi ženami a mužmi

Ženy chodia do práce a staršia generácia sa zabáva

24 Kým Koulla Aggelová, 38, pracuje ako upratovačka v dedinke Augorou na Cypre, program opatrovateľskej služby zabáva jej staršiu matku.

Budovanie jedinečného podnikania v oblasti cestovného ruchu

28 Riikka-Leena Lappalainenová, 50, prostredníctvom medzinárodného projektu pre podnikateľky dosiahla úspech svojho rodinného hotela v oblasti Pohjois Savo vo Fínsku.

Lepšie zosúladienie práce so životom

32 Gerard Jansen, 53, pracuje na diaľku pre svojho zamestnávateľa, pre správu vodných tokov v Drachtene v Holandsku.

Priestor na prácu

26 Stephan Wittich, 39, môže pokračovať vo svojom výskume, jeho dcéra je zatiaľ v jasiach Viedenskej univerzity v Rakúsku.

Žena za volantom

30 Novinárka Beata Szozdová, 26, po absolvovaní obchodného kurzu začala vydávať vlastnú internetovú motoristickú publikáciu v Poznani v Poľsku.

Budúcnosť vo vlastných rukách

34 Absolvované školenie a poradenstvo pomohli Kataríne Vargovej, 37, po predĺženej materskej dovolenke opäť nájsť prácu v Bratislave na Slovensku.

Znevýhodnení ľudia

Postihnutie nie je pre prácu hendikep

38 Andrzej Lubowiecki, 47, dostal prácu v bezpečnostnej službe na druhý deň po tom, ako sa v Gdyni v Poľsku zúčastnil kurzu na pomoc čiastočne postihnutým v uchádzaní sa o prácu.

Pomocná ruka pre nevidomých

42 Študentka Sarmite Gromská, 21, dostáva na Lotyšskej univerzite v Rige bezplatné študijné materiály v slepeckom písme.

Naučiť sa životu s bolesťou

46 Upratovačka Otilia Marquesová, 54, sa na vzdelávacom kurze v Luxembursku naučila, ako premôcť reumatickú bolesť chrbta, ktorá jej strpčovala život.

Recept na úspech

40 Po ročnom kuchárskom kurze si Éva Gyulaiová, 33, našla prácu v rodinnej reštaurácii Ízlelő (maškrta) v meste Szekszárd v Maďarsku.

Radost' z vidieckeho života

44 Andrej Lovrencec, 22, absolvoval školenie na pracovisku, ktoré viedlo k zamestnaniu v poľnohospodárstve v oblasti Prekmurje v Slovinsku.

Príbeh Georgie

48 Rehabilitačný program na Korfu v Grécku umožnil Georgii Chrisikopoulouovej, 36, nájsť si prácu záhradníčky.

Starší pracovníci

Príprava na novú kariéru

52 Jane Grønová, 58, získala vďaka kurzu na získanie pracovných zručností kvalifikáciu vodičky autobusu v Aalborgu v Dánsku.

Skutočná hodnota skúseností

56 Program, ktorý spája zamestnávateľov so staršími pracovníkmi vo Viedni v Rakúsku umožnil 55-ročnej Roswithe Kerbelovej získať prácu v dobročinnnej organizácii, ktorá sa zaoberá získavaním prostriedkov.

Nové odborné zručnosti a zmysel pre spoločnosť

60 Kurz informačných technológií podnietil podnikateľku Aldonu Mikalaušienovú, 71, modernizovať svoju účtovnícku firmu vo Vilniuse v Litve.

Preškolenie na modernú pracovnú silu

54 Získanie počítačových zručností pomohlo 53-ročnému Milanovi Nedbalovi z Prusinovic v Českej republike po prepustení opäť získať zamestnanie vo výrobe.

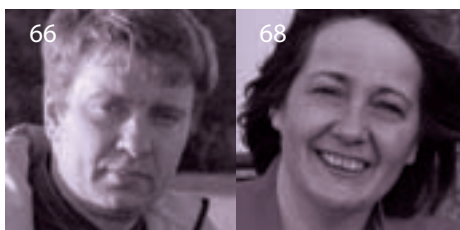
Sociálna solidarita dáva novú nádej

58 Cvetan Ivanov, 62, sa vďaka projektu, ktorý podporuje starších obyvateľov nútených zostať doma, stal sociálnym asistentom vo Vraci v Bulharsku.

Späť v práci

62 Kurz zameraný na obnovenie zručností umožnil Georgovi Mifsudovi, 60, začať odznova ako pracovník údržby krajiny na Malte.

66

68

Podnikanie

Poradenstvo pomohlo dostať vznášadlo na správnu cestu

66 Poradenský projekt poskytol Peeterovi Tarmetovi, 32, nástroje, ktoré potreboval na propagáciu svojich jazd na vznášadlách v Tallinne v Estónsku.

70

72

Podnikavý ako včielka

70 Normunds Zeps, 31, sa zúčastnil kurzu riadenia malého podniku a teraz chová medonosné včely v meste Kalupe na lotyšskom vidieku.

74

76

Stavebný podnik potrebuje pevné základy

74 José Salmerón Guindos, 47, vďaka programu pre malé a stredné podniky transformoval svoju stavebnú spoločnosť v meste La Huertezuela v Španielsku.

Výroba ekologickej energie

68 Sandra Barnesová-Keywoodová, 37, sa naučila, ako urobiť svoj penzión blízko mesta Chichester na juhu Anglicka ekologickejši.

Bezpečnosť na farme

72 Gaetane Anselmová, 40, absolvovala poradenstvo, ako zlepšiť bezpečnosť detí pri návšteve svojej náučnej farmy vo Valónsku v Belgicku.

Budovanie vidieckej budúcnosti

76 Florin Istrate, 39, pomáha poľnohospodárom v meste Barbuletu v Rumunsku vybudovať udržateľné živobytie pre seba a svoje rodiny.

80

82

Nové odborné zručnosti

Druhá šanca, nová kariéra

80 Marie Therese Vellová, 48, urobila vďaka vzdelávaciemu programu pre ľudí nad 40 rokov nový začiatok a teraz pracuje na plný úväzok v nadácii pre rozvojovú pomoc na Malte.

84

86

Dobry pracovník získal oficiálne uznanie

84 Zsolt Korcz, 34, absolvoval ročný kurz a po rokoch práce stavebného robotníka v meste Zalaegerszeg v Maďarsku získal kvalifikáciu vyučeného murára.

Riešenie problémov je s trochou pomoci jednoduchšie

82 Školenie na získanie odborných zručností v Larnake na Cypre umožnilo Andreasovi Apatzidisovi, 41, získať miesto vodiča dodávkového vozidla, ktoré mu naozaj vyhovuje.

Investícia do dobrého nočného spánku

86 Daniel Dellisse, 50, sa prostredníctvom svojej spoločnosti vo Flámsku v Belgicku zúčastnil technického preškolenia, aby mohol prejsť na denné zmeny.

88

90

Rozvoj kariéry

88 Intenzívne školenia pomohli 33-ročnej Biliáne Filipovej z Dupnice v Bulharsku zvládnuť množiace sa manažérske povinnosti.

Oživenie vedomostí

90 Peter Meller, 48, si v Magdeburgu v Nemecku oživil svoje zručnosti v oblasti strojárstva a získal prácu v automobilovom priemysle.

Vzdelávanie a odborná príprava

Hodnota tradícií

94 Európske štipendium poskytlo antropologičke Monice Stroeovej, 24, z Bukurešti v Rumunsku možnosť prehliť svoju výskumnú prácu.

Hora volá

98 Kurz lesníctva pomáha Marii Balbine Soaresovej Melovej Rochovej, 59, riadiť svoj rodinný statok blízko mesta Porto v Portugalsku.

Vysoké ciele

102 Vysokoškolský učiteľ Nedas Jurgaitis, 28, z mesta Šiauliai v Litve dostal od niekoľkých najlepších akademikov Európy špecializované školenie a zvýšil si sebavedomie potrebné na rozvoj kariéry.

Podpora kreativity

96 Harri Haanpää, 33, chce ďalej rozvíjať mediálne zručnosti, ktoré mu pomohli vybudovať vlastnú filmovú produkčnú spoločnosť v Helsinkách vo Fínsku.

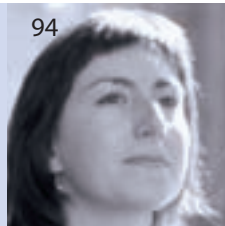
Kariéra v oblasti inovácií

100 Vďaka grantu na podporu výskumu sa 30 – ročný Simone Rossi z Umbrie v Taliansku ujal vedenia vo výskume nového systému na výrobu solárnej energie a získal trvalú prácu.

Ukázať ostatným cestu vpred

104 Herec a hudobník Mogens Lausen, 44, sa naučil, ako založiť spoločnosť poskytujúcu poradenstvo pri plánovaní kariéry v meste Aarhus v Dánsku.

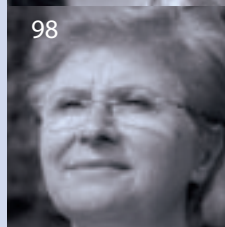
94

96

98

100

102

104

Začlenenie do spoločnosti

Dostať sa na správnu cestu

108 Jana Urbanijová, 26, prekonala drogovú závislosť a zúčastnila sa neformálneho vzdelávacieho programu, ktorý jej umožnil začať štúdium na Ľubľanskej univerzite v Slovinsku.

Z ulice na mólo

112 Fiorella, 50, žila dva roky na uliciach Bologne v Taliansku, kým sa zúčastnila kurzu odbornej prípravy pre ľudí bez domova, kde získala kvalifikáciu na riadenie obchodu s oblečením.

Komunikácia pre nepočujúcich

116 Po osvojení si počítačových zručností dostal Mário Greško, 30, napriek svojej hluchote požadovanú prácu v automobilovom priemysle v Bratislave na Slovensku.

Nové zručnosti v oblasti informačných technológií pre lepšiu budúcnosť

110 Christos Giannakopoulos, 27, ktorý sa ako dieťa stal sirotou, využil počítačový kurz a teraz pracuje v maloobchode v meste Chalkida v Grécku.

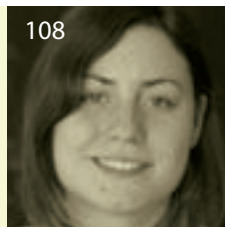
Pomocná ruka, šanca na nápravu

114 Projekt poskytujúci poradenstvo v živote dal Allanovi McGinlaymu, 47, možnosť vymaniť sa zo svojej väzenskej minulosti a nájsť si prácu v pomoci ostatným bývalým delikventom v meste Wishaw v Škótsku.

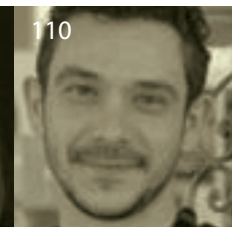
Úsmev a povedz syr

118 Pomoc v boji proti depresii umožnila Anne-Lie Thuvessonovej, 52, vybudovať si vlastný obchod s lahôdkami v meste Hässleholm vo Švédsku.

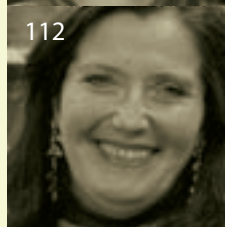
108

110

112

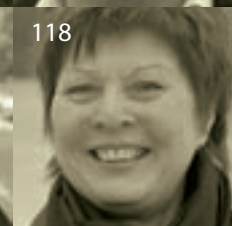
114

116

118

Proti diskriminácii

Estónsky integračný projekt otvára dvere

122 Messurme Pissarevová, 37, sa zúčastnila projektu zameraného na integráciu občanov s inou štátnou príslušnosťou do estónskej spoločnosti a teraz vedie realitnú spoločnosť.

Top miesto

126 Amparo Navajová Maldonadová, 30, sa vďaka programu pre rómsku komunitu dostala na dozornú pozíciu vo veľkom hoteli v Seville v Španielsku.

Vedomosti znamenajú silu

130 Vďaka vzdelávaciemu programu pre nezamestnané ženy uskutočnila Khadija Majdoubiová, 38, svoj sen o otvorení salóna krásy v Amsterdame v Holandsku.

Stať sa pracovnou silou

124 Miesto praktikanta v logistike dodávateľského reťazca priviedlo 38-ročného Sergeja Mbamiho z mesta Limerick v Írsku k trvalému pracovnému miestu.

Stáť na vlastných nohách

128 Rozvojový program pre mladých ľudí pomohol Abshirovi Abukarovi, 25, získať prácu a integrovať sa do prevzatej kultúry v meste Malmö vo Švédsku.

Sila v rozmanitosti

132 Cornelia Schultheissová, 44, dostala pomoc pri rozbehnutí poradenstva v Berlíne v Nemecku, ktoré podporuje medzikultúrne porozumenie medzi podnikateľmi.

Abecedný zoznam tém

134

Zoznam projektov, ktoré investujú do ľudí

142

Prínos pre váš život

Osobné príbehy z Európskeho sociálneho fondu

Európska únia – čo pre nás v skutočnosti robí? Európsky sociálny fond (ESF) je jednou z odpovedí na túto otázku. Investuje do ľudí: každý rok približne 10 miliónov vo všetkých 27 členských štátoch EÚ. Ľudia pociťujú účinok často priamo na sebe a 54 príbehov v tejto publikácii ukazuje, že ESF naozaj ovplyvňuje skutočné životy ľudí.

ESF bol založený v roku 1957 a v dnešnej dobe predstavuje približne 10% rozpočtu EÚ. Peniaze sa vynakladajú na široký okruh rôznych projektov po celej EÚ, ktoré boli vypracované na vnútroštátnej a miestnej úrovni takým spôsobom, aby uspokojovali osobitné potreby ľudí v rôznych situáciách.

Vyjadruje prezieravú zhodu zakladateľov EÚ pred viac ako polstoročím, že budovanie jednoty medzi národmi nezávisí len od zmlúv a obchodných dohôd. ESF je praktickou ukážkou solidarity medzi členskými štátmi a komunitami. Európskym občanom umožňuje prispôsobiť sa novým výzvam, ktoré vznikli v priebehu uplynulých rokov. Zhmotňuje spoločné hodnoty európskej spoločnosti založené na spravodlivom zaobchádzaní a dobrej kvalite života pre každého. V praxi to znamená prístup k zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti, bývaniu a vzdelávaniu, ako aj starostlivosť o zraniteľnejších členov spoločnosti a ich podporu.

Najvyššou prioritou ESF je, aby ľudia získali prácu, neznamená to však akúkoľvek prácu. Projekty, ktoré financuje, pomáhajú ľuďom nájsť si správnu prácu: prácu, do ktorej môžu dorásť a udržať si ju. Existujú

projekty poskytujúce preškolenia a podporu, ktoré môžu ľuďom pomôcť opäť získať prácu a zmierniť tlak na rodiny a komunity. Predstavuje aj hlavný nástroj EÚ na pomoc ľuďom prispôsobiť sa reštrukturalizácii a venuje sa problémom, s ktorými sa ľudia stretnú pri využívaní svojho práva pohybu medzi členskými štátmi. Hospodárska sila EÚ sa môže budovať iba na základe spoločného úsilia a spoločnej sily jej 500 miliónov obyvateľov.

Kľúčovým princípom, ktorý je základom ESF, je dodať ľuďom silu: pomôcť ľuďom, aby si pomohli sami, aby sa sami rozhodli a realizovali svoje ambície. Táto kniha prináša príbehy 54 jednotlivcov, ktorí využili možnosti ponúkané iniciatívami financovanými ESF.

Spoločnou črtou všetkých týchto príbehov je, že sú to príbehy ľudí, ktorí sa rozhodli zlepšiť svoj život a neodradili ich prekážky, neúspechy, niekedy dokonca ani obrovské ťažkosti. Všetci sa vzopreli, aby zlepšili svoju situáciu, alebo sa vrátili na správnu cestu. Potrebovali však pomocnú ruku, tú trochu ďalšej podpory a zvýšenia sebadôvery, ktoré projekty ESF ponúkajú.

Rozhovory sa zameriavajú na mužov a ženy, na každú vekovú skupinu od tínedžerov po dôchodcov v mestských a vidieckych komunitách vo všetkých krajinách Európskej únie. Predstavujú ambiciózných podnikateľov s nápadom na predaj, rodičov, ktorí musia zosúladiť prácu s výchovou detí, ľudí bojujúcich proti psychickým a fyzickým postihnutiam a ostatných, ktorí sa chcú integrovať do spoločností, ktoré sú im cudzie.

Názorne dokazujú, ako možnosť pracovať, akokoľvek obyčajná táto práca bude, môže

doslova zachrániť ľudí, ktorí by inak stratili nádej na slušnú existenciu. Ukazujú, aký môžu mať ľudia osoh zo vzájomnej pomoci: starať sa a dostať starostlivosť. Pomoc nie je jednosmerný proces, ale vzájomný zisk. Ilustrujú aj, že na učenie nie je v živote nikdy neskoro a že ľudia všetkých vekových kategórií a schopností môžu nadobudnúť sebadôveru z odborných zručností, ktoré poskytujú vzdelávanie a odbornú prípravu.

Každý prípad je iný a čoraz častejšie je pomoc poskytovaná prostredníctvom týchto projektov prispôsobená, aby uspokojila konkrétne, individuálne potreby. Výsledky ukazujú, že je to najvhodnejší a najúspešnejší spôsob, ako zlepšiť životy ľudí.

Ľudia poskytujúci rozhovor boli ochotní podeliť sa o najintímnejšie detaily svojho života, v mnohých prípadoch vysvetlili, že tak urobili, pretože verili, že ich príbehy môžu pomôcť ďalším ľuďom, ktorí majú podobné problémy. Osobitne dojemným príkladom je príbeh Georgie Chrisikopoulouovej z Korfu v Grécku, ktorá musela zložiť mnohé ťažkosti, kým začala žiť normálny život a vybudovala si vzťah so synom, ktorého stratila.

Komentáre, ktoré pretkávajú príbehy ako niť, názorne dokazujú, že ESF je skutočným prínosom. „Projekt mi tak veľmi pomohol, chcela by som, aby všetci vo Švédsku o ňom vedeli viac,“ povedala Anne-Lie Thuvessonová z Hässleholmu.

„Naučil ma, že môžem robiť všetko. Všetko, čo chcem, je možné, ak sa tomu budem venovať,“ tvrdí Messurme Pissarevová z Estónska. Pre Zsolta Korcza z Maďarska a Andreeasa Apatzidisu z Cypru dokázali

projekty „zázraky“. A mnohí ďalší súhlasia, že bez podpory z ESF by neboli „tam, kde sú teraz“.

Tieto príbehy svedčia aj o energii a oddanosti vedúcich a organizátorov projektov, ktorí často vedia v druhých objaviť potenciál spôsobom, akým to spoločnosť zvyčajne nerobí. Sú to ľudia, ktorí nechcú stratiť vieru v ľudí okolo seba a ktorí často majú víziu inkluzívnejšej spoločnosti, kde všetci majú možnosť realizovať svoj potenciál. Projekty a jednotlivcov, ktorých podporujú, predstavujú malé, ale konkrétne kroky smerom

k tomuto cieľu. „Absolvovanie školenia je posolstvo, že ľudia môžu uspieť,“ vysvetľuje Henrik Johannesson z Dánska.

A ako povedal Per Larsson zo Švédska: „Ukazuje to, že ľudia majú v sebe silu, ak majú možnosť ju rozvíjať.“

Príklady ilustrujú, že EÚ ešte chýba kus cesty na dosiahnutie skutočnej sociálnej súdržnosti. Podmienky, v ktorých ľudia žijú a výhody, ktoré majú, sa môžu od jedného regiónu k druhému líšiť. Od 80. rokov 20. storočia ESF svoje prostriedky zamerá

na chudobnejšie regióny Európy s cieľom zmierniť rozdiely medzi bohatými a chudobnými. Je zrejmé, že túžba ľudí zlepšiť svoj život a predovšetkým život svojich detí je rovnaká vo všetkých krajinách a kultúrach.

Pre všetkých, ktorí sa podieľali na vzniku tejto publikácie, je počúvanie a šírenie týchto príbehov veľkou poctou a inšpiráciou. Dúfam, že ich čítanie budete pokladať za rovnako dojímavé a inšpirujúce a dospejete k záveru, že ESF je naozaj „Prínos pre život“.

Mladí ľudia

Dospieť na správnu prácu

Chodník pred záhradným centrom *Le Jardin* na predmestí Remešu v severnom Francúzsku lemujú kvetináče so živými chryzantémami – červenými, zlatými, hrdzavými a krémovými. *Audrey Libresová* víta zákazníkov, prijíma objednávky, robí kytice a stará sa o rastliny v blízkom skleníku.

21-ročná žena pracuje v *Le Jardin* tri roky a veľmi sa jej tam páči. „Niekdedy to je ťažká práca a občas pracujem dlho. Máme tam však medzi kolegami dobrú atmosféru. Chcela by som tu zostať.“ Audrey hovorí, že už dlho chcela pracovať v kvetinárskom odvetví, a vďaka podpore, ktorú získala na školení spolufinancovanom Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, je teraz na správnej ceste. Nebolo to však úplne jednoduché.

Audrey sa narodila v Sedane vo francúzskych Ardenách a jej láska pre prírodu pochádza z detstva v tomto nádhernom, divokom a vrchovitom regióne na severovýchode krajiny. „Keď som bola malá, často sme boli s otcom vonku na poliach. Chodili sme von a zbierali sme huby. Oco ma vozieval vo fúriku, stále som bola špinavá.“

Výbušná povaha

Keď však mala deväť rokov, jej rodičia sa rozišli. Prestaňovali sa s mamou, ktorá sa znovu vydala, do Remešu. Jej starý otec predstavoval silnú zjednocujúcu silu, ktorá pomáhala držať rodinu, Audrey a jej dve sestry, pokope. Keď ale v roku 2001 zomrel, situácia sa dost' skomplikovala.

„Veľmi som vtedy trpela. Otec pre mňa chodil každý druhý víkend, ale môj nevlastný otec sa správal ako otec, a to sa mi nepáčilo. Vôbec som si s ním nerozumela,“ spomína. „Mala som výbušnú povahu a odvrávala som. Teraz to ľutujem. S vekom chápem, čo chcel urobiť. Chcel nám pomôcť.“

V tom čase nenapredovalo jej vzdelávanie príliš dobre. „Nemala som rada školu,“ priznáva. „Rada sa hýbem a stráviť celý deň na stoličke a počúvať učiteľa mi pripadalo ako strata času. Chcela som začať pracovať, ale moja mama chcela, aby som sa ďalej učila.“ Odišla zo školy v 17 rokoch, po skončení troch rokov stredoškolského vzdelania a bez kvalifikácie. „Neľutujem to,“ trvá na svojom.

„Všetci okolo mňa ma podporovali a hovorili mi, aby som sa nevzdávala. Bola to škola druhej šance, ktorá mi dala novú možnosť, a za to im z celého srdca ďakujem.“

O rok neskôr po ďalších nezhodách si Audrey zbalila svoje veci a odišla z domu. Začala žiť so svojim dlhoročným priateľom Nicolasom a jeho rodinou a na chvíľu stratila kontakt s obidvoma rodičmi.

Druhá šanca

Audrey vyskúšala rôzne práce, napríklad v oblasti predaja odevov. „Nepáčilo sa mi to však,“ vysvetľuje. „Vždy som chcela byť kvetinárkou.“ Nakoniec si dohodla dvojmesačné skúšobné obdobie v kvetinárstve. Na konci tejto doby ju však majiteľ už nepotreboval a opäť zostala bez práce. „Je pravda, že vtedy som bola dosť deprimovaná. Všetci okolo mňa ma však podporovali a hovorili mi, aby som sa nevzdávala. Bola to škola druhej šance, ktorá mi dala novú možnosť, a za to im z celého srdca ďakujem.“

V novembri roku 2004 začala Audrey chodiť do školy, ktorá je súčasťou francúzskeho *Centre de Formation d'Apprentis* (Centrum vzdelávania učňov, CFA) v meste Châlons v Champagne. Zostala tam do septembra roku 2005, keď si dohodla učňovskú prax v *Le Jardin*. Škola druhej šance je určená na pomoc mladým ľuďom do 25 rokov pri hľadaní práce. Pokračujú vo svojom vzdelávaní, aby zlepšili svoje odborné znalosti vo francúzštine, matematike a informačných technológiách, a zúčastňujú sa kurzov zameraných na hľadanie práce. Majú už pracovné skúsenosti, čo im pomáha objaviť alebo potvrdiť svoje pracovné ambície. Škola pomohla Audrey nájsť podnik, ktorý jej ponúkol učňovskú prax, akú chcela.

Popri práci v záhradnom centre sa dva roky vzdelávala, aby získala *Certificat d'Aptitude Professionnel* (Certifikát odbornej spôsobilosti, CAP) kvetinárky. Získala ho v júni roku 2007 a rozhodla sa ďalej študovať na získanie diplomu v odbore pestovateľskej škôlky (BEP). Škola ďalej sleduje jej vývoj.

Každý mesiac strávi jeden týždeň v meste Nancy vo francúzskych Vogézach, kde študuje kvôli diplomu. Aby zostala v *Le Jardin*, musí byť na skúškach úspešná, a to znamená pravidelné povinnosti. Nancy je príliš ďaleko, aby dochádzala každý deň, preto musí cestovať cez víkend a bývať v hoteli.

Vzdelávanie na pracovisku

V pestovateľskej škôlke sa jej páči sezónna povaha práce. Sviatok Všetkých svätých a Vianoce sú mimoriadne rušné obdobia, kedy prichádzajú objednávky a musí sa aranžovať, čo znamená, že na uspokojenie dopytu sa musia pracovať nadčasy. Záhradné centrum, ktoré ponúka široký sortiment tovaru vrátane záhradného príslušenstva, doplnkov a umelých kvetinových dekorácií, je otvorené šesť a pol dňa v týždni vrátane nedeľných doobedí. Zamestnanci pracujú na zmeny, jeden deň v týždni majú voľno. Audrey niekedy so svojim zamestnávateľom chodí k belgickej hranici vyzdvihnúť nové zásielky kvetín.

Je na dosiahnutie správnej kombinácie farieb a kvetov dokonalej kytice potrebný mimoriadny talent? Audrey je skromná. „Musíte sa naučiť niečo o farbách a o tom, ako ich kombinovať,“ uznáva. „Je to otázka vkusu, niektoré sú krajšie ako ostatné. Keď som začínala, neboli moje kytice najlepšie, teraz už vidím rozdiel.“

Jej osobný život sa tiež dal do poriadku. Spolu s Nicolasom bývajú v pohodlnom prízemnom byte s dvomi zvedavými mačiatkami Chicane a Castrolom. Ešte je však priskoro hovoriť o svadbe. Obaja sú mladí a Nicolas si ešte musí nájsť prácu. „Potrebujeme väčšiu istotu,“ hovorí opatrne Audrey. Obnovila kontakt s mamou a otcom, ktorý býva asi hodinu jazdy autom od Remešu. „Moja situácia je teraz omnoho stálejšia, neobávam sa budúcnosti. Veľmi chcem vlastné kvetinárstvo. Je to môj sen.“

Benoit Maujean, majiteľ *Le Jardin*, otcovským okom sleduje napredovanie Audrey v priebehu rokov. „Získala mnoho skúseností, teraz už je to na nej,“ hovorí. „Ak bude chcieť, môže ísť oveľa ďalej. Teraz musí letieť na vlastných krídlach.“

Ako si zarobiť na živobytie

„Snažil som sa na škole učiť, ale nedarilo sa mi to,“ hovorí vážne **Bruno De Almeida Aveiro**. Teraz má 18 rokov a spomína si, že problémy s učením na škole začal mať už od siedmich – ôsmich rokov. „Veľmi ľahko som stratil koncentráciu a učiteľ navrhol, aby som išiel do osobitnej školy.“

Bruno žije so svojou rodinou v tichej dedinke Bissen v severnom Luxembursku. Jeho mama Benilde je upratovačka, otec Jorge pracuje pre miestnu firmu, ktorá sa špecializuje na kovové stavebné materiály. Jeho starší brat Hugo, 22, je technolog v známej spoločnosti zaoberajúcej sa pneumatikami.

Napriek problémom so školským vzdelávaním sa Bruno počas svojho dospelovania naučil pôsobivé množstvo jazykov. Jeho rodičia sa z Portugalska do Luxemburska presťahovali tesne pred jeho narodením a doma hovoria po portugalsky. Na základnej škole sa obidvaja bratia naučili luxemburčinu, keď vyrástli, pochytili francúzštinu a nemčinu. Hugo teraz priznáva, že medzi sebou často hovoria takmer vlastným jazykom, ktorý tvoria slová rôznych jazykov, nezasvätení mu ťažko porozumejú. V detstve však tento jazykový problém znamenal, že ani jeden z rodičov im nevedel zodpovedať na otázky týkajúce sa učiva.

Osobitná pomoc

Aby prekonal svoje problémy, prešiel Bruno do *Centre d'Intégration Scolaire* (Centrum pre školskú integráciu), kde vďaka malým triedam a odborným učiteľom dostal osobitnú pomoc. Neskôr, na začiatku puberty, dostal možnosť stráviť jeden deň v týždni v projekte Liewenschaff v meste Merscheid, čo je program, ktorý spolufinancuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Pomáha mladým ľuďom so špeciálnymi problémami alebo bez oficiálnej kvalifikácie zlepšiť svoje sociálne, akademické a odborné zručnosti a plne sa integrovať do spoločnosti. O dva roky neskôr, v roku 2006, začal Bruno projekt navštevovať naplno.

Páčil sa mu nový prístup v Liewenschaffe. Ponúka päť modulov odbornej prípravy: varenie, poľnohospodárstvo, záhradníctvo, spracovanie železa a priemyselné čistenie. Bruno si vybral priemyselné čistenie a objavil v sebe skutočný záujem o prácu so strojmi a naučiť sa používať správne prostriedky. „Na veci, ktoré ma zaujímajú, sa viem sústrediť a učím sa rýchlo,“ vysvetľuje, „inokedy

„Nikdy som nerozmýšľal o práci. Rodina mi vždy pomáhala a myslel som si, že všetko bude jednoduché. Život je však iný.“

sa však neviem sústrediť vôbec.“ Naozaj, keď ide o jeho obľúbenú zábavu, hranie videohier, hovorí, že nemá problém sústrediť sa na dobrodružstvá na obrazovke.

Začať pracovať

V roku 2008 pomohol projekt Brunovi získať pracovné skúsenosti priamo na miestnom úrade v Bissene. Keďže je súčasťou kolektívu, ktorý sa stará o malé mestské parky a záhrady, sedí v sklade iba dve minúty chôdze z domu. Jeho plat podporovaný štátom predstavuje 80% minimálnej mzdy a jeho trojmesačná zmluva sa môže dvakrát predĺžiť. On a jeho kolegovia sú zodpovední za čistenie a údržbu verejných záhrad a rekreačných priestranstiev Bissenu. Práca sa mení podľa ročného obdobia: na jeseň zbierajú listy, na Vianoce pomáhajú vyzdobovať betlehem v hlavnom kostole mesta a na jar pripravujú záhony a sadia kvetiny. Mnoho sa naučil, odkedy začal pracovať, a páči sa mu rozmanitosť. „Radšej pracujem, ako sa učím,“ priznáva.

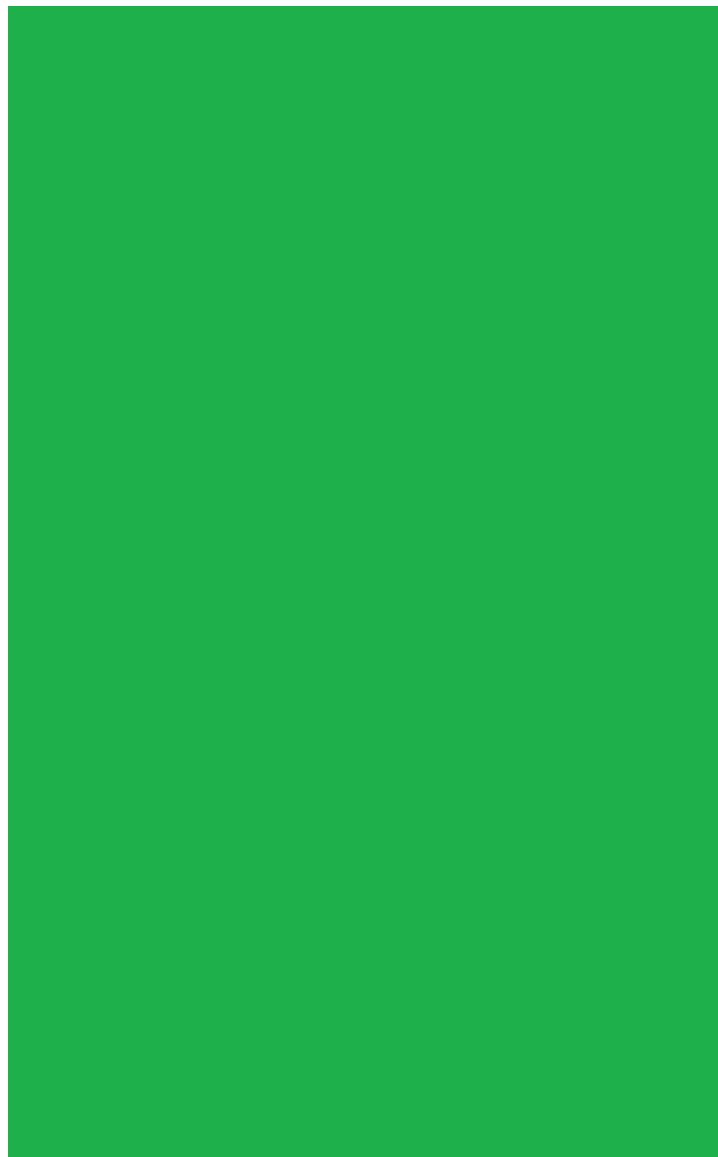
Jeho sociálny pracovník v projekte Liewenshaff mu naďalej pomáha a on sa tam často vracia, aby pomohol s akciami, ako sú koncerty a sociálne aktivity. „Niekedy pomáham v kuchyni, inokedy s upratovaním,“ vysvetľuje. „Poznám ich tam.“ Ak bude stále potrebovať pomoc pri hľadaní trvalého zamestnania, môže sa po deväťmesačnej pracovnej skúsenosti do centra vrátiť. V ideálnom prípade by si rád udržal prácu, ktorú má teraz, ale uvedomuje si, že to môže byť ťažké. Počet mestských zamestnancov závisí od veľkosti obce, bude musieť počkať, kým sa uvoľní pracovné miesto.

Príprava do života

Brunove praktické zručnosti sa uplatnili aj doma. Otec a synovia desať rokov opravovali svoj dom. „Stále je tam chaos,“ pripúšťa Bruno. „Bolo to náročné a ešte stále na tom pracujeme.“ Učí sa aj na vodičský preukaz. Poskytne mu to viac možností, bude môcť riadiť nákladné automobily, bagre, posýpacie a čistiace vozidlá, ktoré stoja v mestskej garáži v Bissene.

O budúcnosti však príliš neuvažuje. „Nikdy som nerozmýšľal o tom, čo chcem v živote robiť, ale v Liewenschaffe som sa tým začal zaoberať. Uvedomil som si, že si musím nájsť prácu, ale ne-

vedel som akú. Nikdy som nerozmýšľal o práci. Rodina mi vždy pomáhala a myslel som si, že všetko bude jednoduché. Život je však iný. V škole som nenapredoval a ak by neexistoval Liewenshaff, nedostal by som vôbec žiadnu prácu,“ konštatuje. „Projekt mi ukázal, aký je život a že v živote sa musí pracovať. Som tu šťastný. Uvidíme, ako to pôjde.“

Šport ako život

Je september v južnom Dubline v Írsku. *Sheena Matthews* prichádza zavčasu do strediska voľného času, kde pracuje.

Je učiteľkou v kurze, kde sa ľudia školia za inštruktorov v posilňovni, športových trénerov a pripravujú sa na ďalšie profesie súvisiace s pohybom. Začína sa hodinou anatómie v triede, pokračuje sa vedením 40-minútovej hodiny step aerobiku a nasleduje rovnako namáhavý spinning na bicykloch. To všetko zahŕňa dopoludňajšia práca 27-ročnej ženy.

Vyzerá to únavne, ale Sheena je pri rozhovore o svojej práci plná energie a entuziazmu. „Veľmi rada učím. Je úžasné pozeráť sa, ako sa študentom mení život, ako sa stávajú aktívnejší,“ hovorí. Kurz, ktorý vyučuje, *Spoirt Teic*, je miestnou vzdelávacou iniciatívou, ktorú zabezpečuje FÁS (írsky národný úrad pre odbornú prípravu a zamestnanie) a spolufinancuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu.

„Kurz študentom poskytuje prostriedky na získanie práce v centrách voľného času a na získanie kvalifikácie športového trénera či inštruktora v posilňovni,“ hovorí Sheena. Program sa môže prispôbiť preferenciám študentov. „Snažíme sa, aby získali skúsenosti v tej oblasti, v ktorej sa chcú uplatniť, či už je to športové trénerstvo, inštruktáž v posilňovni alebo výučba tanca. Mojim cieľom je, aby ľudia získali prácu. A pomôcť im, aby v živote dosiahli to, čo chcú. Noví študenti prichádzajú hanbliví a potom pozorujem, ako sa menia. Naozaj sa tu buduje ich sebavedomie a komunikačné schopnosti.“ Dodáva, že kurz má veľkú úspešnosť. „Približne 90% dostane prácu v oblasti športu, voľného času alebo iných pohybových aktivít.“

Sheena má dobrý dôvod na entuziazmus pri propagovaní kurzu – pred pár rokmi bola aj ona študentkou. Deväťmesačný kurz „obrátil môj život naruby,“ vyhlasuje. „Pamätám si na situáciu, v ktorej som bola predtým,“ vysvetľuje. „Keď som mala 14 alebo 15 rokov, odišla som zo školy a vôbec som nevedela, čo chcem robiť. Nikdy som nemala nejaké vyhliadky alebo ciele.“

Slobodná matka

Prijala rôzne zamestnania vrátane miesta čašníčky, upratovačky a robila aj na trhu. „Striedala som zamestnania,“ hovorí, „samé zlé

„Mojím cieľom je, aby ľudia získali prácu. A pomôcť im, aby v živote dosiahli to, čo chcú. Noví študenti prichádzajú hanbliví a potom pozorujem, ako sa menia.“

zamestnania. Vždy som však bola dobrou pracovníčkou. Chceli ma povýšiť, ale ja som vedela, že tú prácu nechcem robiť navždy, tak som zakaždým odišla.“ Potom v 18 rokoch otehotnela. „Vtedy som bola šťastná, ale teraz si myslím, že som bola príliš mladá. Mať dieťa v takom veku je veľká zodpovednosť,“ poznamenáva. Keďže bola slobodnou matkou, zostala odkázaná na sociálne dávky, aby mohla uživiť seba a svoje bábätko Megan. Bolo to ťažké z finančného hľadiska a aj pokiaľ ide o súkromný život – pribrala a trpela popôrodnou depresiou. „Približne rok po narodení Megan som sa rozhodla zmeniť svoju situáciu. Nechcela som, aby sa na mňa pozerala ako na nulu,“ hovorí Sheena. „Chcela som byť príkladom.“

Cvičenie a odborné poradenstvo sa ukázali byť veľkým zlomom. „Začala som chodiť do posilňovne a urobila som si kurz osobného rozvoja.“ Schudla a jej sebavedomie narástlo. „Vďaka tomu som si uvedomila, že mám k dispozícii ďalšie možnosti. Pamätám si, ako som chodila na aerobik a pozerala sa na inštruktorku. Vyzerala úžasne a veľmi vyrovnaná. Povedala som si, chcem jej prácu.“ Keď sa Sheena inštruktorky opýtala na radu, povedala jej o kurze *Spirit Teic*.

Získať sebadôveru

Sheena sa prihlásila a hneď pocítila prínosy. „Keď som prvýkrát hovorila pred triedou, triasla som sa a bola som nervózna. Ako však mesiace ubiehali, stávala som sa čoraz sebavedomejšou. Teraz sa mi páči stáť pred študentmi.“ Po absolvovaní kurzu pracovala v posilňovniach a ako inštruktorka tanca, potom dostala prácu v centre voľného času *South Tallaght*, kde je sídlo organizácie kurzov. Najprv pracovala ako učiteľka tanca a inštruktáž v posilňovniach, vedela však, že to, čo chce, je stať sa lektorkou v kurze. Začala zaskakovať za ostatných lektorov. „Pracovala som 11 dní za sebou. Bývala som strašne unavená, ale veľmi som chcela dostať prácu lektorky. Nemienila som sa vzdáť.“

Sheenine skúsenosti ju naučili, že môže zmeniť svoj život. „Naučila som sa, ako si stanoviť ciele a ako sa usilovať o ich dosiahnutie.“ Do budúcnosti má viacero plánov. „Môj ďalší krok je štúdium na lekárskej fakulte,“ hovorí. „Viem, že to môžem dokázať. Aj keď to bude dlho trvať, vydržím.“

Východný potenciál

Porto v Portugalsku je už po stáročia centrom medzinárodného obchodu a *Bruno Teixeira* v tradícii svojho rodného mesta pokračuje. Na začiatku roka 2008 založil mladý podnikateľ poradenskú spoločnosť s názvom *Trading EuroPacific* na pomoc spolupráci portugalských a ázijských spoločností.

Firmám pomáha nájsť distribútorov, dodávateľov a zástupcov, ktorých potrebujú, aby sa dostali na nové trhy a znížili svoje náklady. „Kultúrne rozdiely medzi EÚ a Áziou spoločnostiam sťažujú prístup na trhy druhého kontinentu,“ hovorí 29-ročný podnikateľ. „Rozhodol som sa založiť firmu na zblíženie obidvoch kontinentov.“ Jeho spoločnosť *Trading Europe Pacific (TEP consulting)* spolupracuje s portugalskými spoločnosťami, ktoré chcú predávať na ázijských trhoch a naopak, alebo nájsť výrobcov a zabezpečiť kontrolu kvality výroby. Spolupracuje so sieťou v siedmich ázijských krajinách – Indonézii, Číne, Vietname, Malajzii, Thajsku, Singapure a na Filipínach: „Pokrývame 50% svetovej populácie.“

Medzeru na trhu pre svoj podnik objavil v roku 2006 počas pracovného pobytu na portugalskej ambasáde v Jakarte v Indonézii, ktorý bol súčasťou vzdelávacieho programu *Network Contacto* spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu.

Životne dôležité skúsenosti

Program, ktorý zabezpečuje Portugalská agentúra pre zahraničný obchod (ICEP), pozostával z trojmesačného úvodného školenia na ministerstve obchodu v Portugalsku, po ktorom nasledovalo šesť mesiacov v Indonézii. Počas tamojšieho pobytu vypracoval Bruno správu o indonézskom trhu a pomohol portugalským spoločnostiam preniknúť na trh.

V práci, ktorú teraz Bruno robí, sa skúsenosti ukázali byť životne dôležité. „Pobyt bol veľmi dobrý kvôli kontaktom,“ hovorí. „Zoznámil som sa s osobami s rozhodovacou právomocou a s vplyvnými ľuďmi. Viac som sa naučil o regióne a odhalil som príležitosti na indonézskom trhu pre európske spoločnosti.“

„Už predtým, ako som išiel do Indonézie, som rozmýšľal o založení firmy v Ázii,“ dodáva Bruno. „V detstve ma táto oblasť vždy fascinovala. Veľmi rád som čítal o tamojšej kultúre, zveri, všetkom

„V Ázii je množstvo príležitostí, ale pre spoločnosti je veľmi ťažké dostať sa na ázijské trhy. Potrebujú niekoho, kto im poskytne podporu a poradenstvo.“

možnom,“ vysvetľuje. O obchodnom potenciáli Ázie sa dozvedel viac počas štúdia ekonómie a marketingu na univerzite. „V Ázii žije takmer 50 % svetovej populácie. Je továrňou sveta a dodáva mnoho surovín,“ hovorí.

Po návrate z pracovného pobytu v Indonézii pracoval na marketingovom oddelení jednej telekomunikačnej spoločnosti. Vždy však chcel viesť vlastnú spoločnosť a spolu s partnerom, ktorého stretol v Indonézii, začali plánovať, ako využiť svoje vedomosti o ázijských trhoch a miestne kontakty na rozbehnutie vlastného podnikania.

Spoločnosť *Trading EuroPacific* bola založená v januári roku 2008. „Približne rok predtým sme začali robiť plány.“

Využiť príležitosti

Hoci je ešte skoro, Bruno hovorí, že odozvy boli zatiaľ pozitívne a firme sa darí. Jediný väčší problém doteraz, bol jeho vek. „Keď ľudia myslia na poradcu pre veľké spoločnosti, neočakávajú, že príde a bude im radiť mladý človek,“ hovorí. „Chvíľu to trvá, kým ich presvedčím. Keď im ukážem svoje vedomosti a vplyvné styky, zapôsobí to na nich, ale na začiatku je to ťažké.“ Medzi jeho klientov patrí niekoľko veľkých spoločností a v ázijských krajinách má sieť partnerov. „S portugalskými spoločnosťami chceme vybudovať dlhodobé vzťahy a dohliadať na ich trhy v Ázii.“

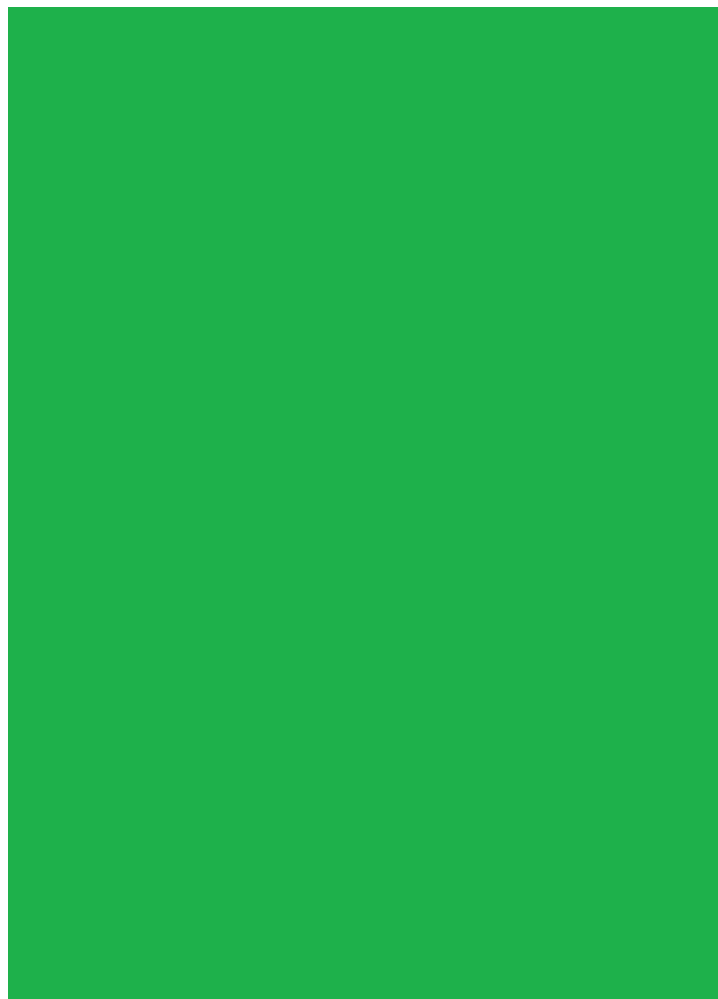
Bruno uvádza ako príklad jedného zo svojich klientov – portugalského výrobcu odevov. „Spoločnosť nemôže všetky potrebné doplnky vyrábať tu. Nadväzujeme pre nich spojenie s ázijskými spoločnosťami so špecifickými znalosťami a výrobnou kapacitou,“ hovorí. „To im umožní rozšíriť svoj sortiment výrobkov.“ Ďalšou spoločnosťou, s ktorou spolupracuje, je portugalský výrobca veľkých kovoobrábacích strojov. Pomáha im nájsť spoločnosti, ktorým môžu výrobky predať. „V Ázii je množstvo príležitostí, ale pre spoločnosti je veľmi ťažké dostať sa na ázijské trhy,“ hovorí. „Potrebujú niekoho, kto im poskytne podporu a poradenstvo.“

Plánovať dopredu

Do budúcnosti plánuje svoju činnosť rozšíriť do ostatných európskych krajín. „Chcel by som otvoriť pobočku v Barcelone.

Španielsko by bolo prvým krokom.“ Okrem toho chce preniknúť do Indie a záujem prejavili aj brazílske a mexické spoločnosti, ktoré chcú obchodovať s Áziou. Pred expanziou však chce, aby si podnik vybudoval pevnú pozíciu. „Predtým, ako prejdeme do iných krajín, počkáme, kým budeme v Portugalsku silnejší. Je to postupný proces.“

Jeho ďalším želaním je, aby mal o niečo viac voľného času. „Momentálne pracujem veľmi veľa. Už pomaly ani neviem, čo je víkend,“ dodáva. „Rád by som viac športoval, trávil viac času s mojou priateľkou a v prírode.“

Zdravé riziko

Je čas obeda a v *kaviarni Zdravá jídelna Spirála* v Českých Budějoviciach v Českej republike je plno. V malej kaviarni sú rôzne skupiny ľudí, od robotníkov a študentov, ktorí sa zastavili rýchlo niečo zjesť, až po dôchodcov a rodičov s deťmi, ktorí pobudnú dlhšie: sedia spolu pri stoloch, rozprávajú a hrajú sa. Prichádzajú kvôli čerstvo uvareným denným špecialitám – zelenine s kari a ryžou, hustej polievke, *falafel* (zeleninové fašírky) a veľkého sortimentu domácich koláčov.

Radmila Petroušková, ktorá kaviareň otvorila s kamarátkou na začiatku roka 2008, vysvetľuje ich filozofiu. „Špecializujeme sa na vegetariánske a zdravé jedlá,“ hovorí. „Snažíme sa čo možno najviac používať organické a ekologické potraviny, vyhýbať sa konzervačným prísadám a príliš veľkému množstvu soli a korenín. V ponuke máme aj bezlepkovú stravu a jedlá pre alergikov.“ Kaviareň niekedy predáva ryby, ale mäso nie. „A pokiaľ je to možné, snažíme sa používať výrobky spravodlivého obchodu (*fair trade*). Pre nás je dôležité, aby sme boli čo najetickejší,“ dodáva. Vyzerá to tak, že táto koncepcia si získava obľubu, už si vybudovali aj pravidelnú klientelu. „Odozva bola zatiaľ dobrá,“ pokračuje 26-ročná podnikateľka. „Je tam skutočne priateľská atmosféra.“

Pre Radmilu bolo nové tak vedenie vlastnej reštaurácie, ako aj gastronómia. Od 16 rokov pracovala ako modelka, cestovala po svete, kde vystupovala na módnych prehliadkach a pózovala na fotografiách. „Bola to veľmi dobrá skúsenosť,“ hovorí. „Videla som svet a dostala som za to zaplatené.“ V 23 rokoch sa jej však zdalo, že jej dni na móle sú spočítané a túžila sa usadiť. Vo svojom rodnom meste začala robiť ako hotelová recepčná, ale po troch rokoch ju táto práca už neuspokojovala. „Všetky dni boli rovnaké. Potrebovala som novú výzvu,“ hovorí.

Spolu s kamarátkou, ktorá mala skúsenosti s prácou šéfkuchárky, začala premýšľať nad otvorením kaviarne špecializujúcej sa na zdravé jedlá. „Obidve rady vedieme zdravý životný štýl a domnievali sme sa, že tento nápad má veľký potenciál,“ hovorí. „Mysleli sme si, že v tomto meste je dopyt po niečom takom. Nie je tu nič podobné.“

Užitočná rada

Program na podporu mladých podnikateľov, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fon-

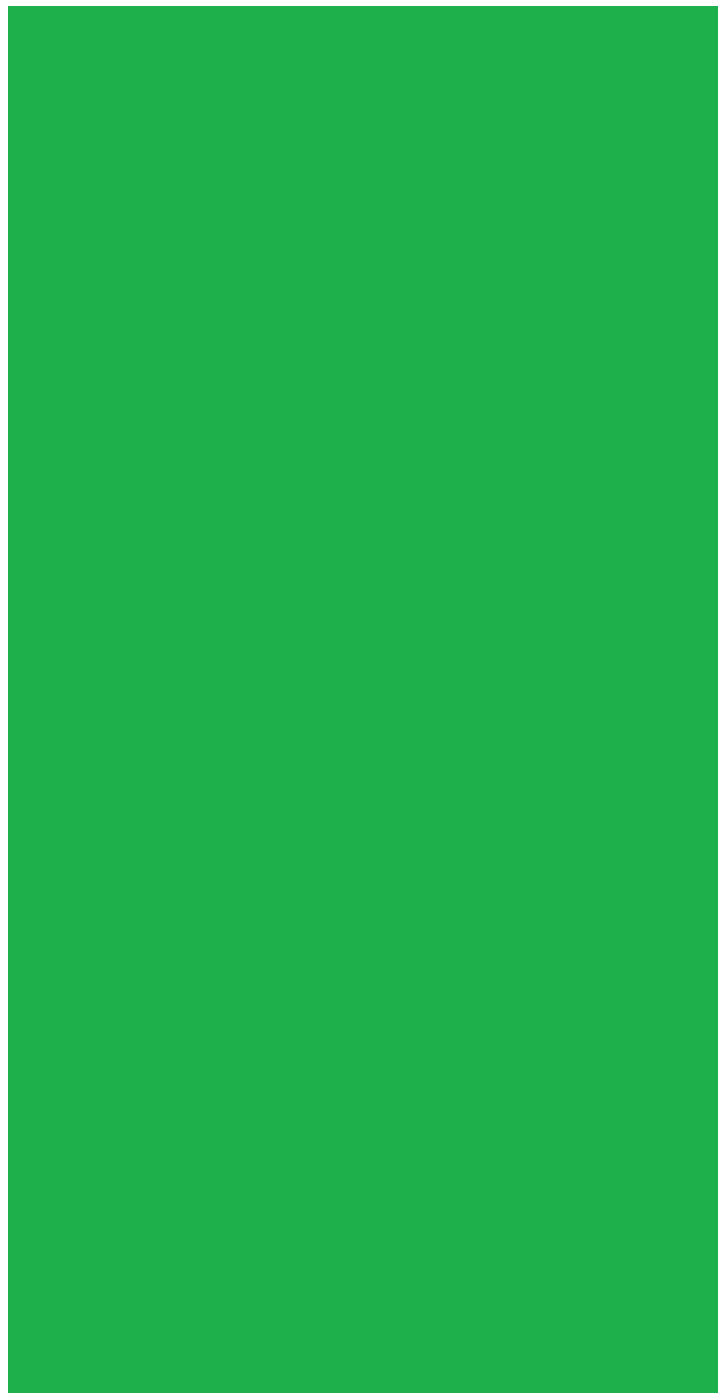
„Som naozaj šťastná, že som sa tak rozhodla. Teraz som svojou vlastnou šéfkou, a to sa mi veľmi páči.“

du, im pomohol ich nápad zrealizovať. Odborníci im poradili, ako kaviareň založiť a ako pre banky vypracovať schodný podnikateľský plán. „Žiadna z nás nemala skúsenosti so založením firmy,“ hovorí. „Poradcovia nám preto veľmi pomohli s financiami a administratívou. Poslali nás za správnymi ľuďmi.“

Po zabezpečení bankového úveru a roku plánovania uviedli na začiatku roka 2008 kaviareň do prevádzky. „Na začiatku som si nevedomovala, koľko práce spočíva vo vedení firmy. Je obrovský rozdiel medzi tým, či ste zamestnancom alebo súkromným podnikateľom.“ Radmila sa stará o vedenie firmy, administratívu a účtovníctvo, jej partnerka je zodpovedná za jedlo. „I keď sa o varení učím stále viac,“ hovorí.

Zatiaľ sa podstúpenie rizika otvoriť si kaviareň ukázalo byť úspešné a mladé podnikateľky z toho majú radosť. A majú plány na ďalšie rozšírenie podnikania. „Chceme rozšíriť priestory, aby sa sem zmestilo viac ľudí,“ pokračuje. „Chceme zamestnať viac pracovníkov. Hľadáme ďalšieho kuchára.“ Majú tiež plány na rozšírenie ponúkaných služieb, ako sú napríklad jedlá pre miestne základné školy a vytvorenie okienka pri kaviarni so „zdravým rýchlym občerstvením“. „Napokon by sme chceli expandovať aj do iných miest,“ hovorí. „To je teraz však ešte príliš ďaleko. Pôjdeme na to postupne.“

„Som naozaj šťastná, že som sa tak rozhodla,“ uzatvára Radmila. „Teraz som svojou vlastnou šéfkou, a to sa mi veľmi páči.“

Mladosť a energia ako vklad

Už po niekoľkých rokoch zamestnania, najprv ako obchodný zástupca a potom ako marketingový manažér, mal *Yann Lelièvre* pomerne jasnú predstavu o tom, čo chce robiť. „Videl som, ako kamaráti a kolegovia napredujú vo svete vďaka nápadom a množstvu usilovnej práce,“ hovorí, „a ja som chcel tiež niečo robiť, niečo urobiť zo seba.“

Yann je zaniietený outdoorový športovec, ktorý do práce chodí na kolieskových korčuliach a cez víkendy loží po skalných stenách. Jeho energia vyzerá byť nevyčerpatelná, „ale bez dôveryhodného podnikateľského plánu v ruke,“ hovorí, „mi môj sen o otvorení si obchodu s outdoorovým športovým vybavením unikal pomedzi prsty.“

Skutočnosť, že mal iba 27 rokov, Yannovi neprekážala, ale u miestnych úverových inštitúcií asi jeho mladosť a neskúsenosť hrali proti nemu. „Bolo to náročné, kým ma nejaká banka začala brať vážne,“ vysvetľuje. „Už som uskutočnil aj svoju vlastnú štúdiu trhu, ale stále som si nebol istý, ako svoje myšlienky prezentovať, ako urobiť dobrý dojem.“

Espace Info Jeunes (Informačné centrum pre mladých) v meste Clermont-Ferrand, ktoré čiastočne financuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, pomáha mladým ľuďom získať vzdelanie, nájsť si prácu, činnosť a bývanie, alebo začať projekt. „Chápem, že musia existovať pravidlá a predpisy,“ hovorí Yann, „ale čo všetko musí človek absolvovať, kým začne podnikáť, je nepredstaviteľné. Vďaka centru *Espace Info Jeunes* som porozumel systému a vypracoval som profesionálny podnikateľský plán. Bola to skutočná pomoc, vďaka ktorej sa mi podarilo presvedčiť banky a dohodnúť sa s dôležitými dodávateľmi. Bez toho by som teraz nebol tam, kde som.“

Ekologické športy

Yannov obchod *Espace* predáva rôzne kvalitné oblečenie, topánky, výstroj na horolezectvo a alpinizmus, korčuľovanie na kolieskových korčuliach, skateboarding a rôzne iné „ekologické“ outdoorové športy (nemotorizované športy). Je hrdý na ekologickú stránku svojej firmy, veľmi mu na nej záleží. „Nepodporujeme znečisťovateľov,“ tvrdí. „Predávame iba najtrvanlivejšie výrobky, nekompromisne triedime odpad a samotný obchod má energeticky najefektívnejší osvetľovací systém.“

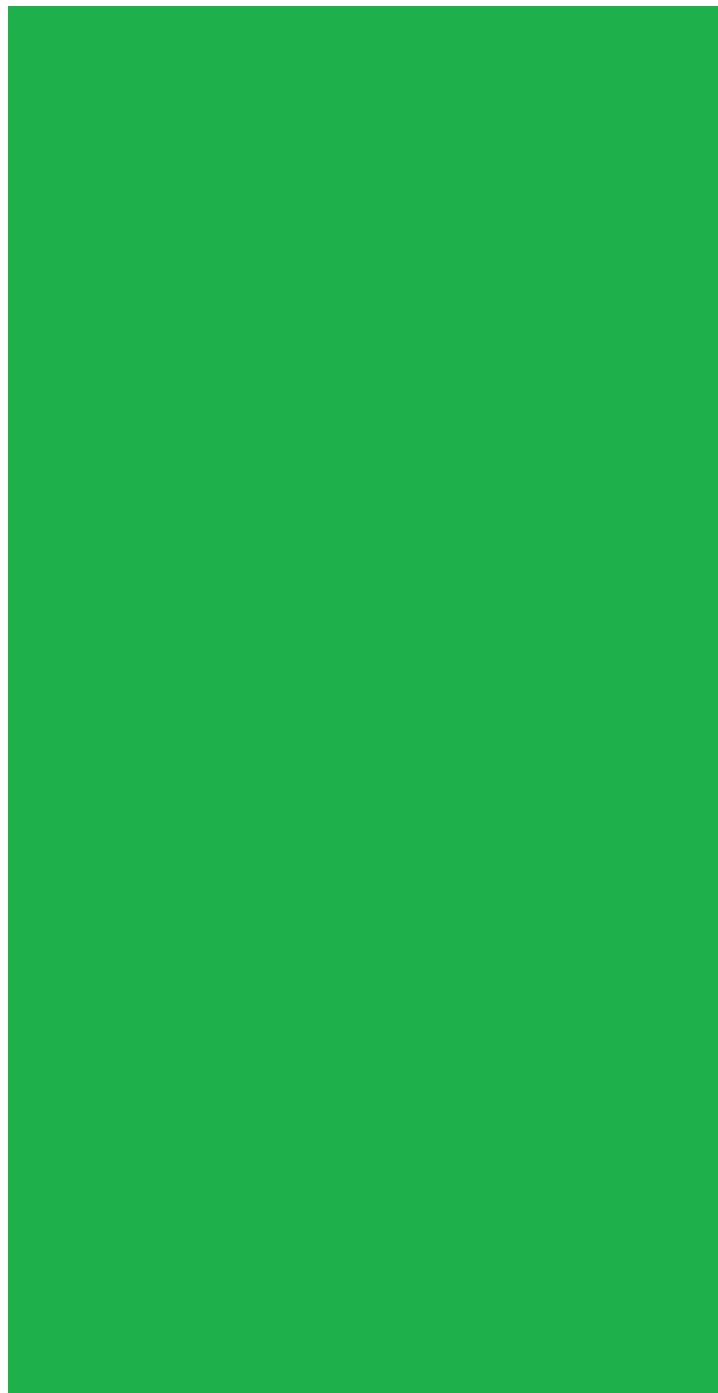
„Táto skúsenosť ma zmenila. Dodala mi veľmi veľa istoty. Teraz viem, ako veci fungujú a viem, že ak si to zaumienim, môžem stavať na svojom úspechu.“

Od svojho založenia v roku 2002 sa obchod ďalej rozširuje. „Práve sme sa presťahovali do väčších priestorov. V súčasnosti zamestnávam jedného pracovníka na čiastočný a dvoch pracovníkov na plný úväzok, čo ma obzvlášť teší. Máme tu skvelý tím. Stále sa vzdelávame o nových výrobkoch a technológiách, našim zákazníkom poskytujeme najlepšie možné poradenstvo,“ nadchýna sa.

Stavať na úspechu

Yannovu dynamiku a energiu by bolo ťažké poraziť aj v tom najnepriateľskejšom podnikateľskom prostredí. „Mám rád rýchlosť, aktivitu, dostať ľudí a veci do pohybu. Je to vzrušujúce.“ Keď sa však dvere obchodu zavrú a nastane chvíľa uvoľnenia, premýšľa. „Myslím si, že mi v podstate chýbala viera v samého seba,“ priznáva. „Táto skúsenosť ma zmenila. Dodala mi veľmi veľa istoty. Teraz viem, ako veci fungujú a viem, že ak si to zaumienim, môžem stavať na svojom úspechu.“

„Teraz nemôžem povedať, kde budem za dva roky, či za päť, alebo desať rokov, ale jednu vec viem, tu nekončím. Budem ďalej napredovať, budem hľadať väčšie a lepšie príležitosti a povediem so sebou nových kolegov, partnerov a spoločníkov.“

**Rovnosť medzi
ženami a mužmi**

Ženy chodia do práce a staršia generácia sa zabáva

V malej cyperskej dedinke Augorou blízko mesta Famagusta stojí udržiavaný storočný dom. Nedávno bol rekonštruovaný, má veselé modré okenice, kamennú dlážku a tradičný pletený strop. Na stene v svetlej, vzdušnej vstupnej miestnosti je na čipkovine zobrazený nápis „Vítame vás v Klube 2007“. Pri stole sedí, smeje sa a navzájom vtipkuje skupina starších mužov a žien, ktorých tváre sú ošľahané rokmi práce na stredozemskom slnku, popritom navliekajú na nite veľké, okrúhle koráliky.

Tu je srdce programu *Never Home Alone* (Už nikdy sám doma) dedinky Augorou, ktorý bol spustený v januári roku 2007 a ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Jeho cieľom je pomôcť ženám v miestnej obci jednoduchšie pracovať tým, že im zabezpečí pomoc a zábavu pre starnúcich rodičov, kvôli ktorým by inak pravdepodobne museli zostať doma, aby sa o nich mohli postarať.

Stres a nadčasy

Koulla Aggelová je jednou z 15 žien, ktoré majú z programu priamy úžitok. Má dve deti a každé dopoludnie v pracovné dni pracuje ako upratovačka v dedine, zatiaľ čo jej 71-ročná matka Fotini ide do „klubu“. „Kým začal tento program, bolo to veľmi náročné,“ vysvetľuje. „Nemala som vôbec žiadny čas pre seba a niekedy ani pre svoju rodinu. Stále som bola vystresovaná a ponáhľala som sa.“ Upratovala apartmány v neďalekom turistickom letovisku Ayia Napa. Niekedy z domu odchádzala autobusom o šiestej ráno, robila 12 hodín alebo prišla domov o jedenástej v noci. „Niekedy to bolo také únavné, až som rozmýšľala o tom, že dám výpoveď,“ priznáva. Rodina však potrebovala jej príjem. Kým si jej manžel Angellos našiel prácu v miestnej reštaurácii, pracoval ako stavbár. „Ak by som nepracovala, bolo by to bývalo veľmi ťažké,“ hovorí Koulla.

Program sa samozrejme týka aj ďalších synov a dcér v 15 rodinách. Rodičia, najstarší má 88 rokov, chodia do centra každé ráno v pracovné dni. „Hlavný zmysel programu nie je starať sa o starších ľudí, ale umožniť ženám pracovať,“ potvrdzuje Andri Christoforouová, ktorá klub vedie. „Poskytne im to čas potrebný na postaranie sa o seba a svoje rodiny.“ Môžu sa poradiť aj o pracovných príležitostiach.

Aj keď rodičia nie sú hlavnou cieľovou skupinou, vidieť, že sa v centre dobre bavia. Každé dopoludnie sa zaoberajú aktivitami

„Kým začal tento program, bolo to veľmi náročné. Stále som bola vystresovaná a ponáhľala som sa.“

ako pletenie, maľovanie a výroba šperkov. Niekedy si robia vlastnú kávu, koláče, šunku alebo cestoviny. „Je to ako domov z domova,“ vysvetľuje Andri. Organizujú sa výlety na výstavy a do múzeí a trikrát v týždni sú k dispozícii odborníci – fyzioterapeuti a lekári, ktorí poskytujú ošetrovanie. Keďže Augorou je malá dedinka, väčšina starších ľudí, vrátane Fotini, sú schopní dostať sa do centra sami. Ak však opatrovateľský tím zbadá, že niekto chýba, zájde sa za ním niekto pozrieť, aby zistil, ako sa má a či nepotrebuje vyzdvihnúť. Skoro odpoľudnia, po domáckom obede, sa malá skupina dôchodcov vyberie na dôstojnú cestu domov.

Dobrá spoločnosť

„Je to veľmi dobrý program a starší ľudia sa bavia,“ tvrdí Koulla. „Je to prvý raz, čo máme v našej dedine niečo podobné. Moja matka sa trápila, pretože vedela, že som vystresovaná. Teraz si užíva rôzne aktivity a všetkým nám je lepšie.“

„Je to dobrá spoločnosť a príjemný spôsob trávenia času,“ pritaľkáva Fotini, ktorá prežila liečbu rakoviny prsníka. „Dievčatá, ktoré klub vedú, sú veľmi milé. Stretávam sa s ľuďmi rovnakého veku a rozprávame si príhody z dávnych časov. Ak by som sem neprišla, musela by som zostať doma. A som rada, že moja dcéra má lepšie podmienky na prácu.“

Koulla a Fotini si tak dobre rozumejú, až je možno prekvapujúce, že ich skutočný vzťah je nevlastná matka a dcéra. Koullina skutočná matka zomrela, keď nemala ešte ani jeden rok, zanechala po sebe otca Costasa s ôsmimi malými deťmi. Mala iba štyri roky, keď sa Fotini vydala za jej otca a prevzala na seba neľahkú úlohu vychovať rodinu. „Moja nevlastná matka ma vychovala, ako keby som bola jej vlastnou dcérou,“ hovorí vďačne Koulla. „Vidíme sa každý deň, nemôžeme byť bez seba.“

Mať čas

Koulla pracuje od 7.30 hod. do 13.00 hod., päť dní v týždni. To znamená, že môže odprevať svoje 11-ročné dvojčatá Simeosa a Fotini do školy v dedine a o 14.30 hod sa s nimi stretnúť pri školskom vchode. Často sa po ceste domov zastavia v dome jej rodičov. Má čas pripraviť obed, pomôcť im s domácimi úlohami

a dohliadať na ich mimoškolské aktivity: tanec a hodiny angličtiny. „Kým začal program, chodila som k mojej mame pomáhať vždy, keď som mohla, nikdy som nemala dost času,“ vysvetľuje. „Niekedy som s ňou musela zostať doobeda a pracovať poobede, ale teraz už mám na deti čas.“

Koulla upratuje každý týždeň päť rôznych domov v dedine Augorou. Christina Kaoullová, ktorá má vyše osemdesiat rokov, deväť detí a množstvo vnúčat, je jednou zo susediek, ktorým roky pomáha a ktoré sa tešia na jej návštevy. Pre Koullu je ďalší príjem iba jedným z dôvodov pre prácu. „Sme kamarátky a bavíme sa spolu,“ vysvetľuje počas toho, ako vyrovnáva kvetináče s pelargóniami na Christininej terase. „Nie je to len kvôli peniazom.“

Priestor na prácu

Stephan Wittich už 12 rokov pracuje na Viedenskej univerzite. Ako odborný asistent medzinárodného práva má časovo náročný program, keďže sa venuje bežným povinnostiam súvisiacim s vyučovaním a aj výskumným projektom.

Keď sa jemu a jeho žene Isabel, ktorá pracuje tiež na univerzite, pred štyrmi rokmi narodila prvá dcéra Marie, jeho život sa stal ešte zaneprázdnenejší. Isabel si vzala hneď po narodení jeden rok voľno a Stephan nasledujúcich 12 mesiacov. „Prestal som učiť,“ hovorí. „Prioritou bolo starať sa o Marie. Nebolo to však skutočné voľno, stále som mal veľa práce.“

Pretože začal pracovať na svojej postgraduálnej práci, ktorá sa zaoberá konaniami na medzinárodných súdoch, musel nájsť spôsob, ako zosúladiť časovo náročný výskum s novými rodičovskými povinnosťami. „Ako akademik som mal tú výhodu, že som v práci flexibilný. Na druhej strane je však veľmi dôležité, aby som mal pokojné miesto, kde sa môžem bez rozptyľovania sústrediť,“ pokračuje.

Objavenie riešenia

Stephan mohol využiť jasle, ktoré prevádzkuje univerzita pre svojich študentov a zamestnancov. „Len vďaka jasliam som mohol niečo urobiť,“ hovorí.

Projekt *Kinderbüro* (Detská kancelária), ktorý začal v roku 2002 so spolufinancovaním Európskej únie prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, sa zameriava na poskytovanie dostupnej a flexibilnej starostlivosti o dieťa. „Pravidelné jasle neprichádzali do úvahy. Pravdepodobne by sme si ich nemohli dovoliť,“ hovorí Stephan. Každý pracovný deň sú pre batolátá a deti do 12 rokov k dispozícii profesionálni opatrovatelia a zariadenia. Rodičia majú zatiaľ k dispozícii tichú študijnú miestnosť vybavenú počítačmi a písacími stolmi, takže môžu napredovať vo svojej práci a zároveň sú svojim deťom poruke. Stephan hovorí, že výhody oproti pravidelným jasliam sú, že opatrovanie si môžu dohodnúť narýchlo a na krátke časové obdobia, napríklad len na pár hodín.

Pretože rodičovstvo je často dôvodom na zmenu, predĺženie a zanechanie štúdia alebo akademickú kariéru, rozhodla sa univerzita pomôcť zamestnancom a študentom zosúladiť svoje štúdium

„Vo svojom výskume som mohol pokračovať iba vďaka jasliam. Znamená to, že zvládam svoju postgraduálnu prácu a aj starostlivosť o dcéru.“

s rodinným životom a urobiť univerzitu ústretivejšiu voči deťom. Koordinátori odhadujú, že približne 11 % univerzitných študentov vo Viedni, čo je okolo 11 500 ľudí, a 50 % zamestnancov sa musí starať o deti.

Pre Stephana sú výhody očividné. „Veľmi mi to pomohlo, vo svojom výskume som mohol pokračovať iba vďaka jasliam. Znamená to, že zvládam svoju postgraduálnu prácu a aj starostlivosť o dcéru. Navyše to Marie už v rannom veku umožnilo spoznať iné deti a dospelých,“ dodáva. „Keď začala chodiť do škôlky, nemala vôbec žiadny problém s adaptáciou.“

Služba *Flying Nanny*

Daniela Finziová, ktorá je tretí rok na doktorandskom štúdiu v odboroch nemecká literatúra a kultúrne štúdie, je ďalším rodičom, ktorý pre svoje dvojročné dvojčiky využíva jasle. „Jasle využívam, odkedy mali dievčatá štyri mesiace,“ hovorí. „Je to pre mňa vynikajúce a radšej pracujem tu, pretože tu niečo aj naozaj urobím. Doma ma stále niečo rozptyľuje.“

Kancelária poskytuje aj iné možnosti, ponúka službu „flying nanny“ (opatrovanie detí flexibilné z hľadiska času a miesta) počas univerzitných podujatí, koordinuje súbor opatrovateliek a poskytuje rodičom poradenstvo a informácie. Ďalšia iniciatíva, do ktorej sa Stephan zapája, je „detská univerzita“, kde vyučujúci počas dvojtýždňových letných kurzov zasväcujú deti do svojich predmetov. „Je pre nich lákavé dozvedieť sa niečo o univerzite a podnietiť ich to porozmýšľať o oblastiach, v ktorých by neskôr chceli študovať,“ vysvetľuje.

Budovanie jedinečného podnikania v oblasti cestovného ruchu

Deň *Riikky-Leeny Lappalainenovej* začína zavčasu ponorením sa do jazera pred svojím domom dokonca aj v polovici decembra, keď teplota vzduchu dosahuje $-4\text{ }^{\circ}\text{C}$ a ľad je hrubý 10 cm. „Robím to každý deň,“ hovorí. „Je to výborný spôsob, ako sa prebrať.“

Keďže žije ďaleko na vidieku v oblasti Pohjois Savo vo Fínsku, má Riikka-Leena zmysel pre prírodu, ktorý zachádza ďalej ako len denný kúpací rituál. Spolu so svojím manželom Reijom, ktorý tu vyrástol na farme svojej rodiny, prevádzkujú na brehoch jazera malý hotel a zariadenie venované cestovnému ruchu. „Jazero je veľmi tiché, veľmi pokojné,“ hovorí. „Keď sme boli mladší, snívali sme o tom, že si tu otvoríme niečo pre turistov.“

Sen sa stal skutočnosťou, príjem z hostí presahuje príjem z dobytka a úrody, a tak sa stáva hlavným príjmom z rodinných pozemkov. Turisti sem prichádzajú, aby si užili voľnú prírodu a venovali sa rôznym aktivitám, ako sú jazdy na snežných skútroch, beh na lyžiach, psie záprahy, poľovačky, rybačky, plávanie a plavby na plachtenciach.

Manželský pár najprv na začiatku 90. rokov minulého storočia otvoril niekoľko rekreačných chatiek. Pretože na okolí bolo málo zariadení pre turistov, myšlienka sa osvedčila a podnik stále rástol. V roku 2001 postavili dymovú saunu – tradičný druh sauny, ktorý nie je príliš bežný, ktorá priťahla ešte viac ľudí. „Po tom sem prichádzali skupiny ľudí v autobusoch. Vnuklo nám to myšlienku rozšíriť sa. Ľudí, ktorí si chceli prenajať chatky a saunu, bolo viac, ako sme mohli prijať.“ Budovanie tímov (teambuilding) a firemné akcie sa stali dôležitou časťou nášho podnikania.

V roku 2004 sa Riikka-Leena po 20 rokoch práce účtovníčky vo verejnej správe rozhodla podať výpoveď a všetku svoju energiu venovať rodinnému podniku. Začali budovať hlavnú hotelovú budovu, ktorá teraz tvorí jadro podniku, a začali prenajímať ďalšie chatky. Majú sedem hosťovských izieb a jednu veľkú miestnosť, ktorá slúži ako jedáleň a na rôzne podujatia, plus niekoľko chatiek. V lete je k dispozícii ubytovanie pre 40 ľudí, v zime približne pre 30.

Odvážne rozhodnutie

Zanechanie istého zamestnania bolo veľkým krokom, preto sa Riikka-Leena rozhodla absolvovať školenie, ktoré jej pomohlo

„Som veľmi šťastná, že som sa vzdala svojho istého zamestnania. Je úžasné byť sám sebe pánom.“

zmenu zvládnuť. Zúčastnila sa medzinárodného projektu, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, pre ženy-podnikateľky pracujúce v rôznych obchodných oblastiach.

Účastníčky z Francúzska, Belgicka, Dánska, Talianska, Španielska a Fínska navštívili malé zariadenia podnikajúce v oblasti cestovného ruchu v iných krajinách. Riikka-Leena tam získala nové nápady na podnikanie. „Veľa som sa naučila z malých vecí. Jeden z výletov do vidieckeho zariadenia v Taliansku bol veľkou inšpiráciou,“ hovorí. „Boli tam vidieť nadšenie a hrdosť. Vo Fínsku to zvyčajne chýba.“

„Pochopila som hodnotu osobného prínosu,“ dodáva Riikka-Leena, ktorá to považuje za rozhodujúci faktor pre úspešné podnikanie. Návštevy v iných krajinách jej vnukli inšpirácie pre vlastné podnikanie a podporili manželský pár v tom, aby to urobili osobnejšie. Umožnilo jej to nadviazať nové styky a ukázalo nové podnikateľské príležitosti.

„Boli sme na návšteve v Laponsku, kde sme sa najedli a všimla som si, že ich tanieri sú veľmi nezvyčajné. Spojila som sa s miestnym návrhárom, ktorý ich vytvoril a on navrhol jedinečný riad len pre nás.“ Miestny odborník vyrobil všetky textilie v hoteli a oblečenie pre zamestnancov so svojráznymi črtami tradičného fínskeho štýlu. Okrem toho predávajú výrobky ručne vyhotovené miestnymi remeselníkmi a umelcami a miestne delikatesy. „Všetky tie malé veci vytvárajú jedinečný zážitok, ktorý chceme našim hosťom sprostredkovať.“

Vyhliadky do budúcnosti

Hoci to nebolo úplne jednoduché, Riikka-Leena je presvedčená o tom, že urobila správne rozhodnutie. „Určite sme mali ťažké chvíle, museli sme si zobrať veľký úver. Prinútilo nás to rozmýšľať nad zodpovednosťou a následkami, ktoré by vyplynuli z nášho neúspechu. Som však veľmi šťastná, že som sa vzdala svojho istého zamestnania, teraz sa môžem sústrediť na vlastné podnikanie,“ hovorí. „Cítim, že toto je môj život a je úžasné byť sám sebe pánom.“

Do podnikania sa zapojili aj všetky tri dospelé deti – Sanna-Riikka, 29, Esa-Mikko, 27, a Juho-Pekka, 23. „Som veľmi hrdá na to,

že všetci sa teraz spolupodieľajú na našom podnikaní. V posledných rokoch sa skutočne rozrástlo,“ uvažuje Riikka-Leena. Dúfa, že sa budú zapájať aj naďalej. „V budúcnosti chceme podnikanie prenechať mladšej generácii a ich novým nápadom. Klienti mladnú, musíme s nimi držať krok.“

Žena za volantom

Podnikateľské začiatky novinárky *Beaty Szozdovej* v poľskej Poznani boli ťažkým zápasom. Hoci ju priatelia a rodina veľmi podporovali, potenciálni investori nemali záujem financovať služby online, ktoré navrhoval niekto bez akejkoľvek skúsenosti s podnikaním, najmä keď išlo o publikáciu online pre ženy o autách.

„Vždy ma zaujímali autá,“ spomína Beata. „Už od základnej školy som mala väčšinu kamarátov chlapcov a tí stále hovorili o autách, preto som sa prirodzene zapojila. Pamätám si, že raz počas rodinnej dovolenky mi otec začal rozprávať o všetkých možných modeloch áut. Keď som sa vrátila domov, pamätala som si všetky názvy výrobcov áut a modelov a mohla som o nich porozprávať svojim kamarátom.“

O novinárstvo sa začala zaujímať, keď sa stala prvou vicemiss Poľska v roku 2003. Asi rok po súťaži jej zavolał reportér, aby zistil, či dostala cenu a podporu, ktorú jej organizátor súťaže prisľúbil. Beatina negatívna odpoveď odštartovala sériu celoštátnych príbehov o problémoch so súťažou. Čoskoro potom dostala pracovné ponuky od viacerých vydavateľstiev.

Do roku 2007 Beata absolvovala bakalárske štúdium medzinárodných vzťahov v Poznani. Moderovala týždennú 15-minútovú reláciu o hodnotení automobilov pre miestnu televíznu stanicu a uvádzala nákupnú šou pre ďalšiu televíziu. Do televízie prešla po tom, ako tri roky pracovala pre denník *Gazeta Poznań*, kde bola zodpovedná za rubriku o motorizme a kde raz týždenne písala stĺpček s radami pre ženy o autách.

Od vášne k podnikaniu

Bolo to počas toho, ako robila TV program o automobiloch, keď Beata dostala nápad vytvoriť svoju vlastnú publikáciu o motorizme špeciálne určenú pre ženy. Beata zisťovala, či by nemohla premeniť svoju myšlienku na životaschopné podnikanie. Našla prieskum výskumnej spoločnosti, ktorý uvádzal, že takmer polovicu áut predaných v Poľsku kupujú ženy, či už samy pre seba, alebo prostredníctvom vplyvu, ktorý majú na svojich manželov.

„Bola som novinárkou píšucou o motorizme niekoľko rokov a nemohla som nájsť žiadne informácie, ktoré by sa zaoberali špecifickými potrebami žien,“ hovorí. „Nechcela som sa sústrediť iba na

*„Moja práca je mojou vášňou.
Nemám veľa času na spánok,
pretože mám tak veľa práce.“*

automobilový priemysel. Myšlienka bola vytvoriť portál o ženách a pre ženy. Chcela som vytvoriť publikáciu, ktorá by ženám poskytovala množstvo praktických rád pre každodenné používanie auta.“

Jej rodina a kolegovia z televíznej stanice ju povzbudzovali, aby išla za svojim snom, ale na svojej ceste narazila na prekážku, ktorej často čelia noví podnikatelia – najstí investorov, ktorí by boli ochotní riskovať svoje peniaze a zainvestovať do podniku. Potom kolega z televíznej stanice spomenul, že vedecký a technologický park v Poznani a nadácia Univerzity Adama Mickiewicza usporiadali súťaž pre mladých podnikateľov o najlepšiu nápad na nové podnikanie. Súťaž mala končiť na ďalší deň.

„Podala som prihlášku päť minút pred uzavretím súťaže,“ spomína Beata. „Bolo to 16. marca, v deň mojich narodenín.“

Beata bola jedným z účastníkov súťaže vybraných nadáciou na účasť v súťažnom školiacom programe pre podnikateľov, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Od marca do júna 2007 sa Beata zúčastňovala školenia o príprave podnikateľského plánu, účtovníctve, poľských právnych a daňových požiadavkách, kde získala aj rady pri hľadaní investičnej podpory.

Na konci programu Beata vypracovala svoj podnikateľský plán, ktorý potom hodnotila komisia odborníkov. Jej podnikateľský plán vyhodnotili ako dostatočne životaschopný na to, aby na začiatok získal finančnú podporu EÚ. Peniaze použila na spustenie stránky Autopolki.pl, prvého poľského automobilového informačného portálu pre ženy, v auguste 2008. Teraz sa naplno venuje podnikaniu a rozširovaniu portálu. Beata pracuje veľa, ale svoj sen sa jej podarilo splniť.

„Moja práca je mojou vášňou,“ hovorí. „Nemám veľa času na spánok, pretože mám tak veľa práce. Väčšinou sa dostanem do postele až o tretej ráno.“

Priestor na rast

Stránka je financovaná z reklamy. Vďaka dohode, ktorú Beata uzavrela s miestnymi predajcami automobilov, portál *Autopolki.pl*

ponúka čitateľkám okrem hodnotení áut a vodičských tipov aj možnosť testovacích jazd. Tieto ženy potom posielajú svoje hodnotenia áut na *Autopolki.pl*. Beata robí veľa hodnotení sama a často veľa cestuje do zahraničia, kde testuje autá a zhromažďuje informácie na automobilových výstavách.

Stránka sa rozšírila aj o ponuku celodenných vodičských kurzov pre ženy v priestoroch nepoužívaného letiska v blízkosti Poznane. Spoločnosť, ktorá organizuje vodičské kurzy, ponúka účastníkom, ktorí si chcú vylepšiť vodičské zručnosti, zľavu prostredníctvom *Autopolki.pl*. Asi 20 žien sa zúčastnilo na nedávnom výcviku, kde sa naučili, ako ovládať auto na mokrých a zľadovatených cestách.

Beatina vízia tým nekončí. Pre ňu je tento portál odrazovým mostíkom pre väčší projekt, ktorý by vytvoril dostatočný zisk na to, aby si mohla najat' novinárov a iný personál. Chce vytvoriť mapu opravovní áut v Poľsku, v ktorých sa ženy môžu spoľahnúť na kvalitné služby za rozumnú cenu. Chce vytvoriť online predajňu s automobilovým príslušenstvom. Beata dostala aj ponuky od potenciálnych investorov na rozšírenie stránky za hranice Poľska.

„Kým som pracovala pre niekoho iného, nemohla som sa naplno realizovať, ako som chcela,“ hovorí. „Užívam si nezávislosť podnikateľky. Cením si túto slobodu založiť a viesť podnik.“

Odchádzajúcemu návštevníkovi Beata praje: „Szerokiej drogi!“ Znamená to: „Širokú cestu!“, tradičné poľské želanie šťastnej cesty domov.

Lepšie zosúladenie práce so životom

V regióne Friesland v Holandsku, kde je väčšina pozemkov kultivovaných a nachádza sa pod úrovňou mora, predstavuje voda vážny problém. To znamená, že práca *Gerarda Jansena* ako právnik regionálnej správy vodných tokov je rušná.

„Vždy dochádza ku konfliktom záujmov,“ hovorí 53-ročný právnik. „Poľnohospodári napríklad môžu chcieť vyššie hladiny vodných tokov, ale verejnosť nie. Musíme hľadať rovnováhu.“

„Niekdedy firmy nechcú míňať peniaze, aby splnili právne predpisy a skončí to na súde,“ doplňa. Keď sa vyskytne podobný konflikt, Gerard je tým, kto ho rieši. Pracuje pre túto organizáciu od roku 1993 a pôsobí ako právny poradca pre oddelenie vymáhania a licencií.

Jeho oddelenie má viacero úloh – kontroluje, či povrchové vody spĺňajú právne normy, zabezpečuje, aby bola zachovaná ochrana pobrežia a aby boli správne hladiny mora, aby firmy a majitelia pozemkov dodržiavali predpisy a nakoniec, koná v prípade, keď ich nedodržiavajú. To znamená, že sa zúčastňuje na „všetkých fázach právneho procesu“.

Hoci Gerard má svoju prácu rád, pred niekoľkými rokmi začal túžiť po väčšej flexibilitě vo svojom pracovnom rozvrhu. Pri dvoch malých synoch Rikovi a Nicovi a hodinovej ceste autom do práce z Drachten do Leeuwarden, si pevný pracovný čas vyžiadal svoju daň. Začal mať ťažkosti s koncentráciou v kancelárii. „Pred niekoľkými rokmi sme sa presťahovali do novej kancelárie s otvorenou dispozíciou. Bol tam veľký hluk.“

Práca z domu

V roku 2006 začal zúčastňovať na projekte *e-papa* spolufinancovanom Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu na pomoc zamestnaným mužom, aby mohli pracovať z domu. Projekt umožňuje flexibilnejší pracovný čas a redukuje cestovanie. Teraz určité dni v týždni pracuje doma, vďaka čomu môže zobrať chlapcov do školy, ísť s nimi na obed, pomôcť im s domácimi úlohami a dokonca stihne aj nejaké domáce práce.

„Práca na diaľku mi pomohla lepšie zosúladiť moju prácu s rodinným životom,“ hovorí a dodáva, že týmto spôsobom pomôže

„Práca na diaľku mi pomohla nájsť lepšiu rovnováhu medzi mojou prácou a rodinným životom. Predtým som chlapcov videl iba večer.“

svojej manželke, ktorá pracuje na čiastočný úväzok ako sestra na geriatrickom oddelení v neďalekej nemocnici. „Predtým som chlapcov videl iba večer. Teraz spolu trávime oveľa viac času.“

Flexibilnejší pracovný čas zlepšil aj jeho prácu a produktivitu. „Keď pracujete doma, nemusíte prestať o piatej poobede a ísť domov – môžete skončiť, čo ste začali, svojím vlastným tempom. Môžete sa k tomu vrátiť neskôr.“

Ako funguje program

Program uľahčuje organizáciám zavedenie flexibilného pracovného času. Zvyšuje povedomie zamestnancov o výhodách práce na diaľku a pravidelne vyhodnocuje, ako sa zamestnanci adaptovali na prácu na diaľku, pričom včas signalizuje potenciálne problémy. Gerard sa na projekte zúčastňoval dva roky a počas tohto obdobia vyplňal dotazníky o tom, ako to fungovalo.

Vďaka tomuto programu si správa vodných tokov uvedomila výhody práce na diaľku a teraz ju aktívne propaguje medzi zamestnancami. „Ako moderný zamestnávateľ musíte poskytnúť možnosť flexibilnejšej práce,“ vysvetľuje Gjl de Jongová, ktorá je líniovou manažérkou Gerarda. Aj ona pracuje z domu a odhaduje, že asi štvrtina zamestnancov na jej oddelení pracuje podobne. „Určite to pomáha zlepšiť rovnováhu medzi prácou a rodinným životom,“ hovorí.

Gjl sa domnieva, že je dôležité mať jasnú dohodu o tom, čo obidve strany očakávajú – čo sa týka dostupnosti alebo podávania správ o vykonanej práci – a jednoduché postupy. „Zabezpečujeme tiež pravidelné stretnutia nasledujúci deň po práci na diaľku, aby zamestnanci získali prehľad o predchádzajúcom dani.“

Gerard je horlivým zástancom flexibilnejšieho pracovného času. „Je to veľká pomoc,“ hovorí. „Budúci rok chcem mať viac dní, kedy budem pracovať z domu.“

Budúcnosť vo vlastných rukách

Katarína Vargová bola úspešnou podnikateľkou s vlastnou malou firmou v textilnom odvetví v Bratislave na Slovensku, keď prerušila kariéru, aby sa mohla postarať o svojho čerstvo narodeného syna. Ale to, čo začalo ako krátka pauza, sa zmenilo na dlhšiu prestávku. Po troch rokoch doma bola pripravená vrátiť sa späť do práce, ale ako mnohým ženám, ktoré prestali pracovať, aby vychovávali deti, sa jej to zdalo ťažké.

„V podstate som stratila kontakt s vonkajším svetom,“ hovorí. „Potrebovala som sa opäť do toho dostať. A potrebovala som novú výzvu.“ Otázka bola, čo robiť. „Vedela som, že bez ohľadu na to, čo by som teraz robila, s malým dieťaťom, ktoré potrebuje starostlivosť, by som musela zosúladiť veľa povinností.“

Dostať sa opäť do formy

Špeciálny tréningový kurz pre ženy vracajúce sa do práce po dlhšej materskej dovolenke spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu pomohol Kataríne zlepšiť jej zručnosti a objaviť nové spôsoby, ako prejaviť svoj talent a ambície.

Jednou z najväčších prekážok po dlhom období mimo práce je znovuzískanie sebavedomia – výzva, ktorej čelia mnohé ženy po materskej dovolenke. Tréningový kurz preto obsahoval moduly špeciálne zamerané na budovanie sebavedomia a asertivity.

Vďaka kurzu sa dostala do kontaktu s ľuďmi z podnikateľskej komunity. „Vedela som, že chcem robiť niečo spojené s umením,“ vysvetľuje. „Tréningový program mi pomohol nájsť ľudí s podobnými záujmami.“

Obzrieť sa späť, kráčať vpred

Vďaka tréningovému programu Katarína spoznala majiteľku *Ateliéru keramiky Rena*, malej dielne, ktorá ponúka hodiny keramiky na predmestí Bratislavy. Katarína teraz prevzala prevádzku dielne, kým je majiteľka v zahraničí. Katarína učí študentov modelovať z hliny a vytvára svoje vlastné sochy, ktoré predáva v miestnej galérii.

„Vedela som, že čokoľvek by som teraz robila, s malým dieťaťom, ktoré potrebuje starostlivosť, by som musela zosúladiť veľa povinností.“

Hovorí, že vďaka jej súčasným aktivitám je opäť tam, kde vždy chcela byť. „Študovala som výtvarné umenie,“ a veľmi som sa k tomu chcela vrátiť. Vedela som, že moja budúca práca bude úzko spätá s umením. A preto som taká šťastná, že som sa dozvedela o keramickej dielni.

„Tu v ateliéri dávame ľuďom šancu vyjadriť samých seba,“ hovorí, „zašpiniť si ruky, uvoľniť sa a cítiť sa slobodne. Práca s hlinou môže byť pre niektorých ľudí veľmi hlbokým a liečivým zážitkom a pravdou je, že ja sama dostávam veľa energie od svojich študentov.“

Velké ďakujem

Katarína hovorí, že našla tú správnu rovnováhu vo svojom živote. Vstáva skoro, odvezie syna do materskej školy a potom začína jej deň v dielni. „Niektoré dni mám hodiny, ale inokedy pracujem len na vlastných veciach. Popoludní vyzdvihnem syna zo škôlky.“

Tvrdí, že tréningový kurz jej dodal sebavedomie, ktoré potrebovala, aby oživila svoju kariéru a vydala sa novým smerom, a podal jej pomocnú ruku, za čo je veľmi vďačná. „Program ESF mi pomohol oživiť manažérske a marketingové zručnosti a rozvíjať sa po umeleckej stránke. Bol to presne ten druh podpory, ktorý som potrebovala.“

Znevýhodnění lidí

Postihnutie nie je pre prácu hendikep

Andrzej Lubowiecki pracoval v lodenici v meste Gdynia, ktoré je súčasťou mestskej oblasti Gdansk na pobreží Baltického mora v Poľsku. Počas svojho rozkvetu zamestnávala historická lodenica asi 20 000 ľudí. Teraz ostalo už iba približne 3 000 pracovníkov.

Napriek tomu mal Andrzej 12 rokov dobre platenú a istú prácu najprv ako tesár a potom ako maliar. Až kým ho v roku 2001 zhoršujúca sa bolesť neprinútila podrobiť sa operatívnej výmene bedrového kĺbu v miestnej nemocnici. Ale operácia sa nevydarila, omylom mu presekli nerv a hovorí, že namiesto toho, aby bol opäť mobilný, skončil o barliach. Nemohol sa vrátiť do práce a po 180 dňoch ho zamestnávateľ prepustil.

Keďže ovláda iba manuálnu prácu a pracovných ponúk je málo, Andrzej rezignoval a žije z podpory pre znevýhodnených. Nemohol si dovoliť preškolenie. „Nemyslel som si, že si ešte niekedy nájdem prácu kvôli môjmu hendikepu,“ vysvetľuje. Bol nezamestnaný päť rokov, až kým si jedného dňa nevšimol plagát s ponukou pracovných príležitostí pre ľudí s „čiasočným znevýhodnením“. „Išiel som priamo do pracovnej agentúry, kde som sa zaregistroval ako nezamestnaný. O dva dni mi povedali o školiacom programe.“ V júni 2006 nastúpil na štvordenný kurz spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu Európskej únie, ktorý bol prispôsobený potrebám znevýhodnených ľudí a poskytol rady pre hľadanie práce, písanie životopisu a uchádzanie sa o pracovné miesto. Miestny úrad, jeden z partnerov, zabezpečil minibús, ktorý ho každé ráno doviezol z domu.

Trpezlivosť ruže prináša

„Po kurze mi trvalo iba jeden deň, kým som si našiel prácu,“ vyhlasuje Andrzej hrdó. „Na pohovore som im ukázal, že tú prácu naozaj chcem.“ Miestna bezpečnostná firma ho prijala a zaškolila v práci s počítačom. Pracuje v hlavnej kancelárii so šiestimi kolegami a je zodpovedný za monitorovacie operácie v oblasti Gdansk, zhromažďovanie údajov a v prípade potreby za upovedomenie polície o narušení bezpečnosti. Má 24-hodinové služby a potom má 48 hodín voľno, vrátane víkendov a sviatkov, pričom každý tretí víkend má voľno. „Spočiatku som bol uprostred noci veľmi ospalý, ale už som si na to zvykol,“ hovorí, hoci má stále problémy zaspať po službe. Keďže jeho plat je nízky, stále dostáva príspevok pre znevýhodnených.

„Kurz mi dodal sebavedomie a napriek môjmu znevýhodneniu viem, čo potrebujem, aby som mohol odvieť dobrú prácu.“

Andrzejova manželka Ania je učiteľka v materskej škôlke a z domu odchádza o šiestej ráno. „Najprv bolo skvelé nepracovať,“ spomína. „Ania mi robila zoznam domácich prác. Zvykol som ísť na nákup a potom som zašiel na pivo.“ Ale postupom času začal pociťovať tlak, finančný aj psychický. Bohužiaľ si kúpili byt v rámci programu na podporu bývania s pomocou pôžičky od lodenice, tesne pred jeho operáciou. Dovtedy žila rodina v jednej miestnosti u Aniných rodičov. „Ale najhoršie na tom byť nezamestnaný bolo, keď v lete išiel každý na dovolenku a chlapci museli ostať doma, pretože sme nemali peniaze,“ vysvetľuje. Teraz, keď dostáva pravidelný príjem, môžu si napláňovať dovolenku v horách.

Typický Andrzejov deň, keď nie je v práci, vyzerá tak, že zobudí ich dvoch synov Karola (16) a Przemeka (14), pripraví im raňajky a vyprevadí ich do školy. Vždy rád varil a vymieňal si recepty s Aninými priateľkami. „Hubová polievka s rezancami je moja špecialita,“ hovorí Andrzej, ktorý zbiera huby na vidieku a rád chytá ryby. Zrekonštruoval ich byt a vyrobil skrine na mieru. „Vždy som bol prispôsobivý – viem robiť všetky práce okolo domu. Človek je živočích schopný naučiť sa čokoľvek!“

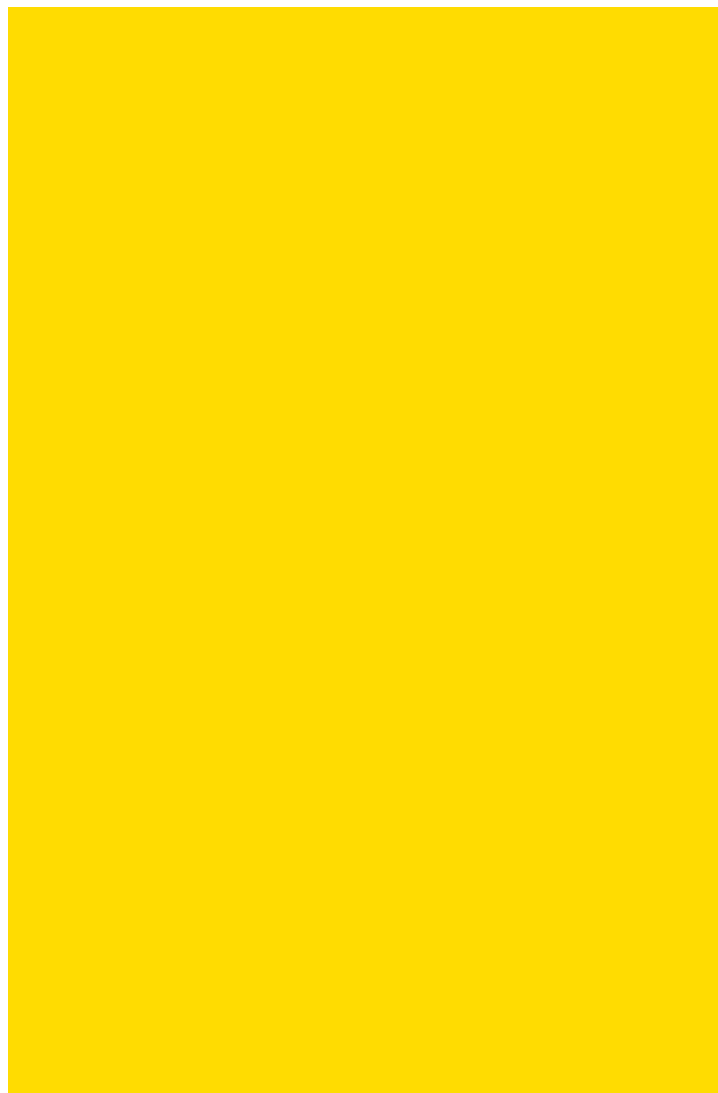
Späť do normálu

Andrzej hovorí, že s prácou sa cíti o 100% lepšie. „Je logické, že bez práce sa človek necíti veľmi dobre,“ zdôrazňuje. „Niektorí ľudia začnú popíjať, ale ja taký nie som. Kurz mi dodal sebavedomie a napriek môjmu znevýhodneniu viem, čo potrebujem, aby som mohol odvieť dobrú prácu.“

„Zo začiatku som bola šťastná, že som mala „manžela v domácnosti“, dodáva Ania. „Ale uvedomila som si, že Andrzej je dosť vystresovaný. Keď mal ísť von a stretnúť sa s niekým, vôbec sa necítil dobre. Teraz je opäť všetko v norme a prácu v domácnosti si delíme.“

„Bol to úspešný projekt,“ potvrdzuje koordinátorka kurzu Anna Dabrowská zo školiaceho strediska Fundacja Gospodarcza. „Priebežne organizujeme podobné iniciatívy pre znevýhodnených ľudí, ponúkame odborné školenia alebo rady o založení vlastnej firmy. Teraz je to veľmi populárne, pretože môžu dostať grant z EÚ.“

Andrzej by si tiež rád založil svoju firmu na maľovanie dopravných kontajnerov. Súdi sa o odškodné za operáciu, kvôli ktorej má hendikep a stále je preto zatrpknutý. Ale operácia na výmenu druhého bedrového kĺbu v júli 2008 bola úspešná a teraz môže chodiť už len s pomocou paličky. Vie, že je na tom lepšie ako mnohí iní. „Znevýhodnení ľudia v Poľsku vo všeobecnosti nie sú zamestnaní,“ hovorí. „Je pre nich ťažké prežiť a firmy ich nechcú zamestnať. Ale tu sa mesto snaží zlepšiť zariadenia.“

Recept na úspech

Je pracovný týždeň, čas obeda a každý stôl v reštaurácii *Ízlelő* („Lahôdky“) v meste Szekszárd v Maďarsku je obsadený. Drevená konštrukcia na lezenie na stene farebnej, veselej miestnosti a kopa hračiek sú dôkazom priateľského prístupu k rodinám s deťmi. Ale tak ako matky s malými deťmi, k rôznorodej klientele patria aj páriky, starší ľudia a miestni úradníci.

33-ročná **Éva Gyulaiová** pomáha v rušnej kuchyni s prípravou jedál. „Jednoducho milujem pracovať na tomto mieste každý deň, je tu toľko rôznych vecí, ktoré sa tu dajú robiť a vždy som rada varila,“ nadchýňa sa. „Všetci zamestnanci si navzájom rozumejú. Je to skutočná tímová práca.“ Pre Évu to znamená rozumieť kolegom pomocou čítania z pier – od narodenia je takmer úplne hluchá, pochybenie lekára pri pôrode a predávkovanie kyslíkom jej natrvalo poškodili sluch. Sedem zamestnancov reštaurácie má znevýhodnenie a prácu v *Ízlelő* si našli vďaka miestnemu školiacemu projektu, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho fondu solidarity. Nadácia Blue Bird založená v roku 1997 s cieľom podporiť spoločnosť ponúkajúcu príležitosti a možnosti pre všetkých jednotlivcov spustila projekt *LIFT Likeliness – Integration – Full employment – Training* v júni 2006 a pomohla 36 nezamestnaným mladým ľuďom s nízkym vzdelaním a znevýhodnením nadobudnúť nové zručnosti, ktoré im umožnia nájsť si prácu.

Zlá práca, nízky plat

Éva sa narodila v Szekszárde a chodila do špeciálnej internátnej školy pre sluchovo postihnuté deti v Budapešti do 16 rokov. Tam sa naučila odčítať z pier a potom sa vrátila do svojho rodného mesta, aby si ukončila vzdelanie. Ale nájsť si slušnú prácu nebolo jednoduché. Začala robiť nekvalifikovanú úkolovú prácu, šitie detských plienok v továrni. „Platili nás za počet hotových kusov a sadzba bola veľmi nízka,“ spomína. „Preto som stále pracovala – stále ma bolel chrbát a hlava. Bolo to ozaj nudné.“

Onedlho Éva stretla svojho budúceho manžela Zoltána, ktorý pracuje v miestnej tlačiarenskej firme, vydala sa zaňho a manželia sa nastahovali k jeho rodičom. Keď sa im narodili dvaja synovia, najprv Ákos (10) a potom Balázs (7), bola rada, že môže ísť na materskú dovolenku a starať sa o nich. Balázs mal astmu a problémy so zrakom, pre ktoré musel podstúpiť už dve operácie a kvôli ktorým

„V celom Maďarsku sú ľudia so znevýhodnením, ktorí by radi pracovali na mieste, ako je toto. Táto myšlienka by sa mala šíriť ďalej.“

je o rok pozadu. Ale keď obaja chlapci začali chodiť do školy, Éva horlivo hľadala hocikajú prácu.

Nový začiatok

Od inej matky sa dopyčula o projekte LIFT a zapísala sa ako jedna zo 16 účastníkov do kateringového kurzu (ďalší 20 získavali murárske zručnosti). Školenie trvalo rok a počas tohto obdobia dostávala plat z projektového rozpočtu. V septembri 2007 sa kvalifikovala ako kuchárka a získala prácu v reštaurácii priateľskej k rodinám – ktorú tiež prevádzkuje nadácia – spolu so šiestimi kolegami a kolegynami, ktorí varia, umývajú riad a čakajú pri stole. „Mala som šťastie. Zbožňujem varenie,“ vysvetľuje Éva, ktorá sa učila od svojej svokry, šéfkuchárky. „Naše deti sú stále hladné, takže moje hobby je mojou prácou.“ Dezerty sú jej špecialitou: rada pečie palacinky, štrúdlu a tvarohový koláč.

Kuchyňa v reštaurácii Ízlelő pripravuje denne až 140 jedál, 40% tvorí jedlo pre zákazníkov, ktorí ho konzumujú doma. Šéfkuchár a dietetik spoločne zostavujú zdravé menu, ktoré je atraktívne pre mladých ľudí. Reštaurácia už dodáva obedy pre vlastné rodinné stredisko dennej starostlivosti nadácie a plánuje rozšíriť katering pre miestnu základnú školu. Ákos tam rád je, ak ho vezmú rodičia. „Je to vynikajúce,“ nadšene chváli, kým dojedá druhú porciu polievky. „Je to lepšie ako v našej školskej jedálni.“

A ostatní zákazníci súhlasia s tým, že reštaurácia ponúka dobrú kvalitu za rozumnú cenu. „Ľudia, ktorí tu pracujú, sa vždy usmievajú a každého poznajú po mene,“ poznamenáva Judit Botosová, ktorá pravidelne jedáva v Ízlelő.

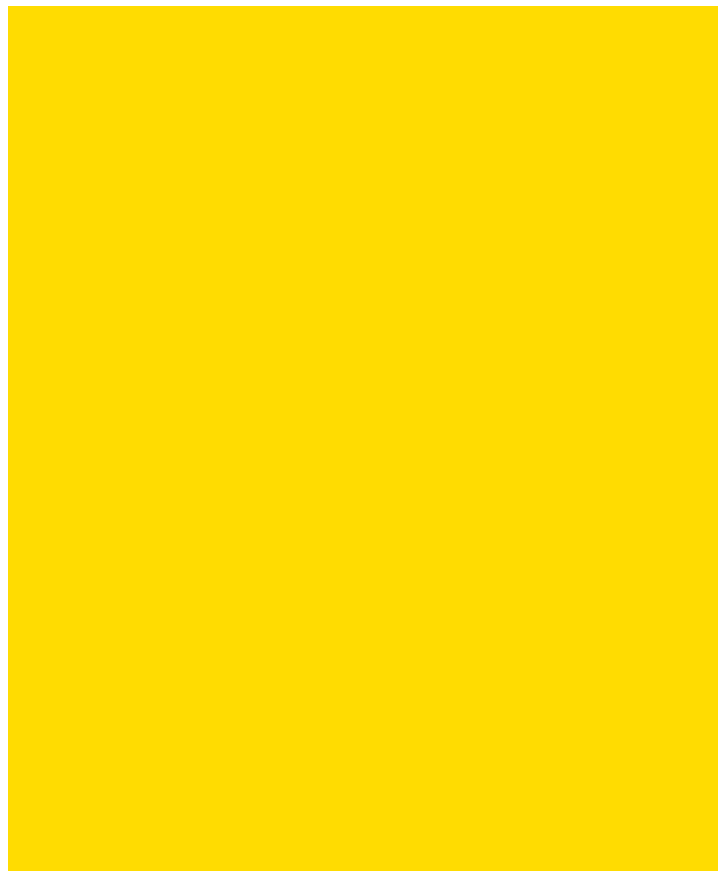
„Naším cieľom je pomôcť rodinám s malými deťmi a ľuďom so znevýhodnením, a reštaurácia spája obidva ciele,“ vysvetľuje Andrea Mészárosová, výkonná riaditeľka nadácie Blue Bird. „Očakávali sme, že bude sebestačná za tri roky, ale na konci prvého roku sme už vytvárali zisk.“

Chuť slobody

So spoľahlivým druhým príjmom si Éva a Zoltán mohli dovoliť uskutočniť svoj sen o kúpe vlastného domu. „U Zoltánových ro-

dičov nebolo dosť miesta a chceli sme zmenu,“ vysvetľuje Éva. „Nebola tam záhrada a deti sa nemali kde hrať. Keď sme prišli domov, nedalo sa robiť nič iné, len sedieť a pozeráť televízor.“ Prestaňovali sa do vlastného domu mimo Szekszárdu v decembri 2008 a užívali si rekonštrukciu príbytku. V primerane veľkej záhrade rastie vinič a ovocné stromy. Zoltán sa teší, ako sa bude učiť robiť víno, kým Éva chce v prvom rade pestovať jablká a piecť jablkové koláče a pestovať kvety. „Rada pracujem v záhrade,“ hovorí. „Mimo mesta máme čerstvý vzduch a pocit slobody.“ Učí sa aj na vodičský preukaz.

Éva je šťastná, že našla reštauráciu Ízlelő. „V celom Maďarsku sú ľudia so znevýhodnením, ktorí by radi pracovali na mieste, ako je toto,“ zdôrazňuje. „Táto myšlienka by sa mala šíriť ďalej. Nevadilo by nám to – boli by sme naozaj šťastní!“

Pomocná ruka pre nevidomých

„Nie som si istá, či by som bola rada, keby som bola vidiaca. Nevidomosť je súčasť toho, kto som.“

Keďže o zrak prišla hneď po narodení kvôli tragickému lekárske-
mu omylu, *Sarmite Gromska* nemá spomienku na zrak. Dnes sa jej
zdá ťažké dokonca aj predstaviť si túto skúsenosť. „Narodila som
sa predčasne, asi v siedmom mesiaci, a potom ma dali do inkubá-
tora. Kvôli tomu som oslepla. Bola to nehoda, nič viac. „Ľudia mi
vždy nerozumejú, keď hovorím, že by som nebola rada, keby som
videla. Keby som mohla vidieť, stratila by som časť svojej identity.
Nevidomosť definuje, kým som,“ dodáva.

Sarmite vraví, že nevidomosť jej dáva aj „vernejší“ obraz o svete.
„Vzhľad nie je všetko,“ vysvetľuje. „Myslím si, že „vidím“ oveľa jas-
nejšie ako vidiaci. Väčšina ľudí sa sústreďí na to, čo vidia očami, ale
ja vidím ľuďom do duše. Vidím ich „hlasové gestá“, ich intonáciu
a cítim, ako sa ma dotýkajú.“

Sarmite, ktorá žije so svojimi rodičmi a s dvoma bratmi v Rige, je
inšpirujúcim príkladom toho, ako ďaleko sa dá dostať vďaka od-
hodlaniu a podpore. Svoje prvé školské roky strávila v špeciálnej
internátnej škole pre nevidomých, kde sa naučila čítať a písať
Braillovým písmom. V štúdiu pokračuje na univerzite, kde je vyni-
kajúcou študentkou a získala štipendium. Má aj hudobné nadanie
a hrala na saxofóne v kapele s mladými ľuďmi. Hoci Sarmite ešte
stále občas hrá, momentálne uprednostnila koncentráciu na štú-
dium na univerzite pred hudbou.

Študijné materiály

Sarmite potrebuje špeciálne prostriedky na to, aby mohla študo-
vať a je mimoriadne dobrá v písaní na „tabuľke“ alebo na špeciál-
nom Braillovom písacom stroji, ako aj na počítači so softvérom na
ovládanie hlasom.

Keďže potrebuje mať všetky študijné materiály preložené do
Braillovho písma, je závislá od Lotyšskej knižnice pre zrakovo
postihnutých. Ako však vysvetľuje Gunta Bite, vedúca Braillovho
oddelenia knižnice: „Prepis do Braillovho písma je veľmi drahý.
Môžeme túto prácu vykonávať interne iba vďaka financovaniu
Európskej únie, ktorá nám pomohla založiť Braillovo oddelenie.
Cieľom projektu bolo poskytnúť nevidomým a zrakovo postihnu-

„Braillova knižnica mi veľmi zmenila život a viem, že zmenila život mnohým nevidomým ľuďom.“

tým ľuďom široké spektrum služieb a materiálov a v konečnom dôsledku im pomôcť začleniť sa do spoločnosti a na pracovný trh a žiť nezávislejším životom.“

EÚ prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu umožnila knižnici zabezpečiť priestriedky a zaškolenie, aby mohli začať tlačiť knihy a iné dokumenty pre nevidomých. Používatelia Braillovoho písma z celého Lotyšska teraz majú bezplatný prístup k rôznorodej palete nových materiálov na čítanie. A ak potrebujú, môžu požiadať o konkrétne texty.

V súčasnosti oddelenie zamestnáva aj nevidomých a zrakovo postihnutých ľudí na príprave textov. „Práca pre knižnicu počas jedného leta ma presvedčila o tom, že chcem byť editorkou v Braillovom písme,“ Sarmite vysvetľuje kariéru, o ktorú sa v súčasnosti usiluje na univerzite.

Škola ako cesta k nezávislosti

Sarmite bola väčšinu svojho života úplne závislá od svojich rodičov. Životný príbeh pani Gromskej, Sarmitinej matky, je ukázkou odvahy, odhodlania a celoživotnej oddanosti svojmu dieťaťu.

Ale Sarmite vie, že jedného dňa ostane sama a bude sa musieť postaviť na vlastné nohy. „Áno, bola som nervózna pred tým, ako som nastúpila na univerzitu,“ hovorí. „Bol to zásadný krok, nielen na akademickej, ale aj na osobnostnej úrovni. Som stále veľmi závislá od iných ľudí a najmä od svojej rodiny, ale musím sa naučiť byť silná a prežiť.“

„Braillova knižnica mi veľmi zmenila život a viem, že zmenila život mnohým nevidomým ľuďom. Určite som veľa získala vďaka projektu ESF. To, že si môžem vytlačiť všetky materiály, ktoré potrebujem pre svoje štúdium, znamená, že môžem ďalej rásť, rozvíjať sa a stať sa produktívnym členom spoločnosti.“

Radosť z vidieckeho života

Andrej Lovrencec vyrastal na malej farme vo vidieckom regióne Prekmurje na severozápade Slovinska, preto má hlboký vzťah k vidieku. „Mám tento región veľmi rád, patríam sem. Nevedel by som si predstaviť život v meste,“ hovorí 22-ročný Andrej. „Možno by som sa presťahoval v rámci okolia, ale nemyslím, že by som sa presťahoval niekam úplne inde.“

Doma spolu so svojou matkou a otcom pestujú rôzne plodiny ako pšenica, vinič, ovocie a zemiaky a chovajú kozy, kravy a býky. Farma poskytuje jedlo pre rodinu a zvieratá, hoci v malom rozsahu, a niečo ostane aj na predaj.

Andrej mal ťažkosti s učením a v škole často chýbal kvôli psychic- kým problémom. Od mala mával záchvaty prudkej bolesti hlavy, vracania a mal poškodený zrak, v dvanástich začal trpieť depre- siou.

„Škola bola ťažká. Mal som problémy s učením, ale aj so spolu- žiakmi. Boli to len maličkosti, ale trápili ma.“ V roku 2002, keď bol Andrej v siedmom ročníku, veľmi ochorel a nevrátil sa do školy celý rok. Ako 15-ročný bol zaregistrovaný ako znevýhod- nený a hoci napokon v roku 2004 ukončil základné vzdelanie, zistil, že má obmedzené možnosti nájsť si prácu. Celý deň sa doma nudil a cítil sa izolovaný. „Bol som doma a čakal som, že sa niečo stane. Nevedel som čo robiť, kam ísť a nemal som žiad- ne peniaze.“

V roku 2008 sa jeho život začal meniť, keď sa prihlásil na kurz od- bornej prípravy. Bol to 3-mesačný školiaci program pod vedením miestnej organizácie Mosaic, ktorá zamestnáva a podporuje so- ciálne zraniteľné skupiny, najmä ľudí so znevýhodnením. Zahŕňal štyri oblasti aktivít – poľnohospodárstvo, výrobu organických potravín, ekoturizmus a reštaurátorstvo budov.

Práca na plný úväzok

Program odbornej prípravy *na prácu* je celoštátnou iniciatívou, ktorá začala v roku 2004 a ktorú spolufinancuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Je zameraný na ľudí, ktorí môžu mať ťažkosti nájsť si prácu, vrátane ľudí so znevý- hodnením, mladých ľudí s nízkou kvalifikáciou a dlhodobo nezam- estnaných.

„Stretol som nových ľudí a každý deň sa naučím niečo nové. A teraz som finančne nezávislý.“

Po programe Andrejovi ponúkli prácu na plný úväzok. Pracuje v malom tíme a vykonáva rôzne práce v poľnohospodárstve a výrobe potravín. Pre Andreja je to ideálne spojenie chápatvého a priateľského prostredia s prácou, ktorú ovláda a ktorú má rád. „Rád tu pracujem, pretože rád farmáročím,“ hovorí.

„Práca je skutočne zaujímavá, či už vonku alebo vnútri.“ Keďže ide o poľnohospodársky podnik, zamestnanci pracujú vždy, keď je to potrebné v závislosti od sezóny a plodín. „Niekdý pracujeme sedem dní v týždni,“ dodáva. Pre Andreja, ktorý vyrastal na farme, je tento štýl života ako stvorený. „Nevadí mi robiť dlho. A je to skvelé, lebo moji kolegovia sú aj mojimi priateľmi.“

Osobné zručnosti

Je zrejmé, že si skutočne užíva pracovný život, stúplo mu sebavedomie a stal sa oveľa nezávislejším. „Stretol som nových ľudí a každý deň sa naučím niečo nové,“ hovorí. „A teraz som finančne nezávislý.“ Vďaka pravidelnému príjmu si mohol kúpiť vlastné auto, s ktorým je mobilnejší a má lepšú sociálnu život.

Jeho rodičia si všimli veľký rozdiel. „Teraz je oveľa šťastnejší a živší. Chodí von s priateľmi – predtým to veľmi nerobieval,“ hovorí jeho matka.

Mateja Kaljevičová, poradkyňa z regionálneho pracovného úradu, ktorá pomáha organizovať umiestňovanie ľudí do zamestnania, si všimla zmenu. „Andrej sa po programe zmenil o 100%. Na začiatku prišiel s matkou, ktorá hovorila zaňho. Všetkého sa bál a vôbec si neveril. Teraz je jedným z najsebaavedomejších účastníkov, akého sme kedy mali.“

Keď hodnotí zlepšenie vo svojom živote, ktoré mu prinieslo zamestnanie, Andrej konštatuje: „Teraz som naozaj spokojný. Po prvýkrát som dostal to, čo som chcel. Nemám žiadne veľké plány do budúcnosti. Ale ak všetko ostane tak ako teraz, bude to dobré. Máme poredadlo: Pomaly ďalej zájdeš.“

Naučiť sa žiť s bolesťou

Otilia Marquesová mala iba 22 rokov, keď odišla zo svojho domova v meste Ansião v Portugalsku za svojou sestrou a švagrom do Luxemburska. Podobne ako mnohí Európania, sa do tejto krajiny presťahovala v nádeji, že si nájde prácu a začne nový život.

„Spočiatku to bolo ťažké,“ spomína. „Mala som prácu v továrni, ale nevedela som po francúzsky. Musela som sa to naučiť popri práci.“ Keďže má sedem súrodencov, bola zvyknutá mať okolo seba ľudí, keď potrebovala pomoc.

V roku 1975 sa vydala za Manuela Augusta v Portugalsku. Na ďalší rok prišiel za ňou do Luxemburska, kde teraz pracuje pre dodávateľa stavebných materiálov. V rovnakom čase si Otilia našla novú prácu ako upratovačka pre poštovú a telekomunikačnú spoločnosť P&T. Keď sa im o tri roky narodila dcéra Alexandra, budúcnosť vyzerala ružovo.

Pyšná na svoju prácu

Otilia mala sotva 30 rokov, keď si uvedomila, že jej reumatické bolesti chrbta sa zintenzívnili, keď jej vyskočila platnička. „Viac ako 20 rokov som trpela bolesťou, ktorá mi sťažovala prácu a vekom sa zhoršovala. Ale vždy sa snažím, ako najlepšie viem,“ hovorí skromne. Ako upratovačka priestorov šatní a kúpeľní spoločnosti je obzvlášť pyšná na lesknúce sa zrkadlá a dlaždice bez jedinej škvrnky. K jej pracovným úlohám patrí umývanie spírch, lezenie po rebríku, keď utiera prach zo skriniek, nosenie vedier s vodou a vyprázdňovanie odpadkových košov... Je to fyzicky namáhavá práca. „Niekedy stačí zlý pohyb a bolí to ešte viac,“ vysvetľuje. „Ale prácu za mňa nikto neurobí, takže si s tým musím poradiť.“ A keď sa vrátia technici, ktorí montujú telekomunikačné káble v zablatených ryhách, najmä v zime, je čo upratovať.

V septembri 2007 spoločnosť ponúkla Otilii dovolenku, aby sa zúčastnila 5-týždňového kurzu odbornej prípravy, ktorý sa konal dva dni v týždni a ktorý bol spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, aby sa naučila zvládať bolesť. Zhodou okolností jej dcéra Alexandra vtedy pracovala pre rezort *Service de Santé au Travail Multisectoriel* (STM – vládny rezort zodpovedný za zdravie v jednotlivých pracovných odvetviach), ktorý organizoval kurz, a povzbudzovala svoju matku, aby využila túto príležitosť.

„Naučila som sa kontrolovať svoje pohyby, preto ma každý deň menej bolí chrbát v práci, a dokonca aj doma.“

Otilia zistila, na akom princípe funguje chrbát, aké sú riziká poškodenia a čo má robiť, aby tomu zabránila. Školitelia predcvičovali cviky na posilnenie svalov na nohách, relaxačné techniky ako predísť preťaženiu a dokonca hovorili aj o správnej strave na zlepšenie celkového zdravia a sily. Zistila ako správne dvíhať bremená a bezpečne sa pohybovať, a tým predísť bolesti. „Vďaka kurzu teraz viem, že si musím kľaknúť na kolená, nesmiem sa zohýnať, dávam pozor, aby som vrecia s odpadom nemala príliš plné. Naučila som sa kontrolovať svoje pohyby, preto ma v práci každý deň menej bolí chrbát, a dokonca aj doma. Školenie mi pomohlo, pretože mi vysvetlili, čo mám očakávať.“ Boli dokonca k dispozícii aj psychológovia, s ktorými sa pacienti mohli porozprávať o svojich problémoch.

Skorý začiatok

Ústredie telekomunikačnej spoločnosti, kde Otilia pracuje, sídli na predmestí Luxemburgu na rozľahlom pozemku v rohovej budove z červených tehál, ktorá je obklopená zeleňou a stromami. To znamená, že môže cestovať do práce každý deň a parkovať v areáli spoločnosti. „Hoci nebývam ďaleko, pomáha mi, že tu môžem jazdiť autom aj preto, že začínam veľmi skoro – o šiestej ráno.“

Pre Otiliu je každodenný život otázkou kontrolovania bolesti a jej znižovania na zvládnuteľnú úroveň. Odmietla operáciu, keď zistila, že šanca na úspech je iba 20%. Namiesto toho chodí na pravidelné masáže a raz ročne podstupuje intenzívnu liečbu v miestnom kúpeľnom meste Mondorf-les-Bains. Snaží sa vyhýbať liekom proti bolesti. „Mám lieky na zastavenie zhoršovania artritídy, pretože keď sa to raz stane, už sa s tým nedá nič robiť,“ vysvetľuje.

S Manuelom žije vo svetlom, dobre udržiavanom dome s bielymi stenami, vylešteným dreveným nábytkom a dláždenými podlahami. V oknách sú červené muškáty a kde-tu dekoratívna keramika a iné suveníry, ktoré farbami pripomínajú ich rodné Portugalsko. Teraz sa Otilia cíti natoľko dobre, že si môže vychutnať prechádzku s ich priateľským šesťročným labradorom, ktorý sa volá Bell.

Vydržať

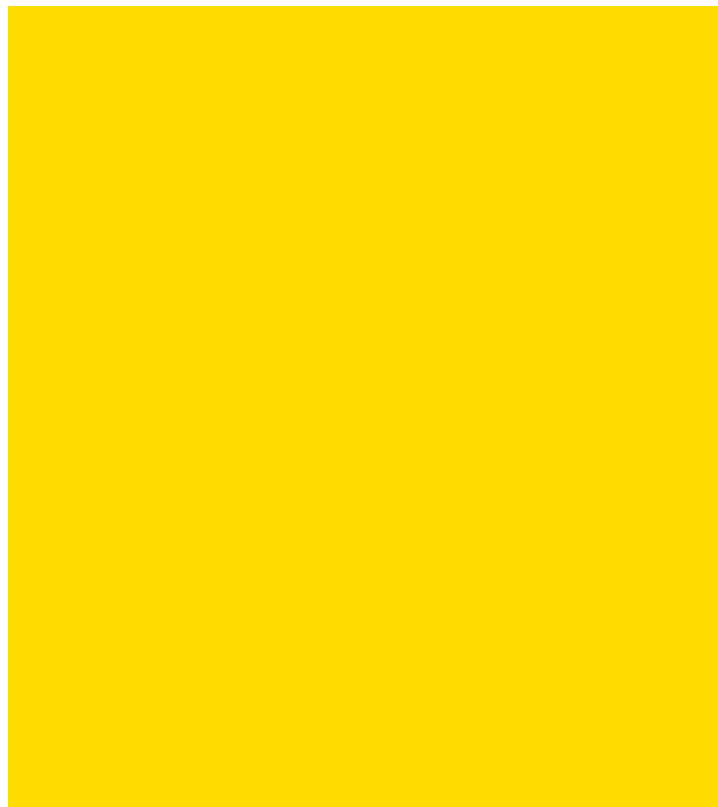
Dúfa, že bude môcť ďalej pracovať, kým nedosiahne dôchodkový vek. „Uvidíme, ako dlho to vydrží,“ zamýšľa sa. „Bude to chcieť gu-

ráž. Stále cítim bolesť a niekedy som trochu deprimovaná. Mení sa to podľa počasia – keď prší, je to horšie. Ale treba sa snažiť a vydržať. Nedá sa vždy len sťažovať. Človek sa s tým musí naučiť žiť.“

Nadine Sadlerová zo zdravotných a sociálnych služieb P&T odhaduje, že asi 20 členov personálu ročne absolvuje kurz o bolesti chrbta. „Skutočne to funguje,“ hovorí. „Dúfam, že to Otilii pomôže predĺžiť jej pracovný život.“

„Bol to veľmi užitočný kurz,“ potvrdzuje Fatima Tomazová, ktorá je vedúcou tímu 14 upratovačiek v budove. „Ja sama som sa ho zúčastnila a veľa som sa naučila.“

Na čestnom mieste na stene v Otiliinej obývačke visí zarámovaný certifikát s blahoželaním k pokroku, ktorý dosiahla na kurze odbornej prípravy a s povzbudením, aby poznatky využila v praxi. Vypovedá to o tom, aká dôležitá bola pre ňu táto skúsenosť.

Príbeh Georgie

„Myslím, že hovoriť o mojom živote pomôže iným ľuďom,“ hovorí **Georgia Chrisikopoulouová** jednoducho. „Bývala som veľmi negatívna. Nepriznala by som si, že som chorá a nepožiadala by som o pomoc. Stále poznám ľudí, ktorí lekárov neberú vážne.“

Kvôli psychickej chorobe trávila Georgia (36) roky striedavo v nemocnici na jej rodnom Korfu v Grécku a vonku z nemocnice. Ale v roku 2006 mohla vďaka rehabilitačnému programu odísť zo zariadenia rezidenčnej starostlivosti, nastahovať sa do vlastného bytu a začať pracovať. Projekt vedie organizácia New Horizons Cooperative a je spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu.

Organizácia sídli v samotnom srdci hlavného mesta Korfu v budove, kde prevádzkuje aj kaviareň s terasou v tieni pomarančovníkov. Študenti tu čítajú a popíjajú kávu. Bežní zákazníci sa nepozastavia nad dvojzmyselným názvom zariadenia: *Lunatico*. A možno ani nevedia, že elegantné budovy v susedstve so železnými bránami otvorenými dokorán sú bývalou najstaršou psychiatrickou liečebňou na Korfu v Grécku a dnes tam sídli univerzita.

Začiatok choroby

Georgia patrí k tímu záhradníkov, ktorí sa starajú o okolité záhony s kvetmi a trávnik, všetci majú oblečené sivé kombinézy a čiapky. Jej príbeh je príbehom o útrapách a odvahe. Georgia je najstaršia z troch detí a pamätá si, že rodičia sa k nej správali prísne. „Bola som príliš malá na to, aby som vedela, či robím niečo zlé,“ hovorí. „Nedostávala som žiadnu lásku, až kým som nebola oveľa staršia.“ V dvanástich jej začali vypadávať vlasy a stanovili jej diagnózu psychické problémy. V sedemnástich otehotnela a pokúsila sa o samovraždu. Napriek nesúhlasu rodičov odišla zo školy, vydala sa a žila u rodičov svojho manžela. Ale manželstvo nebolo šťastné. Manželia začali veľa piť a brať drogy a on sa začať správať násilnícky.

Keď mala 24, bola Georgia už vážne chorá. „Počula som hlasy a myslela som, že som prekliata. Zdalo sa mi, že sa so mnou rozpráva televízor a že mám telepatické schopnosti. Nemohla som zničiť svoje dieťa a zvalovala som všetko naň a na moju rodinu – s každým som bojovala. Chcela som sa zabiť.“

„Milujem všetko na tejto práci. Úplne zmenila môj život. Vždy som mala rada prácu v záhrade – som rada v prírode.“

Nakoniec sa vrátila k matke a otcovi a odvtedy sa ich vzťahy zlepšili. „Nakoniec to boli moji rodičia, ktorí ma zachránili,“ pripúšťa. Začala, spočiatku neochotne, brať lieky, ale hovorí, že v hlave stále počula hlas svojho manžela, ako sa jej vyhráza. Odišla z Korfu a začala cestovať, skončila v Stuttgarte, kde pracovala v baroch a kluboch. „Bola to skôr nočná mora ako nočná práca,“ spomína trpko. Trpela poruchami príjmu potravy a zadĺžila sa. Vyčerpaná sa vrátila domov. Hoci sa jej stav zhoršoval, stále odmietala uveriť tomu, že je chorá.

Prijať pomoc

V roku 2002 bola prijatá do psychiatrickej liečebne, ale jej manžel ju odtiaľ odviezol. „Zo začiatku bol celkom milý,“ spomína, „ale čoskoro sa dostal späť do starých kolají.“ V roku 2005 si Georgia konečne uvedomila, že sama sa z toho nedostane. Dve udalosti zohrali kľúčovú úlohu: jej mladší brat Prokopis zomrel pri nehode a na Štedrý večer zomrel jej otec na infarkt. Georgia sa rozhodla žiť lepší život.

Vrátila sa do nemocnice a o rok neskôr prešla do rehabilitačného programu. Šesť mesiacov žila v ubytovni v Thinalion. V októbri 2006 bola na tom tak dobre, že sa mohla presťahovať do chráneného bytu spolu s ďalšou pacientkou Corinnou Mouzakitiovou. Začala aj pracovať pre environmentálny tím záhradníkov organizácie.

„Milujem všetko na tejto práci, najmä sadenie. Úplne zmenila môj život,“ hovorí. „Vždy som mala rada prácu v záhrade – som rada v prírode. Keď po večeroch pozerám televízor, chýba mi to. Radšej by som pracovala.“ Ale musí byť opatrná. „Keď je horúco, bolí ma hlava,“ pripúšťa. Musí prestať a dať si prestávku. Vedúci tímu to chápu a nedávajú jej tie najťažšie úlohy. „Georgia je veľmi hrdá a naozaj sa snaží,“ hovorí jej sociálna pracovníčka Helena Moshatová. Tím profesionálov sleduje jej pokroky a kedykoľvek môže zavolať svojmu lekárovi a požiadať ho o pomoc.

Kooperatívny prístup

Organizácia New Horizons má 70 zamestnancov, vrátane 45 pacientov, ktorí pracujú spolu s ostatným personálom. Okrem kaviarne a environmentálneho tímu prevádzkujú aj upratovacie

služby, parkovisko, reštauráciu a bar s názvom *Dusk* v hlavnom meste Korfu. Organizácia vznikla v roku 2005 a z počiatočných desiatich ľudí sa rozrástla na 183 hlasujúcich členov, z ktorých 98 je pacientov. V správnej rade sú vždy aspoň dvaja bývalí pacienti.

Environmentálny tím má zmluvu s miestnym úradom. Supervízor tímu Dmitris Vlachos je pyšný na to, že tento tím ponúka profesionálne a konkurencieschopné služby. „Naši zákazníci sú veľmi spokojní s našou prácou,“ ubezpečuje. „Učíme náš personál odvádzat dobrú prácu.“ Všetci pracovníci sú zaškolení – napríklad na prácu s elektrickými zariadeniami – a majú kompletné osobné ochranné prostriedky. Georgia začína každé ráno o ôsmej, niekedy cestuje minibusom so svojimi spolupracovníkmi na vzdialenejšie miesto. Zarába 500 € mesačne za štyri alebo päť dopoludňajších týždňov a od zdravotnej služby dostáva podporu, pričom za byt, v ktorom býva so spolubývajúcou, neplatí prenájom.

„Nehovoríme klientom, že niektorí naši pracovníci sú pacienti,“ vysvetľuje Thanasis Papavlasopoulos, odborník na sociálnu ekonomiku, ktorý pomohol založiť organizáciu. „Nechceme, aby sa ktokoľvek z nich stigmatizoval a len ťažko by ste rozoznali, ktorí z tých ľudí, majú problémy. Desiati z nich sú už úplne samostatní. Rozdiel po štyroch rokoch projektu ESF je viditeľný,“ dodáva. „V roku 1997 bolo v nemocnici 350 pacientov z celého ostrova. Teraz je iba 15 lôžok pre prípady absolútnej núdze. Je to ozajstný pokrok. Opätovné začlenenie je najdôležitejšia vec a našim hlavným cieľom je dať ľuďom príležitosť pracovať a umožniť im, aby boli nezávislí.“

Pokračujúci boj

Georgia sa vrátila k niektorým svojim starým záľubám. Zbožňovala varenie a vyšívanie a zvykla maľovať a skladať hudbu. „Vždy som mala rada hudbu. Niekedy som chcela byť tanečnicou,“ nostalgicky poznamená. Pravidelne navštevuje svoju matku, brata a sestru a má blízky vzťah k sestriným dvom deťom.

Denno denne musí bojovať, aby svoj život udržala pevne v rukách: trikrát denne musí brať lieky. Pred niekoľkými mesiacmi sa jej stav opäť náhle zhoršil. „Cítila som sa veľmi nahnevaná. Kričala som,“ vysvetľuje. „Išla som k lekárovi a požiadala ho o pomoc a trvalo mesiac, kým sa nám podarilo vybojovať, aby som sa nevrátila späť... A je to ozajstný boj.“

Čo jej dáva silu ísť ďalej? „Moja povaha, aj to, že mám dieťa,“ odpovedá. „A mám dobrú rodinu. Nechcela som im ublížiť.“ Jej syn Antonis teraz žije v Aténach s otcom. Dvakrát denne spolu telefonujú, ale Georgia hovorí, že ich vzťah by bol lepší, keby neboli tak ďaleko od seba. Je rozhodnutá spraviť všetko preto, aby na tom bola tak dobre, že bude môcť bývať sama, aby ju jej syn mohol prísť občas pozrieť.

Starší pracovníci

Príprava na novú kariéru

„Mohla som žiť do konca svojho života z podpory v nezamestnanosti alebo z predčasného dôchodku, ale to som nechcela,“ hovorí *Jane Grønová* vzdorovito. „Sama som sa rozhodla nájsť si prácu, nie pretože mi na úrade práce povedali, že musím. Bola to moja vlastná iniciatíva. Ale odborná príprava bola kľúčová, pretože táto práca sa nedá vykonávať bez zloženia testov a získania vodičského preukazu.“

Jane pôsobí absolútne uvoľnene za volantom žltého jednoposchodového autobusu aj pri rozhovore so svojimi kolegami zo spoločnosti City Trafik, jednej z dvoch hlavných autobusových spoločností v meste Aalborg na náveternom pobreží Jutska v Dánsku. Pričom začiatkom roku 2007 mala už po päťdesiatke, bola nezamestnaná a nemala žiadnu oficiálnu kvalifikáciu, ktorá by jej pomohla nájsť si prácu. Keď v miestnych novinách zazrela ponuku práce pomocných vodičov autobusu, bola v pokušení odpovedať naň – jazdila rada a znelo to zaujímavo – ale váhala. Bola by schopná zvládnuť veľké vozidlo? A dokázala by si poradiť so zodpovednosťou za bezpečnosť jej pasažierov? „Najprv som si myslela, že by to mohlo byť ťažké kvôli môjmu veku,“ priznáva.

O týždeň si Jane všimla ten istý inzerát. „Vyzeralo to ako osud,“ spomína. „Pomyslela som si: Ak to zvládnú iní ľudia, prečo nie ja? Mohla by som to tiež vyskúšať a uvidím, ako to dopadne. Vždy môžem vycúvať neskôr, ak to bude potrebné.“

Tak v tom pokračovala a v novembri 2007 získala miesto v programe *Job Competence* – program odbornej prípravy, ktorý organizovalo miestne vzdelávacie centrum AMU Nordjylland (ArbejdsMarkedsUddannelser – Vzdelávanie na pracovnom trhu) a ktorý bol spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Kurz pre vodičov autobusu pozostával z teórie a praxe a z rôznych modulov, ktoré sa venovali otázkam ochrany zdravia a bezpečnosti, prvej pomoci, manipulácie s hotovosťou, ergonomiky a pomoci znevýhodneným pasažierom.

Jane si veľmi pochvaľuje kurz, ktorý absolvovala. „Vďaka učiteľom bol vtipný a zaujímavý. Boli veľmi profesionálni. Dokonca aj keď niektoré veci, ktoré sme sa museli naučiť, boli dosť nudné, ja osobne som sa ani chvíľu nenudila.“

„Človeku dodá veľa sebavedomia, keď si prevezme diplom a dostane dobrú prácu s dobrými kolegami. Má zo seba lepší pocit.“

Prísľub práce

Medzitým si začala hľadať prácu a spoločnosť City Trafik jej ponúkla miesto s nástupom od februára 2008. Problém bol, že hoci dovtedy mala ukončiť kurz, cítila, že nemá dostatok skúseností z praxe. „Bola som nervózna, pretože spoločnosť mi slúbila prácu a všetci ostatní noví vodiči boli pripravení začať.“ Bála sa, že stratí príležitosť, ale spoločnosť dodržala slovo. „Ako hovoríme v Dánsku, možno to bolo kvôli mojím modrým očiam,“ smeje sa Jane šibalsky. Dva mesiace chodila na kondičné jazdy a v apríli bola pripravená nastúpiť do práce.

„Som skutočne šťastná, že mám vodičský preukaz na autobus,“ dodáva. „Človeku dodá veľa sebavedomia, keď si prevezme diplom a dostane dobrú prácu s dobrými kolegami. Má zo seba lepší pocit.“

„Absolvovanie programu odbornej prípravy je posolstvo, že ľudia môžu uspieť,“ potvrdzuje Henrik Johannesson, vedúci dopravy a logistiky v centre AMU. „Je veľa ľudí po päťdesiatke, ktorí stratili prácu a chcú začať novú kariéru.“

Prevziať zodpovednosť

Jane pochádza z mesta Hjørring na severe Dánska. Keď mala 15, presťahovali sa do Aalborgu, kde si jej rodičia otvorili kaviareň. Zakrátko jej matka zomrela a ako najstaršia zo šiestich detí sa musela postarať o svojich troch bratov a dve sestry a pomáhať otcovi v kaviarni. Mala málo času na štúdium a na skúšky, preto skončila školu bez kvalifikácie.

Vydala sa v dvadsiatich a mala tri deti. Jane a jej manžel prevádzkovali malý podnik s kancelárskymi potrebami, v ktorom Jane pracovala ako recepčná a sekretárka. Ale keď jej manžel v roku 1997 zomrel, musela predať podnik a hľadať si inú prácu. „Mala som takmer 50 a musela som sa rozhodnúť, čo chcem robiť. Stále som len hľadala a hľadala,“ spomína. Našla si miesto ako pracovníčka zdravotnej starostlivosti a absolvovala ročný kurz odbornej prípravy, aby získala dodatočnú kvalifikáciu, ktorú potrebovala kvôli povýšeniu, ale po dopravnej nehode a zranení chrbta už nemohla dvíhať ťažké bremená ani vykonávať namáhavú prácu, ktorá bola pri tomto povolani nevyhnutná. Jane bola asi rok doma, najprv na

zdravotnej dovolenke a potom ako nezamestnaná žila z podpory v nezamestnanosti, kým sa nerozhodla, že týmto spôsobom nechce ďalej žiť.

Janine deti sú už dospelé a nezávislé. Jej starší syn žije v Kodani, ale jej dcéra a mladší syn žijú blízko, preto sa veľmi teší, keď môže tráviť čas so svojím dvojročným vnukom Mathiasom.

Pracuje 37 hodín týždenne, rozdelených na šesť dní, pričom zmeny začínajú už o štvrtej ráno a končia až o pol druhej ráno. Každé ráno prichádza do depa, kde jej oznámia, akú trasu v ten deň absolvuje. Pre spoločnosť City Trafik pracuje 170 vodičov, z toho 22 žien.

Riešenie konfliktov

Vďaka svojej práci musela Jane oveľa lepšie spoznať mesto. Úzke ulice v historickom centre Aalborgu s úhľadnými domami namaľovanými pastelovými farbami nie sú tým najlepším miestom pre veľké vozidlá. Ale Jane je hrdá na to, že jazdí plynule a opatrne, aby jej pasažieri cestovali bezpečne a pohodlne. Tak či tak musím zastaviť na svetelnej križovatke, zdôrazňuje. Aký má zmysel ponáhľať sa? Má rada sociálny kontakt s pravidelnými pasažiermi a oni jej zase dávajú najavo uznanie: „Dávajú mi dary: čokolády alebo víno...!“

Na druhej strane, násilie voči pracovníkom v doprave je ustavičným dôvodom na obavy, keďže približne pred rokom boli dvaja ľudia zatknutí za napadnutie šoférov autobusov nožom. Riešenie konfliktov bolo jednou z tém kurzu a Jane hovorí, že zatiaľ najväčší problém mala s nedisciplinovanou skupinkou na autobusovej zastávke. Spomenula si na kurz, rýchlo zatvorila dvere a odišla. Autobusy teraz majú alarmy napojené na miestnu políciu.

„V práci som veľmi spokojná,“ uzatvára Jane. „Som spokojná s kolegami aj so šéfom. S každým sa zaobchádza dobre a navzájom si pomáhame. Sme ako jedna veľká rodina a všetci sú jej súčasťou. Ostanem tu až do smrti!“ žartuje. Má dobrý dôvod očakávať dlhú a uspokojivú kariéru: pokiaľ si vodiči obnovujú lekárske osvedčenia každých päť rokov, vek odchodu do dôchodku je flexibilný. Najstarší vodič autobusu v spoločnosti City Trafik má 72 rokov.

„Do práce chodím skutočne rada, dokonca aj o štvrtej ráno,“ hovorí. „Nikdy mi nie je ľúto, že pracujem.“

Preškolenie na modernú pracovnú silu

Sú tri veci, ktoré sú pre **Milana Nedbala** z Kroměříža z Českej republiky dôležité: „Rodina, zdravie a práca,“ vraví 53-ročný Milan. Keď v roku 2006 zatvorili továreň, v ktorej pracoval, obával sa, že navždy stratil jednu z hlavných istôt vo svojom živote.

Milan bol zamestnaný po celý svoj život. Po ukončení štúdia na textilnej fakulte Technickej univerzity v Liberci pracoval 27 rokov v textilnom priemysle, pričom úplne zdola sa prepracoval až na výkonného riaditeľa miestnej továrne. „Prešiel som rôznymi pozíciami,“ hovorí. „Ako riaditeľ závodu som bol zodpovedný za všetky aspekty výroby. Zabezpečoval som materiál pre výrobu, celú prípravu a riadenie zamestnancov.“

Úpadok českého textilného priemyslu začal v deväťdesiatych rokoch. Po krachu závodu, v ktorom pracoval, ostalo v tomto odvetví málo pracovných príležitostí. „Dostať výpoveď bol zlý pocit,“ hovorí, „a bolo to ešte horšie kvôli stresu z hľadania novej práce.“

Okamžite si začal hľadať prácu, ale spočiatku nemal veľa šťastia. „Poslal som životopis asi 140 spoločnostiam,“ pokračuje. „Ale vždy som dostal rovnakú odpoveď – *Ďakujeme za Váš záujem pracovať pre našu spoločnosť a s poľutovaním Vám oznamujeme, že momentálne nemáme pre Vás vhodnú pracovnú pozíciu...*“

Okrem toho, že bolo ťažké nájsť vôbec nejakú pozíciu súvisiacu s jeho praxou, zistil, že vedúca pozícia, ktorú mal predtým, je mu teraz príťažou. „Pôsobilo to negatívne, keď sa spoločnosti dozvedeli, že som bol riaditeľom podniku, nechceli ma na nižšiu pozíciu,“ hovorí. „Obávali sa, že budem dávať samé príkazy.“ Napriek tomu ďalej posielal žiadosti o zamestnanie. „Musel som pokračovať. Bolo to veľmi dôležité,“ hovorí. „Som optimista, ale toto sa prejaví na sebavedomí. Pochyboval som, či si ešte niekedy nájdem prácu.“

Moderne s novými technológiami

Milan si uvedomil, že možno potrebuje získať nové zručnosti, aby si našiel prácu v modernom priemysle. Začal navštevovať rekvalifikačný kurz, ktorý ponúkal miestny úrad práce v januári 2007. Projekt pripravila a zorganizovala príspevková organizácia *Knihovna Kroměřížska* a spolufinancovala ho Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Na kurze, ktorý

„Kurz bol skutočne praktický a moje počítačové zručnosti sa veľmi zlepšili... Teraz sa cítim oveľa istejší.“

pozostával najmä z práce na počítači a informačnej gramotnosti, sa účastníci učili používať hardvér a softvér, prehliadať internetové stránky, vytvárať rôzne dokumenty na počítači a získavali komunikačné zručnosti a environmentálne poznatky.

„Pred kurzom som mal obmedzené počítačové zručnosti,“ hovorí. „Počítač som začal používať až na konci mojej predchádzajúcej kariéry. Ale kurz bol skutočne praktický a moje počítačové zručnosti sa veľmi zlepšili.“

Pomohol mu vylepšiť aj iné zručnosti potrebné na získanie zamestnania, ako napríklad písanie žiadostí o zamestnanie a životopisu, obliekanie na pracovný pohovor a lepšia komunikácia s ľuďmi. „V prvom rade mi pomohol získať sebadôveru. Všimol som si rozdiel v mojich medziľudských zručnostiach,“ dodáva Milan.

V lete 2007 sa mu jeho úsilie vyplatilo a hľadanie pracovného miesta sa zavŕšilo, keď získal pozíciu v miestnej výrobnej firme. Jeho novozískané zručnosti boli nevyhnutné. „Vysoká úroveň počítačovej gramotnosti bola kľúčovou požiadavkou pre túto prácu. A firma sa nebojí zamestnávať starších ľudí.“ Spoločnosť Chropyňská strojárna sa špecializuje na mechanické ramená, ktoré sa používajú na zváranie pri výrobe automobilov spolu s ostatnými výrobkami, ako napríklad formami pre vstrekolisy na plasty, pomocou ktorých sa vyrábajú diely, ako sú nárazníky na autá.

Komunikačné zručnosti

Pracuje na oddelení spolupráce. „Mojou úlohou je zabezpečiť výrobu jednotlivých častí dodávateľského reťazca od subdodávateľov,“ hovorí. „Nemáme kapacity na to, aby sme všetko vyrábali sami.“ Počítačové zručnosti sú spolu s jeho bohatými skúsenosťami s prácou vo výrobe nevyhnutné pre jeho novú pozíciu. Jeho práca zahŕňa prieskumy a výber subdodávateľov, prípravu objednávok a dokumentácie s technickými špecifikáciami a organizáciu logistiky dodávok jednotlivých dielov. Na tieto účely využíva riadiaci a technický softvér. „Všetka komunikácia a koordinácia prebieha na počítači. Bez počítačových zručností by som mal ťažkosti.“

Je to niečo úplne iné ako moja predchádzajúca práca. Predtým som vždy pracoval interne. Teraz musím komunikovať externe s inými spoločnosťami a organizovať celý dodávateľský reťazec,“ dodáva.

Získanie zamestnania veľmi zmenilo kvalitu jeho života. „Teraz sa cítim oveľa istejší.“ Už toľko nemyslím na budúcnosť, som spokojný s tým, čo práve robím,“ hovorí. Rád záhradníči a trávi čas so svojou rodinou. „Nemám však veľa voľného času,“ uznáva, „pracujem veľa.“ A pre človeka ako je Milan, ktorý si prácu veľmi cení, je to dobré.

Skutočná hodnota skúseností

„Mám pocit, že keď človek zostarne, zamestnávateľ ho už nepotrebuje. Máme skúsenosti, ale sme príliš starí a príliš drahí.“

Ak v hlase 55-ročnej **Roswithy Kerbelovej** cítiť náznak trpkosti, nie je ťažké pochopiť to. Pre ženu s takou širokou kvalifikáciou, ktorá väčšinu života pracovala na vysokej pozícii vo vydavateľstve, je hlboko frustrujúce zrazu prísť o prácu, najmä ak vie, že chce pracovať. Po päťdesiatke sa štyri roky snažila získať miesto vo Viedni v Rakúsku, ale nebola vhodná ponuka. „Dostala som veľa zamietavých odpovedí,“ spomína. „Veľmi ma to odradilo. Človek sa začne cítiť starý a bezcenný.“

Nakoniec jej na úrade práce navrhli, aby vyskúšala program *Initiative 50* spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Tento program kontaktuje starších pracovníkov so zamestnávateľmi, ktorí si uvedomujú ich hodnotu. V januári 2008 ju požiadali, aby svoj životopis poslala populárnej charitatívnej organizácii *Licht ins Dunkel* (Svetlo v tme), ktorá sídli vo Viedni a spolupracuje s rakúskou televíziou a celebritami pri získavaní peňazí pre rodiny v núdzi. Organizácia pozvala Roswithu na pracovný pohovor a o hodinu jej ponúkli miesto.

Oddaná knihám

Roswitha sa narodila v Grazi v Rakúsku, ale ako šesťročná sa presťahovala do Stuttgartu v Nemecku, kde dospela a študovala. Vyštudovala knihovníctvo, potom získala dodatočnú kvalifikáciu v ekonómii a informačnej technológii a začala robiť pre vydavateľstvo.

„Vždy som sa sústredila na kariéru. Milujem knihy,“ vysvetľuje ukazujúc na police plné kníh, ktoré lemujú steny v jej kancelárii od dlážky až po strop. „Pracovala som na vyšších pozíciách v marketingu pre veľké vydavateľstvá. Zvykla som pracovať 60 až 70 hodín týždenne a veľa som cestovala, pretože som bola zodpovedná za organizáciu knižných veľtrhov a uvádzanie kníh na trh. Bola to veľmi ťažká práca.“

Po rozvode jej prvého manželstva sa v roku 1993 presťahovala späť do Rakúska, kde stretla svojho druhého manžela Michaela Estla. Roswitha cítila, že prišiel čas na zmenu v jej živote. „Moje prvé manželstvo sa rozpadlo, pretože som bola v práci taká zane-

„Veľmi rada pracujem a som rada, že som schopná zarobiť si vlastné peniaze, pretože mám rada finančnú nezávislosť.“

prázdnená,“ spomína. „Bola som preč z domu príliš dlho a bolo to príliš únavné. Nechcela som, aby sa to zopakovalo.“

Dom na vidieku

Roswitha a Michael sa zosobášili v roku 2000. Kúpili si dom v dedine Königstetten na kraji krásneho Viedenského lesa v blízkosti hlavného mesta Rakúska. Pri raňajkách na terase si vychutnávajú výhľad zo záhrady na okolité vrchy a polia s ostrožltou repkou olejnou. Michael pracuje doma ako počítačový programátor v spoločnosti dvoch obrovských psov Bennyho a Teddyho a mačiek Mimi a Pepper.

V tom čase Roswitha potrebovala byť flexibilná, aby sa mohla starať o svojho starnúceho otca – kvôli čomu každé dva alebo tri týždne cestovala do Stuttgartu, kde stále žili jej rodičia – ale aj o svoju svokru vo Viedni. Vzдалa sa miesta vo vydavateľstve a začala sa obzerať po novej kariére. Zdalo sa, že kľúč je v záhrade: „Vždy som rada záhradníčila, ale nepoznala som rastliny,“ hovorí. Zúčastnila sa na jednoročnom kurze odbornej prípravy v krajinom záhradníctve, po ktorom si našla zamestnanie v prírodnom parku Viedenského lesa. Bola zodpovedná za plánovanie podujatí a exkurzií pre návštevníkov, ako aj za účtovníctvo a administratívu, ale miesto bolo zrušené. „Rada by som získala trvalé miesto, ale bola som príliš stará.“

Roswitha hovorí, že asi pred 10 rokmi si začala uvedomovať problém s vekovou diskrimináciou. Pripisuje to vyšším nákladom na sociálne poistenie, ktoré zamestnávateľia platia za starších zamestnancov. „Na trhu je veľký tlak, pretože pracovných miest je málo, a teda spoločnosti ponúkajú prácu lacnejším zamestnancom,“ tvrdí.

Finančná nezávislosť

Program *Initiative 50* poskytol Roswithe šancu na nový začiatok. Od februára 2008 pracovala na plný pracovný úväzok pre organizáciu *Licht ins Dunkel*. Program poskytuje účastníkom mzdu počas prvých troch mesiacov, čo dáva zamestnávateľom ďalší dôvod, prečo ich zamestnať. Uznáva, že vedenie kancelárie nie je jej „vy-snívanou prácou“ a mohlo by to byť zaujímavejšie. „Ale v mojom

veku už nechcem všetku tú zodpovednosť,“ vysvetľuje, „chcem brať život s ľahkosťou. Je to zložitá situácia a cením si možnosť opäť pracovať. Nie som typická žena v domácnosti. Veľmi rada pracujem a rada trávim čas s kolegami. A som rada, že som schopná zarobiť si vlastné peniaze, pretože mám rada finančnú nezávislosť.“

„Program *Initiative 50* je veľmi dobrý program, pretože pomáha starším ľuďom nájsť si vhodné miesta, a to nie je jednoduché. Teraz mám čas na svoju záhradu, manžela a psy. Nechcem stres, ktorý som zažívala predtým. Program mi to pomohol dosiahnuť.“

Sociálna solidarita dáva novú nádej

Životná filozofia *Tsvetana Ivanovova* je veľmi jednoznačná: „Pomáhať si navzájom nás posilňuje,“ hovorí. „Snažiť sa byť vždy prvý nie je stratégia, s ktorou sa stotožňujem.“

Tsvetan pracoval 25 rokov v miestnej továrni na výrobu umelých hnojív v meste Vratsa na severozápade Bulharska, kde dohliadal na bezpečnostné postupy, kým v roku 2000 neodišiel do predčasného dôchodku. Čoskoro sa rozhodol, že chce robiť niečo, čím by aktívne pomáhal ľuďom vo svojom spoločenstve. Vratsa je malebné mesto známe svojimi unikátnymi útesmi a jaskyňami ako stvorenými pre horolezcov a jaskyniarov. Ale mnohé mladé rodiny sa odsťahovali za prácou, pričom niekedy nechali doma starých rodičov alebo znevýhodnených príbuzných relatívne odrezaných od sveta.

V roku 2008 sa doočul o projekte *Through Social Services, for Decent Living (Dôstojný život pomocou sociálnych služieb)*, ktorý organizovala miestna mimovládna organizácia Most a ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Projekt školí ľudí na dôchodku a nezamestnaných a zamestnáva ich ako sociálnych asistentov, ktorí zabezpečujú podporu pre 40 ľudí žijúcich vo svojich domovoch, ale neschopných samostatne sa o seba postarať a vyžadujúcich si dlhodobú starostlivosť.

Po krátkom zaškolení, ktoré obsahovalo kurz prvej pomoci, poradenské zručnosti a riešenie núdzových prípadov, ponúkli Tsvetanovi zmluvu a zverili mu starostlivosť o dvoch klientov: 87-ročného Nicolu Kotseva a Emila Gineva, bývalého architekta, ktorému amputovali dolnú končatinu po automobilovej nehode. Každý deň ich navštevuje a pomáha im udržiavať domácnosť v čistote a nakupuje im. Občas môže byť potrebný pri návšteve lekára alebo pri platení účtov za energie. V čase obeda im vyzdvihne jedlo z jedálne sociálnych služieb, ktorá denne pripravuje 200 – 300 obedov pre ľudí odkázaných na sociálne dávky. Niekedy vezme Nicolu von na invalidnom vozíku alebo s ním trávi čas a robí mu spoločnosť.

Vášeň pre učenie

Vytvoril si silné osobné vzťahy so svojimi dvoma zverencami. „Nicola je veľmi čulý a svieži. Číti sa oveľa lepšie, keď sa s ním roz-

„Prostřednictvím tohoto projektu dávám lidem naději. Vidím, že chcú ďalej žiť a nevzdať sa.“

právam,“ hovorí Tsvetan. „Po porážke potrebuje lieky. Ale myslí mu to a odmieta sa vzdať. Najzaujímavejšou súčasťou tejto práce je možnosť nahliadnuť do duše ľuďom, ktorí čelia ťažkostiam. Mám rád, že sa učím nové veci a čím viac sa naučím, tým viac môžem pomáhať ľuďom. Človek zistí, ako vnímajú rôzne veci, napríklad starnutie a dokonca smrť.“ Najprv dobrovoľne pracoval ako sociálny asistent pre predošlý projekt financovaný Organizáciou Spojených národov v celom Bulharsku, ktorý podporoval 210 ľudí v regióne Vratsa.

Tsvetan mal vždy nezávislé názory a široké spektrum záujmov. Ako absolvent štúdia chémie pracoval 15 rokov po univerzite v stavebníctve a pomáhal reštaurovať ikony a nástenné maľby v slávnom Čerepišskom kláštore neďaleko mesta Vratsa. Kedysi bol „závislý“ na skladaní Rubikovej kocky – doteraz má na polici viacero najzložitejších verzií. Keď objavil internet, tiež sa stal jeho vášňou. „Musel som sa od neho doslova odtrhnúť,“ pripúšťa. V roku 2007 vydal prvú knihu, v ktorej objasňuje svoju filozofickú teóriu *Tetralektika prírody*.

Odráža jeho záujem o všetky aspekty prírodného sveta. Keď pracuje na počítači, jedna alebo dve zo šiestich mačiek, ktoré našiel na ulici, sa mu schúlia do lona alebo mu vylezú na ramená. „Ak sa človek správa k zvieratám dobre, začnú mu dôverovať, presne tak ako ľudia,“ vysvetľuje. Okná obývačky, ktorá slúži aj ako spálňa, sú plné kvetín. Jeho malý byt je plný kníh z osobnej knižnice, ktorá obsahuje asi 6 000 titulov o rôznych témach. „Všetky som prečítal,“ chváli sa Tsvetan. Patrí k miestnej filozofickej spoločnosti a vyšlo mu asi 150 článkov.

Vzájomná náklonnosť

Sedemdesiatročná Velika Mamkova je ďalšou zverenkyňou iniciatívy *Decent Living (Dôstojný život)*. Po operácii a zlomenine nohy je doma, odkázaná na barly. Jej dvaja synovia majú už vlastné rodiny a odsťahovali sa – jeden za prácou do Talianska. „Pomoc je veľmi dôležitá. Sú veci, ktoré neviem urobiť sama a s ktorými by som si bez pomoci neporadila,“ hovorí. „Ak sa vyskytne problém, viem, že môžem volať 24 hodín denne.“ Spolieha sa aj na ľudský kontakt – každý deň sa s niekým porozprávať – a vytvorila si blízky vzťah k svojej ošetrovatelke Maryike Mitovej.

Náklonnosť je vzájomná. „Je ako moja matka,“ priznáva Maryika, ktorá je tiež zamestnaná v rámci programu *Decent Living (Dôstojný život)*. Sociálni asistenti pracujú šesť hodín denne a dostávajú plat z projektového rozpočtu. Tsvetan ako dôchodca neplatí dane a má nárok na bezplatnú zdravotnú starostlivosť, čo zase šetrí peniaze z projektu. Úlohou 10 sociálnych asistentov je podporovať 10 ošetrovateľov, ktorých miestny úrad zamestnáva na plný pracovný úväzok.

Má zmluvu na jeden rok počas trvania programu. Dúfa, že bude možné obnoviť ju a hovorí, že by sa tešil, keby mohol pokračovať v práci. „Prostřednictvím tohoto projektu dávám lidem naději. Vidím, že chcú ďalej žiť a nevzdať sa. Vďaka nemu mám peniaze navyše k príjmu, takže môžem viesť dôstojný život a naopak, môžem pomôcť druhým, aby žili dôstojne. Odkedy sa rozprávam s Nicolom, má väčšiu naději a snaží sa začať opäť chodiť. Povzbudilo ho to. Je to rovnako užitočné pre mňa, ako som ja užitočný pre neho.“

Nové odborné zručnosti a zmysel pre komunitu

Aldona Mikalauskienová, ktorá sa narodila v malej dedinke v blízkosti mesta Vilnius v tridsiatych rokoch, bola priamym svedkom niektorých najväčších prevratov v Európe, počnúc hrôzami druhej svetovej vojny, cez ťažkosti a konflikty pod nadvládou Sovietskeho zväzu, až po nezávislosť pre jej malý štát Litvu. Počas všetkých týchto udalostí si zachovala pevný charakter a zmysel pre povinnosť voči svojim spoluobčanom.

„Dnes máme mnoho nových slobôd,“ hovorí. „Slobodu podnikat a zdokonaľovať sa, kritizovať a slobodne sa vyjadrovať k našej vláde, ale máme aj povinnosť používať svoje slobody a nadanie na pomoc jeden druhému. Všetci tvoríme jeden národ, jednu spoločnosť.“

Skromné začiatky...

Aldona, dcéra poľnohospodára z obce Ukmergė, chodila do školy, vydala sa a ovdovela a potom začala opäť študovať a vo vyššom veku sa stala vynikajúcou študentkou univerzity. Teraz je kvalifikovanou účtovníčkou a vedie svoju vlastnú účtovnícku firmu v hlavnom meste Litvy, v ktorej školí a zamestnáva mladých ľudí a pomáha mnohým klientom prekonať zlú finančnú situáciu. „Počas väčšiny svojej kariéry som pracovala s budúcimi profesionálmi,“ hovorí. „Zaúčam ich a vyškolila som mnohých úspešných účtovníkov.“

Má veľa rôznych klientov – z čínskych reštaurácií, aj automechanikov, z organizácií pre ženy a deti, aj z veľkých podnikov a tovární. „Mám rada svoju prácu a mimoriadne ma teší, keď vidím ako si ľudia v mojej skupine navzájom pomáhajú uspieť – či už sú to malé podniky, poskytovatelia služieb alebo korporácie vytvárajúce zisk pre naše hospodárstvo,“ hovorí. A prečo by som mala teraz prestať? Pracujem už dosť dlho, ale viem aktívny život a myslím si, že ešte mám čím prispieť.“

Stále v dobrej forme

„Účtovníctvo sa stále točí okolo čísel,“ vysvetľuje Aldona, „a to si vyžaduje špecializované vedomosti a správne nástroje.“

Unikátny program odbornej prípravy v informačných technológiách pre starších ľudí, ktorý organizuje seniorské občianske

„Účtovníctvo sa stále točí okolo čísel, a to si vyžaduje špecializované vedomosti a správne nástroje.“

združenie LPS Bočiai a ktorý spolufinancuje EÚ prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, pomohol Aldone naplno využívať moderné informačné technológie pri podnikaní, zlepšiť jej zručnosti, držať krok s dobou a mať najmodernejšie počítačové vybavenie, softvér a sieťové služby.

„Veľkú časť pracovného dňa trávim na cestách,“ hovorí, „na stretnutiach s klientmi, zhromažďovaním a dodávaním dokumentov a prezentácií a predajom našich služieb potenciálnym zákazníkom.“ V kancelárii porovnáva a analyzuje výsledky a číselné údaje.

„Keď som začínala, používali sme staromódne sčítacie stroje s veľkou pákou, ktorá pri sklápaní vydala typické „cinknutie“. Považovali sme ich za celkom praktické. Panebože, ako veľmi sa všetko zmenilo! Je tak veľa nových zariadení a technológií, ktoré môžu byť mimoriadne užitočné pri účtovníctve.“

„Počítačové kurzy mi umožnili získať nové zručnosti a v konečnom dôsledku zefektívniť moju prácu,“ hovorí, „naozaj mi pomohli.“

Späť v práci

George Mifsud, ktorý sa narodil v roku 1949, už zažil v živote veľa zmien. Vyrastal na Malte a ako mladý muž sa priučil zváraniu, tesárčine a ďalším zručnostiam, ktoré mu zaručili dobrý začiatok profesionálneho života. Neskôr sa vyučil v preparovaní živočíchov a tomuto remeslu sa aktívne venoval 20 rokov.

Ako dlhoročný poľovník a hudobník mal George rôznorodé záujmy, vďaka ktorým precestoval celé rodné súostrovie krížom-krážom. Nikdy nechodil veľmi ďaleko, iba raz bol v Taliansku a vo Švajčiarsku, čo bolo najďalej od jeho rodnej Malty. „Je to malá krajina, ale vždy je tu čo robiť. My Malťania neradi chodíme príliš ďaleko. Máme bohatú históriu. Radi sa staráme o svoje ostrovy, aby boli stále krásne,“ vysvetľuje.

A presne tomuto vytváraniu krajiny sa venuje George vo svojej novej práci. „Mal som rôzne povolania,“ pokračuje. „Predtým som prevádzkoval stánok s občerstvením pre turistov. Tomuto som sa venoval 11 rokov. Keď sme ho zatvorili, bol som akýsi nesvoj. Potreboval som nájsť niečo, čomu by som sa chcel venovať. Bol som nezamestnaný.“

Opakovacie kurzy

Keď George videl v televízii správu o novom fonde Európskej únie pre ľudí bez práce, zatelefonoval a prihlásil sa do programu *Training and Employment Exposure Scheme* (Systém kontaktu s odbornou prípravou a zamestnaním, TEES). Program TEES spolufinancovaný EÚ prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu pomáha ľuďom starším ako 40 rokov, ktorí sa chcú znovu zapojiť do pracovného procesu.

„Keď som bol mladý, vykonával som zvaračské a elektrikárske práce,“ hovorí. „Vždy ma to bavilo, ale časom som poriadne vyšiel z cviku. Vďaka programu TEES som absolvoval opakovacie kurzy. Robil som inštalátárske, tesárske a elektrikárske práce. Užili sme si veľa zábavy a spoznal som veľa dobrých ľudí. Absolvovali sme celý šesťmesačný kurz.“

Keď si George oprášil staré zručnosti, skontaktovali ho so spoločnosťou zaoberajúcou sa vytváraním krajiny, ktorá mala zákazky na Malte, a teraz je zamestnaný na plný pracovný úväzok. Pracuje v tíme mužov, ktorý zabezpečuje údržbu a opravu dopravnej in-

„Pracujem vonku a moja práca ma veľmi uspokojuje. Chodíme z jedného konca krajiny na druhý.“

fraštruktúry na Malte, ako napríklad stredových deliacich pásov na diaľniciach, vykonáva montáž osvetlenia a odvodňovacích systémov a všeobecné upratovacie práce.

„Pracujem vonku a moja práca ma veľmi uspokojuje. Chodíme z jedného konca krajiny na druhý,“ chváli sa, pričom treba mať na pamäti, že celková rozloha tohto členského štátu EÚ je skromných 316 km².

Po večeroch George hrá na gitare v miestnej rokovej kapele, čo je jeho ďalšia vášeň, ktorej sa venuje od ranej mladosti. Ľudia na ulici a v elegantných hotelových vestibuloch Georga spoznávajú, je niečo ako miestna atrakcia. S malou pomocou od svojich priateľov ukázal, že aj starší človek dokáže urobiť veľký pokrok.

„Tento program mi dal šancu robiť niečo nové,“ hovorí. „Cítim, že začínam odznova, som opäť v hre.“

Podnikanie

Mentoring dostane vznášadlo na správnu cestu

„Myslel som si, že založiť firmu ponúkajúcu lety vznášadlom je taký dobrý nápad, že ľudia sa k nám budú hrnúť, ale nebolo to tak. Našťastie mi mentoring poskytol podporu, ktorú som potreboval, pretože som sa dozvedel o marketingu a bez neho by firma neexistovala.“

Peeter Tarmet žije v obci Saku na vidieku s bujnou vegetáciou v blízkosti hlavného mesta Estónska Tallinn a v súčasnosti prevádzkuje jedinú estónsku spoločnosť ponúkajúcu zábavné lety vznášadlom. V roku 2007 sa rozhodol, že už nechce po zvyšok života vyrábať nábytok, pretože to robil odkedy odišiel z univerzity pred ôsmimi rokmi. „Chcel som robiť niečo nové. Predtým som pracoval sám v miestnosti plnej prachu. Často som nevidel denné svetlo a potreboval som sa ísť na vzduch,“ vysvetľuje. „Ak človek pracuje sám, všetka zodpovednosť je na ňom a ak ochorie, nemôže pracovať.“

Peeter prišiel na svoj skvelý nápad, keď v televízii sledoval kanál Discovery. „Ukazovali malé vznášadlo, na ktorom sa dalo ísť po zemi aj po vode. Pomyslel som si: ‚Toto v Estónsku nemáme! Chcel som robiť niečo nové.‘“

Bol to odvážny krok. Peeter a jeho žena Birgit majú dve malé deti, Kena (12) a Kendru (10). Pri cene jedného vznášadla 16 000 € si museli zobrať pôžičku na ich nákup. „Dovtedy to boli len reči, nič sme neriskovali. Bod zlomu nastal, keď sme museli podpísať papiere na pôžičku. Museli sme sa rozhodnúť a nemohli sme cúvnuť.“ Peeter investoval do troch malých vznášadiel spolu so svojim obchodným partnerom Kalmerom Kallasmaaom a o niekoľko mesiacov začali ponúkať lety, ktorých cieľovou skupinou boli turisti aj miestni obyvatelia.

Otázky a odpovede

Ale nešlo to ako po masle. „Ľudia o nás nevedeli,“ vysvetľuje Peeter. „Pri každej novej veci to chvíľu trvá.“ Zistil, že nemá toľko klientov, ako dúfal. „Pomysleli sme si: Čo robíme zle? Prečo to nefunguje? Bolo veľa otázok.“

Pri hľadaní odpovedí sa Peeter obrátil na *Školiaci program* agentúry Enterprise Estonia spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Spočiatku sa

„Možno som v sebe objavil nového človeka, ktorý rád komunikuje. S každou ďalšou prezentáciou sa zlepšujem.“

chcel dozvedieť viac o vedení podniku, finančnom riadení a marketingu. Stretnutie s potenciálnymi školiteľmi ho presvedčilo, že odpoveď sa ukrýva v marketingu. „Aký má zmysel stať sa lepším manažérom alebo mať lepšie finančné riadenie, ak firma nedokáže nič predat?“ zdôrazňuje.

Jeho školiteľka Kadi Elmesteová, marketingová odborníčka z mesta Pärnu, mu ukázala ako sa pripravujú prezentácie a vyberajú tie správne reklamné spoločnosti. „Každý vám ponúka reklamu, ale nie je to lacná záležitosť a ak nezaberie, prídete o peniaze,“ vysvetľuje Peeter. Onedlho získal zmluvu s najväčšou estónskou cestovnou kanceláriou Estravel.

„Bolo pre mňa veľmi dobré, že som absolvoval tento školiaci program, pretože keď som vyrábal nábytok, nepotreboval som poznatky o predaji ani o marketingu. Mal som viac záujemcov o kúpu, ako som potreboval.“ V skutočnosti má Peeter pocit, že našiel to pravé povolanie: stretnutia s klientmi a prezentácie na propagáciu svojho nového podnikania. „Už nepracujem sám,“ hovorí spokojne. „Je to pre mňa nové a mám túto prácu veľmi rád. Stretávam sa s ľuďmi a môžem s nimi komunikovať. Možno som v sebe objavil nového človeka, ktorý rád komunikuje. S každou ďalšou prezentáciou sa zlepšujem.“

Plány na rast

Obchodní partneri plánujú spustiť webovú stránku, kde budú ponúkať svoje služby v šiestich jazykoch, aby prilákali návštevníkov zo zahraničia: v estónčine, angličtine, francúzštine, nemčine, ruštine a fínčine. Približne 25 – 35 % klientov je zo zahraničia.

„Máme veľké plány do budúcnosti,“ vyhlasuje. Ďalším krokom je špeciálny autobus so saunou a službami stravovania. Už v súčasnosti majú k dispozícii zaradenia pre lukostrelbu a miestnosť na semináre. Cieľom je poskytnúť balík služieb typu „všetko v jednom“, aby sa návštevníci mohli zrelaxovať, vychutnať si saunu, jedlo a pitie a zároveň sa dostať domov.

„Chceme zlepšovať kvalitu našich služieb, aby sa klienti cítili dobre, pretože ak sa budú cítiť dobre, vrátia sa,“ vysvetľuje Peeter. Dúfa, že nakoniec sa im podarí vybudovať stálu prevádzku s konferenčnými priestormi, službami stravovania a rôznymi aktivitami

pre príjemné trávenie voľného času a zábavu. „Bez špecializovaných vedomostí, ktoré som získal vďaka mentoringu, by som dnes nebol tam, kde som,“ uvažuje.

Výroba ekologickej energie

Drobná kaplnka zo 17. storočia v obci Lagness neďaleko mesta Chichester na južnom pobreží Anglicka čnie nad zvlhnutými pahorkami, rozľahlými pastvinami a nedozerným horizontom. Nachádzajú sa v nej dve pohodlné dvojposteľové izby spojené s kúpeľňou. *Sandra Barnesová-Keywoodová* a jej manžel Charles s láskou zrekonštruovali bývalú ruinu a vytvorili z nej srdce zariadenia, ktoré ponúka nocľah a raňajky a ktoré otvorili pred ôsmimi rokmi.

Vtedy ešte netušili, že program odbornej prípravy spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu Sandru privedie ku kariére ocenej priekopníčky „zeleného turizmu“ a uznávanej „iniciátorky“ propagácie ekologických praktík v podnikaní.

Sandra sa narodila v západnom Londýne, ale vždy milovala vidiecky život a zatúžila presťahovať sa do mesta Chichester. Táto časť regiónu Západný Sussex je známa svojou výnimočne krásnou prírodou. Vetrom ošľahané ústie rieky neďaleko prístavu Pagham, ktorý je rajom pre divo žijúce vtáky, a pohorie South Downs sú obľúbeným cieľom turistov a milovníkov prírody.

Ako držiteľka Higher National Diploma (vyššieho národného diplomu, HND) s kvalifikáciou v reštauračnom stravovaní a manažmente si Sandra kúpila hostinec a zmenila ho na reštauráciu. Keď sa však manželom pred 16 rokmi narodila dcéra Jasmine, ukázalo sa, že je ťažké sklbiť prácu po večeroch so starostlivosťou o dieťa, preto reštauráciu predali. „Keď mala Jasmine asi osem rokov, skutočne som sa chcela vrátiť k podnikaniu v pohostinských službách a zariadenie ponúkajúce nocľah a raňajky vyzeralo ako flexibilné riešenie.“

Príbeh na rozprávanie

Hodnotu ďalšej odbornej prípravy vnímala skepticky, keďže mala kvalifikáciu v reštauračnom stravovaní. Ale potom prepukla epidémia slintačky a krívačky dobytky vo Veľkej Británii a mnoho malých, vidieckych podnikov sa dostalo do ťažkostí. Organizácia pre turistický ruch na juhovýchode Tourism South East s podporou ESF spustila program Rural Welcome (Vitajte na vidieku) a Sandra sa doň prihlásila v roku 2004. „Bola som skutočne prekvapená,“ pripúšťa. „Uvedomila som si, že človek sa po celý život neprestane

„Tento kurz zmenil moju životnú dráhu. Nikdy som sa nepozerala do minulosti. Teraz mám prostriedky na to, aby som robila, čo chcem a cítim sa sebaisto.“

učiť.“ Program jej ukázal, že hoci svoj podnik už vtedy prevádzkovala ekologickým spôsobom, toto posolstvo neodovzdávala svojim hosťom, a že dôraz na ekologické ideály bude znamenať obrovský rozdiel. „Mala som príbeh, ale nikto ho nepočúval,“ vraví.

Kurz dodal Sandre povzbudenie, ktoré potrebovala. Pri pôrode Jasmine bola dosť chorá, mala vysoký krvný tlak a porodila cisárskym rezom bez anestézie. Po pôrode strávila tri mesiace v nemocnici, kde sa zotavovala z posttraumatického stresu a kde veľmi pribrala. Vrátiť sa späť a prevádzkovať podnik bola výzva. „Ako matka strácate sebadôveru,“ vysvetľuje. „Ale tento kurz zmenil moju životnú dráhu. Nikdy som sa nepozerala do minulosti. Teraz mám prostriedky na to, aby som robila, čo chcem, a cítim sa sebaisto. Necítim sa ako žienka domáca, ktorá sa vzdala práce. Pomohlo mi to dostať svoj život na tú správnu cestu.“

„Sme úplne spojení so životným prostredím,“ pokračuje Sandra. „Myslíme si, že zelený turizmus je filozofia, nie produkt.“ Sandra pestuje vlastné ovocie, ktoré svojim hosťom dáva do izieb a z ktorého pripravuje džem na raňajky. Kупuje organické výrobky v miestnych poľnohospodárskych obchodoch a vyrába svoje vlastné prírodné čistiace prostriedky. Nabáda hostí, aby neplytvali elektrinou ani vodou, čím zredukovala pranie uterákov o 43%. Všetka „špinavá“ odpadová voda sa recykluje a používa v záhrade. Solárne panely ohrievajú vodu a cez „svetelné komíny“ sa denné svetlo dostáva do kúpeľní bez okien.

Sandra sa pokúša aj „vrátiť niečo späť“ miestnemu spoločenstvu tým, že školí problematických 16-ročných mladých ľudí a vyučuje študentov miestnej univerzity. Vďaka programu Green Tourism Payback Scheme (Program návratnosti zeleného turizmu) získala peňažné prostriedky na stojany pre bicykle v prístave Pagham a na opravu prístreškov na pozorovanie vtákov. Charles okrem výroby tepaného železného nábytku a kovaní vykonáva aj ekologické audity hotelov v okolí.

Nezávislé svedectvo

Sandre práca priniesla veľké uznanie. Jej podnik Old Chapel Forge získal prvé miesto v hodnotení programu Green Tourism Business Scheme (Zelený turizmus), popredného programu Veľkej Británie na certifikáciu trvalo udržateľného turizmu. „To mi dodalo dôve-

ryhodnosť, pretože ma hodnotili nezávisle. Môj podnik sa stal víťazným podnikom vo Veľkej Británii a pomáham iným podnikom získať akreditáciu. Ale uvedomila som si, že ponúkané rady sú zastarané, preto som zostavila vlastný školiaci program.“ Prostredníctvom svojej spoločnosti Green Training Company (Zelená odborná príprava) (<http://www.thegreentrainingcompany.co.uk/>) pomáha regionálnym inštitúciám a organizáciám pre cestovný ruch v Británii. Sandra a Charles získali viacero ocenení, napríklad cenu Green Apple za architektúru v roku 2006 za ich rekonštrukciu kaplnky, ohľaduplnú k životnému prostrediu, Cenu Firma roka v okrese Arun za rok 2007 a cenu grófstva Sussex pre trvalo udržateľný podnik za rok 2007a 2008.

Sandra je teraz zapálenou obhajkyňou odbornej prípravy a absolvovala ďalšie kurzy. Vytváranie sietí je len jednou z výhod. „V odvetví s podnikmi ponúkajúcimi nocľah a raňajky je možné dostať sa do izolácie,“ zdôrazňuje. „To je dobré na túlaní sa po vidieku a na rozhovoroch s ľuďmi. Môžete si navzájom dávať tipy.“ Minulý rok mal podnik Old Chapel Forge 89% mieru obsadenosti, pričom regionálny priemer bol na úrovni 54%.

„Bola to dlhá cesta. Keď som so zeleným turizmom začínala, väčšine ľudí to pripadalo veľmi výstredné. Obávali sa, že na raňajky dostanú iba müsli alebo niečo podobné!“ smeje sa a dodáva, že marketingový prieskum dokazuje, že hostia od ekologického ubytovania v skutočnosti očakávajú vyššie celkové štandardy.

Sandrini hostia jednoznačne oceňujú jej filozofiu. John a Eunice Yatesovci z Gloucesteru na západe Anglicka našli Old Chapel Forge na internete. „Pomysleli sme si: ‚Toto je pre nás ako stvorené,‘“ hovorí Eunice. „Ani za nič by sme nemenili.“

„Program Rural Welcome (Vitajte na vidieku) bol veľmi úspešný,“ potvrdzuje Sue Gillová z organizácie Tourism South East. Organizátori dúfali, že sa im podarí dosiahnuť počet 485 malých podnikov a skončili s počtom 622. Viac ako 350 účastníkov pokračovalo v ďalšej odbornej príprave. „Bolo to niečo, čo potrebovali,“ konštatuje.

Podnikavý ako včielka

Kým sa *Normunds Zeps* zúčastnil prípravného kurzu pre nádejných majiteľov firiem, bol nezamestnaným mechanikom zaujímavým sa o včely, ktorému chutí med. „Včely lietajú a zbierajú nektár v okruhu troch kilometrov,“ vysvetľuje. „Potrebujú dostatok zeme, čisté prostredie a vyžadujú si starostlivosť.“

Normunds býva na vidieku v malom byte v Kalupe v Lotyšsku spolu s manželkou a dvoma synmi, ale hospodárstvo sa nachádza v 76 km vzdialenom Grugules. „Teraz tam býva moja matka,“ hovorí. „Mojí rodičia tam dostali pozemky, keď sa sprivatizovali staré družstvá.“ Po rozpade Sovietskeho zväzu v rokoch 1990 – 1991 sa Lotyšsko rozhodlo oživiť malé rodinné hospodárstva. Bývalé štátne družstvá sa rozdelili na parcely a občania dostali kredity, ktoré mohli použiť na kúpu pozemku.

Normunds absolvoval vyššiu poľnohospodársku školu vo Viski v odbore mechanik strojných zariadení. „Ale život tu je každodenný boj,“ hovorí, „a nájsť si slušnú prácu môže byť veľmi ťažké, i keď človek má kvalifikáciu. Väčšinou som iba zostával doma a staral sa o chlapcov, kým moja žena bola v práci. Ale bavili ma aj včely. Nazval by som to aj koníčkcom, fakt, ale potom mi napadlo, že by som si na tom mohol založiť podnikanie.“

Viac než koníček

Normunds naozaj vyvinul iniciatívu a rozhodol sa zapojiť do projektu spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. „Chcel som zmeniť svoju situáciu,“ hovorí. „Vedel som, že sa musím naučiť viac o podnikaní. Tento program ponúkal bezplatný prípravný kurz vedenia malého podniku, tak som sa rozhodol do toho ísť.“

ESF podporuje rodiny s deťmi, ktoré chcú začať podnikáť. V lotyšskom okrese Daugavpils, kde Normunds býva – v oblasti, ktorá sa stále snaží prekonať desaťročia sovietskej vlády, sa začína projekt určený na rozvoj know-how v oblasti podnikania a začatia samostatnej hospodárskej činnosti. Medzi témy kurzu patrilo aj vypracovanie a realizácia dobrého podnikateľského plánu.

„V podstate to bolo všetko, čo treba vedieť o začatí podnikania,“ hovorí Normunds, „a celé to bolo bezplatné, dokonca aj študijné

„Dnes sa ešte s námahou boríme, život je stále ťažký, ale naozaj sa nám darí. Čo sa týka mňa, musím ďalej napredovať.“

materiály. Keď som kurz skončil, zaregistroval som sa ako majiteľ malého podniku a vrátil sa do práce.“

sa môj život vďaka absolvovanej príprave? Áno, všetko v našom živote sa zmenilo.“

„Deň začínam okolo 6,00 ráno“, hovorí, „dám si šálku kávy, niečo zjem a potom to mám hodinu autom k včelám.“ Normunds cestuje krajinou, pričom prechádza cez niektoré najkrajšie miesta južného Lotyšska. „Táto oblasť je pomerne historická“, hovorí. „O tejto krajine možno rozprávať veľa príbehov.“

Normunds sa stará o 28 včelích „rodín“, pričom zachováva postupy, ku ktorým patrí aj starostlivosť o rozsiahle územie okolo úľov. „Trávu kosím, keď včely spia a celkovo sa starám o toto územie. Chodím sem trikrát týždenne. Zvyšné dva dni ostávam doma s chlapcami.“

Rušno ako v úli

Aj bez včielok je na Zepsovom hospodárstve, ktoré spravuje jediný človek, rušno ako v úli. Normunds začína skoro a v práci zostáva dlho. Pracuje na obnove niekoľkých historických budov na svojom pozemku, rúbe drevo na novú strechu kamennej stodoly. V dočasných skleníkoch, ktoré si sám postavil, pestuje zeleninu pre príbuzných a známych. Jeho žena a deti prídu pomôcť, keď treba, väčšinu času však pracuje sám.

„Nepoužívame tu žiadne chemikálie“, hrdí sa. „Včely využívajú viacero druhov kvetov z tejto oblasti, počas dňa sa presúvajú z kvetu na kvet a z druhu na druh v rôznych ročných obdobiach. Dodávame veľmi prírodný a zdravý produkt.“

Normunds sa dnes pokladá za plne kvalifikovaného včelára, ktorý ročne vyrobí tonu kvalitného medu a usilovne pracuje na rozšírení svojho podniku. „Ešte ma čaká dlhá cesta, kým sa budem môcť nazývať úspešným podnikateľom,“ pripúšťa. „Zabezpečiť rodinu ma stále stojí veľa úsilia, ale EÚ mi poskytla dobrý štart.“

„O tom niet pochýb – keď som začal podnikáť, uvedomil som si, že prípravný kurz bol naozaj užitočný. Úprimne povedané, môj život nikam nesmeroval a táto skúsenosť mi pomohla rozmýšľať prakticky. Dnes sa ešte s námahou boríme, život je stále ťažký, ale naozaj sa nám darí. Čo sa týka mňa, musím ďalej napredovať. Zmenil

Bezpečnosť na farme

„Farma je pre deti úžasné miesto. Sú tu stroje a zvieratá, ale tieto veci predstavujú aj možné nebezpečenstvo.“ To hovorí *Gaetane Anselmová*, ktorá s rodinou vedie malú farmu v dedinke Nevraumont na belgickom vidieku.

Gaetane sa v roku 1986 privydala na manželovo hospodárstvo a práci sa rýchlo naučila. Anselmovci spoločne získavajú čerstvé mlieko a vajcia a chovajú ošípané. Zároveň organizujú vzdelávacie exkurzie pre deti, ktoré dostanú príležitosť dozvedieť sa niečo o živote na farme a zapojiť sa do starostlivosti o zvieratá.

„Máme veľa zvierat,“ hovorí Gaetane. „Máme všetky druhy hydiny – kury, kačky a husi, máme aj kravy a ošípané... Deťom sa to páči a veľa sa naučia. Ukazujeme im, ako farma funguje. Naučíme ich jazdiť na koni a dozvedia sa niečo aj o dejinách tejto oblasti, o chovateľských postupoch a dedičstve vidieka. Ide o naozajstnú plnohodnotnú skúsenosť a myslíme si, že vďaka nej sa deti priblížia svojim koreňom.“

Anselmovci na svojej „náučnej farme“ vítajú deti všetkých vekových kategórií. „Pochádzajú z okolia a zo vzdialených miest ako napríklad z Bruselu a Antverp, ako aj z rôznych krajín,“ hovorí Gaetane. „Pracovali sme so školákmi aj inými skupinami, s jednotlivcami, zdravotne postihnutými deťmi, ba dokonca aj s budúcimi učiteľmi základnej školy.“

Zvieratá sú nepredvídateľné

Zaistiť, aby bol každý v bezpečí, je samozrejماً priorita, hovorí, ale pri dennodennej práci v tom istom prostredí sa ľahko stane, že človek prehliadne možné riziká. „Naši hostia môžu zostať len na jeden deň, alebo tu môžu stráviť niekoľko dní. Máme rôzne ubytovanie pre hostí. Dokonca aj rodiny k nám môžu prísť. Keď tu máme ľudí, ktorí nie vždy musia poznať prostredie hospodárstva, treba myslieť na veľa vecí. Je tu veľa nástrojov a strojov, a zvieratá – i keď domáce – môžu byť nepredvídateľné.“

Gaetane si chcela byť istá, že robí všetko možné, aby zaručila bezpečnosť detí nachádzajúcich sa na farme. „My sme už všetci na farmu takí navyknutí,“ hovorí, „že je tu určite veľa vecí, na ktoré som nepomyslela, alebo som si ich nevšimla – možné nebezpečenstvá.“ V júli 2007 sa preto rozhodla požiadať o pomoc. Z programu

*„Myslím, že sme všetci vo väčšom bezpečí:
ja sama, moja rodina, deti
aj iní návštevníci, ktorí k nám prídu.“*

Preventagri, spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, poslali skupinu inšpektorov, ktorí sa bezplatne pozreli na farmu novými očami a navrhli spôsoby, ako čo najlepšie predchádzať nehodám.

Odhaliť nebezpečenstvá

Prostredníctvom programu *Preventagri* Európsky sociálny fond poskytuje poradenstvo a prípravu zamerané na minimalizáciu bezpečnostných a zdravotných rizík súvisiacich s prácou. Skupina inšpektorov prídu na požiadanie preskúmať chovateľské zariadenia, preveriť bezpečnostné stránky a upozorniť na možné nebezpečenstvá. Farmárov potom môže informovať o opatreniach, ktoré treba prijať na prevenciu nehôd. V rámci projektu sa ponúkajú aj konferencie a prípravné kurzy týkajúce sa bezpečnosti.

„Prišla inšpekcia a zostali tu celý deň,“ vysvetľuje Gaetane. „Preskúmali naozaj všetko, veci, na ktoré by som ani nepomyslela, ako napríklad kde skladujeme nástroje, farmárske náradie, vedrá, ba dokonca aj hračky, alebo napríklad aj výber správnych zvierat na predvádzacie ukážky.“

Hovorí, že jednou z obľúbených činností detí je naučiť sa podojiť kravu. „Naše kravy nás dobre poznajú, sú uvoľnené a neboja sa, keď sme pri nich, ale niektoré môžu byť nepokojné v prítomnosti cudzích ľudí, a to najmä malých detí. Inšpektori nás upozornili na takéto veci.“

„Povedala by som, že táto iniciatíva nám pomohla poskytovať našim mladým návštevníkom najlepšiu službu a najbezpečnejšie zážitky,“ hovorí Gaetane. „Áno, podľa mňa to bolo veľmi užitočné. Vďaka programu vnímame našu farmu inak a myslím, že dnes sme všetci vo väčšom bezpečí: ja sama, moja rodina, deti aj iní návštevníci, ktorí k nám prídu.“

Stavebný podnik potrebuje pevné základy

„Ťažko som pracoval na tom, aby som z ničoho vybudoval vlastný podnik. No až keď som takmer o všetko prišiel, uvedomil som si, že treba urobiť pár veľkých zmien,“ hovorí *José Salmerón Guindos*.

Tento 47-ročný muž stojí na čele rýchlo rastúceho stredne veľkého podniku Grupo Salmerón, ktorý sa špecializuje na obrábanie kovov, stavebniny a služby v stavebníctve. Keď raňajkuje pri bazéne vo svojej vile na vidieku, vyzerá každým kúskom ako úspešný podnikateľ.

Jeho cesta k úspechu však nebola vždy ľahká. Vyrastal v prekrásnej divokej prírode pri Sierra Nevade. Syn maloroľníkov mal ťažký vstup do života. „Keď som bol malý, jediné, čo sme mali na tanieri alebo doma, pochádzalo z pôdy alebo zvierat, ktoré sa na nej pásli,“ hovorí. „Až do mojich 15 rokov sme nemali ani elektrinu.“

Hoci rodičia chceli, aby sa venoval ďalej hospodárstvu, José mal iné nápady. „Videl som, že moji rodičia sa nevyvíjali ďalej. Chcel som sa pokúsiť o iný spôsob života a zarábania si na živobytie.“ Zo školy odišiel v 14 rokoch bez formálnej kvalifikácie. Keďže bol usilovný a prispôsobivý, naučil sa mnohým prácam – na poli, v armáde, so zvieratami aj v stavebníctve. Napokon zistil, že má nadanie pre prácu s kovem a naučil sa zvärať.

V roku 1983 za peniaze požičané od priateľov a príbuzných založil vlastnú fabriku na výrobu príviesov a stavebných armatúr. Spočiatku fungoval v priestoroch s rozlohou len 20 m² a spolu s manželkou Concepción riadil všetky stránky podnikania. Pokrok v prvých rokoch bol však len náhodný. „V podstate sme to nevedeli ako podnik. Pravdupovediac, v skutočnosti sme ani nevedeli, čo je to podnik,“ spomína José. „Často to bolo len tak naslepo.“ Ich život sa podriadil podniku, pretože si zvykli zastávať praktickú úlohu vo všetkých prevádzkach. „Myslel som si, že všetko môžem urobiť sám,“ hovorí.

Bod zlomu

Potom prišla kríza. Stratili najväčšieho klienta a spoločnosť sa ocitla na pokraji bankrotu. José, ktorý dal podniku toľko veľa zo seba, upadol do hlbkej depresie. „Za asi rok a pol činnosť v podniku klesla takmer na nulu,“ hovorí.

„Zistil som, že najdôležitejšia vec v podnikaní sú ľudia. Som naozaj hrdý na tím, ktorý sme vybudovali.“

Navštívil psychológa a veci sa začali meniť – v osobnom aj pracovnom živote. Terapeut navrhol, že podnikateľská príprava by mohla zmeniť spôsob, akým José viedol svoju spoločnosť, a zmierniť tlak. Zúčastnil sa teda kurzu pre podnikateľov, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu a ktorý usporiadala Obchodná škola EOI. Kurz ponúkal podnikateľom poradenstvo a prípravu v otázkach, ako vylepšiť svoje firmy aj rozšíriť svoje trhy zavedením nových postupov a lepším vytváraním sietí.

José bol zapálený študent. „Môj počiatočný kurz mal trvať 500 hodín. Myslím, že som ich absolvoval asi 1000,“ smeje sa. „Učiteľov som po vyučovaní naháňal po chodbách s otázkami.“

Príprava zmenila spôsob, akým vnímal podnikanie. „Naučil som sa, že nestačí byť dobrý len v jednej oblasti, aby človek mohol riadiť spoločnosť. Môžete byť tým najlepším pracovníkom, to ale neznamená, že budete najlepším manažérom. Na vedenie spoločnosti treba prípravu,“ hovorí. Poznatky z kurzu José uplatnil vo vlastnej firme a zmenil spôsob jej fungovania, pričom prijal špecialistov a zaviedol nové procesy. „Dokázal som zaviesť do praxe to, čo som sa naučil,“ hovorí. „Výsledky som videl okamžite.“

Transformácia

Podnik sa v súčasnosti diverzifikoval a rýchlo sa rozvíja. Za posledných sedem až osem rokov sa počet pracovníkov zdvojnásobil na viac než 70 zamestnancov na plný úväzok. Od roku 2005 má skupina štyri divízie – výrobu prívesov a malých dekoratívnych kovových predmetov, správu nehnuteľností a aktív, väčšie technické projekty (napr. skelety nákupných centier alebo fabriek) a distribúciu hliníkových výrobkov, napríklad garážových brán, rámov a zábradlí.

Ročný príjem spoločnosti je v súčasnosti okolo 10 miliónov € a v ďalších troch rokoch sa plánuje dvojnásobné rozšírenie závodu. José však trvá na tom, že peniaze nie sú jeho hlavnou motíváciou. „Mojím hlavným cieľom je robiť veci dobre a dúfam, že aj iné spoločnosti by sa mohli poučiť z mojich skúseností a aplikovať moje metódy.“

Po pozitívnych skúsenostiach José teraz horlí za odbornú prípravu, ktorá sa vo firme stala nevyhnutnosťou. Ďalšou prioritou

je podpora spoločenstva a regiónu, kde prežil celý svoj život. „Uprednostňujeme prijímať ľudí z okolia. Ak majú základnú prípravu, vo firme sa naučia ešte viac a môžu sa zapojiť sa do jej činnosti.“

„Zistil som, že najdôležitejšia vec v podnikaní sú ľudia. Som naozaj hrdý na tím, ktorý sme vybudovali. Spolu sme pripravení na budúcnosť... čokoľvek prinesie,“ hovorí. „Získal som to, o čom som ani nesníval. Nemohol som o tom snívať, lebo som nevedel, že to vôbec je.“

Budovanie vidieckej budúcnosti

Ovocinárstvo je už po mnoho generácií hlavnou oporou vidieckych oblastí župy Dâmbovita vo východnom Rumunsku. Geografické črty tohto regiónu – pôda, klíma a zrážky – sú ideálne pre tento typ poľnohospodárstva. Hospodárske podmienky však už nie sú také priaznivé.

Veľa mladých ľudí z regiónu opúšťa vidiecky život a sťahuje sa do miest a veľkomiest. Ale *Florin Istrate* je jeden z miestnych, ktorý sa vzpiera tomuto trendu. Je hrdý na región, kde žije celý svoj život a usilovne pracuje na zlepšení svojej situácie aj situácie iných ľudí.

Ako syn malých pestovateľov ovocia sa už ako malý naučil obrábať pôdu. „Pestovanie ovocia je už po mnoho generácií najdôležitejšou vecou v tejto oblasti. Bolo iba prirodzené, že som pokračoval v tejto práci,“ hovorí 39-ročný muž. „Toto je jedna z mála oblastí, kde sa ovocinárstvo ešte rozvíja. Zavádzame novú techniku a ja chcem byť súčasťou tohto vývoja.“

Keď napokon prevzal hospodárstvo svojich rodičov, prikúpil si ďalšie pozemky a vysadil ďalšie sady – najmä jablone a niekoľko hrušiek. „V súčasnosti produkuje okolo 70 ton jabĺk ročne,“ hovorí dodávajúc, že v budúcnosti chcú expandovať ešte ďalej.

Avšak samotné pestovanie ovocia nepostačuje na zabezpečenie živobytia pre neho, manželku a desaťročného syna. Svoje poznatky a skúsenosti z tohto odvetvia využil na to, aby sa z neho stal poradca pre poistenie v sektore poľnohospodárstva. „Keď poisťovací agenti predávajú poľnohospodárom poisťky, skontrolujem, či je všetko v poriadku,“ hovorí. „Potrebujete špecializované vedomosti o poľnohospodárstve a kontakty v okolí.“

Prevzatie iniciatívy

Florin zároveň zastáva poprednú úlohu v regionálnych a národných poľnohospodárskych zväzoch a je podpredsedom Rumunského národného poľnohospodárskeho zväzu AGROSTAR. Zapája sa do mnohých aktivít, ktorých cieľom je rozvíjať regióny a pomáhať malým pestovateľom vybudovať si udržateľné živobytie. „Chcem presvedčiť ľudí, aby neodchádzali. Hovorím im, ako rozvíjať svoje podniky,“ prezrádza.

„Toto je jedna z mála oblastí, kde sa ovocinárstvo ešte rozvíja. Zavádzame novú techniku a ja chcem byť súčasťou tohto vývoja.“

„Snažím sa zoskupiť pestovateľov, ktorí predávajú rovnaké plodiny, aby pôsobili v družstvách,“ pokračuje. „Naša produkcia je momentálne veľká, ale nemáme správne podmienky na skladovanie a balenie ovocia. To chcem zlepšiť.“

Florin v posledných rokoch navštevuje iné časti Európy. „Realizujeme projekt s našimi partnermi z Galície v Španielsku,“ hovorí. „Pozreli sme si, ako sa tam podniká, a organizujeme školenie, na ktorom budeme šíriť tieto poznatky.“ Zameriavajú sa na skladovanie, balenie a vyjednávanie so supermarketmi. „Videl som, že naše prírodné podmienky sú azda lepšie ako v Španielsku, ale nemôžeme ich využiť. Máme problémy s našou infraštruktúrou – napríklad s cestnou sieťou,“ vysvetľuje.

Školenia

Začiatkom roku 2009 sa stal regionálnym koordinátorom projektu týkajúceho sa ďalšieho rozvoja tejto vidieckej oblasti. V rámci tejto iniciatívy spolufinancovanej Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu sa poskytujú školenia a informácie pre miestne spoločenstvo. Jej cieľom je pomôcť ľuďom zvýšiť príjmy z pestovania ovocia a diverzifikovať činnosť aj na iné sektory.

„Projekt pomáha ľuďom rozvíjať sa z pestovateľov-samozásobiteľov až k predaju úrody a budovaniu podnikov,“ hovorí Florin. Počas troch rokov bude rôzne kurzy navštevovať až 750 poľnohospodárov zo štyroch regiónov Rumunska. Moduly sa venujú piatim témam:

- Rozvoj remeselníckych podnikov
- Doprava a distribúcia poľnohospodárskych produktov
- Hotelierstvo a rozvoj podnikov vidieckeho cestovného ruchu
- Rozvoj podnikov zameriavajúcich sa na lov a rybolov
- Rozvoj služieb pre dobré sociálne podmienky

Florin má vysoké očakávania, že ťažká práca sa raz vyplatí. „Dúfam, že o päť rokov tu už bude úplne iná situácia,“ dodáva na záver. „Mojím poslaním je pomôcť čo najväčšiemu počtu ľudí rozvíjať túto oblasť a jej infraštruktúru.“

Nové odborné zručnosti

Druhá šanca, nová kariéra

Marie Therese Vellová venovala väčšinu svojho dospelého života výchove svojich dvoch detí v Iklime, pomerne modernej obci v strednej časti Malty. Keď vyrástli a odišli do škôl, mala viac času venovať sa svojim dávnyim záľubám – maľovaniu a fotografovaniu, ale zároveň chcela viesť produktívny život a zarobiť si nejaké peniaze. Po rokoch v domácnosti si nebola istá, kde začať.

„Keď som bola mladšia, pracovala som ako asistentka na notárskom úrade,“ vysvetľuje, „ale musela som prestať, lebo v tom čase bola mojou prioritou rodina. Výchova detí je úžasná a dôležitá skúsenosť. Mám dve výborné deti. Dcéra bude čoskoro končiť strednú školu a syn už študuje dizajn na Ústave umenia a dizajnu v Moste. Úloha rodiča ma skutočne naplňuje radosťou, ale ako deti vyrástli a viac sa osamostatnili, začala som cítiť, že mi niečo chýba. Chcela som sa dostať z domu a do práce.“

Späť v práci

Program *Training and Employment Exposure Scheme* (Systém kontaktu s odbornou prípravou a zamestnaním, TEES), spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, ponúkol nezamestnaným z celej Malty vo veku nad 40 rokov trojfázový prípravný program zahŕňajúci prácu na základných zručnostiach, spôsobilostiach a ich testovaní, na zručnostiach potrebných pre život, ako aj osobitnú intenzívnu prípravu a pracovnú skúsenosť, ktoré im mali pomôcť pri návrate do práce.

„O programe TEES som sa do počula z televízie,“ hovorí Marie Therese. „Prebiehala naozaj veľká kampaň, bolo to na billboardoch a v rádiu, po celom ostrove.“

Kurzy TEES zahŕňali lekcie, ktorých cieľom bolo poskytnúť účastníkom nový pohľad na ich osobné potreby a motivácie, prečo chcú pracovať a čo chcú robiť. „Opätovné začlenenie bolo pre nás dôležitou koncepciou v priebehu prípravy,“ hovorí Marie Therese. „Mali sme hodiny práce na počítačoch, učili sme sa o manažérskych zručnostiach a iných súvisiacich témach, ale práve práca so psychológmi nás donútila zamyslieť sa. Zistila som, že chcem byť znova súčasťou sveta, chcem pracovať s ľuďmi a byť niekomu prospešná.“

„Zistila som, že chcem byť znova súčasťou sveta, chcem pracovať s ľuďmi a byť niekomu prospešná.“

Podeliť sa o bremeno

Program TEES pomohol Marii Therese nájsť si zamestnávateľa. „Po dvoch mesiacoch kurzu som začala pracovať v Nadácii Temi Zammit,“ vysvetľuje. „Platili mi polovicu platu, druhá polovica sa hradila z programu prípravy. O ďalší polrok ma Nadácia TZF zamestnala ako plnohodnotného zamestnanca.“

Marie Therese o tri roky neskôr stále pracuje pre nadáciu, teraz ako staršia konateľka, kde plánuje a realizuje medzinárodné projekty zameriavajúce sa na pomoc ľuďom a podporu regionálneho rozvoja. Medzi jej nedávne projekty patrilo získanie mladých ľudí z Malty a celej EÚ na podujatie Európsky mládežnícky parlament, ktoré sa konalo v Benátkach.

„Svoju prácu mám veľmi rada,“ hovorí. „A myslím si, že existujú jednoznačné prínosy pre firmy a organizácie, ktoré chcú do pracovného pomeru prijať starších ľudí: štyridsiatnikov, ako som aj ja, a starších. Máme skúsenosti a úsudok, aj veľa energie.“

Prispôsobovanie a odmeny

Marie Therese stále venuje čas starostlivosti o rodinu, ale nové povinnosti pracujúcej matky priniesli aj to, že deti tiež museli urobiť nejaké ústupky. „Teraz som deťom menej k dispozícii, ale sú veľké a už ma toľko nepotrebujú ako kedysi a takisto vedia, že pracujem aj pre nich.“

„V práci sa stretávam s množstvom ľudí. Pracujem s medzinárodnými partnermi, týždeň čo týždeň riešim rôzne projekty a navyše mám príležitosť cestovať. Nikdy by mi nenapadlo, že raz budem vykonávať takúto prácu. To by sa však nestalo bez prípravného programu TEES a Európskeho sociálneho fondu.“

Riešenie problémov je s trochou pomoci jednoduchšie

„Toto je pre mňa ideálna práca, lebo rád pracujem sám. Viem, čo mám robiť a nik mi nič neprikazuje. Prácu sa vždy snažím urobiť čo najlepšie a myslím si, že som si získal rešpekt kolegov.“

Andreas Apatzidis je plný zapáleného nadšenia a nepokojnej energie. Oddychujúc na cyperskom slnku hovorí o svojich povinnostiach vodiča dodávky pre maloobchodnú pekárenskú a potravinársku firmu Zorbas. „Keď ma niekto požiada, aby som pomohol s prácou navyše, vždy to urobím. Aj s nadriadenými mám dobré vzťahy. Niekedy som sám celý deň, ale odrobím si svoju prácu a potom idem domov a takto sa mi to páči. Nevydržal by som byť zavretý celý deň na jednom mieste, deň čo deň.“

Andreasova cesta nebola priamočiara. V roku 1995 sa presťahoval do cyperskej Larnaky z rodného Solúna v Grécku. Tam študoval účtovníctvo a potom absolvoval trojročnú vojenskú službu. Keď odišiel z armády, zistil, že je ťažké nájsť si vhodnú prácu, a to i napriek diplomu. V novinách si prečítal, že Cyprus robí nábor dobrovoľníkov do vlastných ozbrojených síl a prihlásil sa na päťročnú službu.

Na Cypre Andreas stretol svoju ženu Helen – zobrali sa v roku 1999. Helen už mala dve dcéry – Mariu a Georginu – a páru sa čoskoro narodili ďalšie dve vlastné deti – deväťročný Giannis a štvorročná Andrea. Po uplynutí zmluvnej vojenskej služby prijal prácu v energetickom podniku. Keď sa však jediný živiteľ šesťčlennej rodiny ocitol bez práce, nastali naozaj ťažké časy.

Rodinné povinnosti

Andreas si prestal veriť. „Bol som na tom psychicky veľmi zle,“ priznáva. „Nechcel som chodiť ani na pohovory. Potom som sa však dočul o programe pre ľudí s problémami, ktorý podporovala Európska únia. Išiel som na sociálny odbor a povedal som im, že potrebujem pomoc. Musel som zabezpečiť svoju rodinu.“ V júli 2006 Andreas začal navštevovať program *Odborná príprava a uvádzanie poberateľov štátnej pomoci do zamestnania*, ktorý spolufinancoval Európsky sociálny fond. „Bolo to to najlepšie, čo ma kedy postretlo,“ hovorí. „Môj život sa úplne zmenil.“

Program zahŕňal dvojdielny prípravný kurz: dva týždne výučby odborných zručností a schopností riešiť problémy, po čom na-

„Vďaka programu som sa stal oveľa pokojnejší. Už som nemal pocit, že všetci sú proti mne, alebo že sa o mne za chrbtom rozprávajú. Cítil som sa spoločensky akceptovaný.“

sledovali dva týždne informačných technológií v Nikózii. „Kurz bol o tom, aby sme sa poznali lepšie a dokázali zvládať rôzne situácie na pracovisku. Celá rodina bola v tom čase skutočne pod tlakom a nervózna. Ale vďaka programu som sa stal oveľa pokojnejší. Naučil som sa správať lepšie – už som nebol nahneváný. Už som nemal pocit, že všetci sú proti mne, alebo že sa o mne za chrbtom rozprávajú. Cítil som sa spoločensky akceptovaný.“

Bolo to trochu ako návrat do školy a Andreas ešte stále má knižky, ktoré si naštudoval. Na konci kurzu sa z programu udržiaval jeho príjem, pričom sociálni pracovníci mu pomohli uchádzať sa o voľné pracovné miesta. Prvá práca, ktorú si pozrel, bola na výrobnnej linke vo fabrike a Andreas vedel, že to nie je nič pre neho. „Keď som im povedal, že sa mi to nepáči, nepovedali, že to musím zobrať,“ vďačne poznamenáva. V máji 2007 napokon začal pracovať v spoločnosti Zorbas a už nikdy sa neobzrel späť. Oceňuje nezávislosť, ktorú mu táto práca ponúka, ako aj dôveru, ktorú mu zamestnávateľia prejavili.

Počas prvého roka i naďalej dostával finančnú aj morálnu podporu. V priebehu prvých šiestich mesiacov ho pravidelne navštevovali pracovníci z programu, ako aj z personálneho oddelenia firmy, aby videli, ako sa mu darí a či nemá nejaké problémy. Andreas aj jeho zamestnávateľia vyplňali dotazníky o pokrokoch.

V práci

Andreas už túto prácu dobre pozná. Každý deň vstáva o 4,00 hod. ráno a za desať minút je autom v priestoroch spoločnosti. Tam je jeho prvou úlohou naložiť pripravené vozíky s potravinami do svojej dodávky a dodať ich do predajní medzi Larnakou a Nikóziou. V závode je naspäť o 8,00 hod., dezinfikuje vozidlo a znova naloží ďalšie jedlá na druhé kolo dodávky. Zastaví sa v tých istých predajniach, aby pozbieral prázdne vozíky a znova sa vracia na základňu. Kvôli doprave v Nikózii sa len zriedka vráti pred poludním, čo je koniec jeho oficiálneho pracovného dňa, ale to ho netrápi. Niekedy zostáva v práci, ak treba toho urobiť viac, a hovorí, že preplatené nadčasy sa rodine zídu. Môže sa rozhodnúť aj pre prácu v nedeľu a zobrať si voľno cez týždeň, čo mu umožňuje vyhnúť sa hustej premávke cez víkend. Vďaka práci sa všelikde dostane a rád si pohovorí s predavačkami.

Andraesov zamestnávateľ oceňuje jeho prácu, ako aj program, v rámci ktorého bol vyslaný. „Je to veľmi dobrý program, lebo je v ňom príspevok od vlády,“ hovorí Zacharias Joannou, riaditeľ ľudských zdrojov v spoločnosti Zorbas. „Zamestnávateľia potrebujú motív, aby pomáhali ľuďom.“

Doma v rodinnom byte na prvom poschodí Andreas objíma svoju ženu a deti. Skontroluje, či si Giannis – ktorý sa nevie dočkať, kedy zmizne hrať futbal s kamarátmi – urobil domáce úlohy. „Keď bol Andreas nezamestnaný, bolo to veľmi ťažké,“ spomína Helen. „Kurz mu pomohol lepšie sa spoznať a zmenil sa. Už nemá zo seba zlý pocit. Hnev je súčasťou života, ale teraz vie, ako s ním naložiť.“

„Vieme, že nie sme sami,“ dodáva. „Nieкто vždy pomôže, aj keď máme rodinný problém – nieкто, s kým sa dá porozprávať. Teraz sa nám naozaj darí. Ten program bol zázrak.“

Dobrý pracovník získal oficiálne uznanie

Zsolt Korcz pracuje rád. „Som vorkoholik,“ priznáva. Či už ide o vyzdobenie bytu živými farbami, starostlivosť o synčekov alebo domáce práce, musí vykonávať nejakú činnosť. Vždy tvrdo pracoval, odkedy v 14 rokoch odišiel zo školy. Pochádza z veľkej rodiny v maďarskom Zalaegerszegu – j e jedným z 12 súrodencov – a jeho rodičia potrebovali zárobok, ktorý by priniesol Zsolt a jeho traja bratia. „Môj otec nemohol zarobiť dosť,“ ozrejmuje.

Zsolt začína ako tesársky učeň a prešiel k bežným prácam pri chove hydiny a dobytku. Po absolvovaní vojenskej služby v roku 1994 sa začal venovať stavebníckemu remeslu a vykonával murárske a maliarske práce. „Mal som toľko práce,“ poznamenáva. „Robil som všetko, čo bolo voľné.“

V roku 2003 si s družkou Aniko založili domácnosť a ďalší rok sa im narodil prvý syn David. Práve vtedy začal mať obavy o svoj príjem. „Nemal som žiadnu kvalifikáciu, takže hoci som robil murárčinu, nemal som zaplatené toľko, koľko by som mal mať, a nemal som ani žiadne zabezpečenie,“ vysvetľuje. Hovorí, že ako nekvalifikovaný robotník domov nosil polovicu platu kvalifikovaného robotníka.

Späť do školy

Zsolt už pravidelne navštevoval miestny úrad práce, kde hľadal nové zákazky. Práve tam sa dopyčul o Nadácii prvej maďarsko-dánskej výrobnjej školy, založenej v Zalaegerszegu pred 15 rokmi. Myšlienku ďalšieho štúdia najprv odmietal, bál sa, že už sa zabudol učiť, ale Aniko ho presvedčila, aby to skúsil. V júni 2006 začal navštevovať ročný denný kurz, ktorý bol určený na pomoc nezamestnaným a sociálne znevýhodneným mladým ľuďom pri získaní odbornej kvalifikácie a navyše aj sociálnych a vzdelávacích zručností. Tridsaťšesť frekventantov absolvovalo prípravu v odboroch murár, kuchár alebo zámočník formou projektu spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Z dôvodu kvót stanovených pre ženy a Rómov bolo 30% študentov z rómskeho prostredia. Kurz ich dokončilo tridsaťpäť a 31 napokon získalo prácu.

Zsolt na svoje prekvapenie zistil, že sa mu páči úplne všetko. „Páčilo sa mi to, nikdy som nevynechal ani deň a moja práca bola veľmi dobrá. Často som býval lepší a rýchlejší ako moji kolegovia, lebo

„Teraz môžem ukázať, že som kvalifikovaný murár, čo je odbor, v ktorom veľa pracujem. Na svoju prácu som pyšný – mám ju proste rád – a toto vysvedčenie naozaj veľa zmenilo.“

som mal prax. Aj nadobudnutie sociálnych zručností bolo naozaj užitočné. Učitelia sa mi venovali individuálne a ak som mal nejaké otázky, zodpovedali ich. Nikdy nepovedali nie.“ Päť záverečných skúšok, ktoré zahŕňali ochranu zdravia a bezpečnosti, ako aj technické schopnosti, urobil s vynikajúcimi výsledkami.

Dánsky model

Táto priekopnícka škola bola založená v roku 1993 s podporou dánskeho ministerstva školstva. „Nedostávame žiadnu štátnu podporu, ale spoliehame sa na miestnych partnerov a európsku podporu,“ vysvetľuje Máté Molnár, manažér projektu. V priebehu rokov škola pomohla približne 1 500 mladým ľuďom získať kvalifikáciu v remeselníckych odboroch, po ktorých je dopyt. „Čoraz viac mladých ľudí je bez dobrého vzdelania a my im pomáhame nadobudnúť zručnosti, ktoré celkovo potrebujú v spoločnosti.“

V priebehu kurzu bol Zsolt zamestnancom školy a dostával minimálnu mzdu. „Inak by to nebolo možné,“ pripúšťa. „Najprv som si myslel, že budem musieť pracovať viac, aby som si to mohol zaplatiť, ale to by som si z vlastného vrecka nemohol nikdy dovoliť.“ Účastníci pomáhali pri prestavbe a renovácii budov okolo bývalej základnej školy, v ktorej nadácia sídli, na nové triedy.

Sezónna práca

„Zsolt je fantastický murár,“ hovorí Máté. „Dosahuje veľmi vysoké výkony. Problém v stavebníctve je však taký, že v zime sa práca zastaví a zamestnávateľia pracovníkov radšej prepustia. Je obeťou tohto prístupu a chceli by sme, aby to tak už nebolo. Pre rodiny bez finančných prostriedkov ide o skutočný problém.“ Škola ponúka poradenstvo v oblasti uchádzania sa o prácu a príspevky pre rodiny študentov.

Zsoltova družka je ešte na materskej dovolenke, pre ktorú opustila prácu upratovačky a kuchynskej sily vo veľkej reštaurácii, a stará sa o ich druhého syna, ročného Adama. „Jasličky sa nie vždy dajú ľahko nájsť, lebo nie je dosť miest,“ vysvetľuje Aniko, ktorá pochádza z rodiny rómskych muzikantov a má príbuzných, ktorí hrajú v rómskom orchestri. Ako kvalifikovaný robotník však Zsolt a jeho rodina získali po narodení Adama právo presťahovať sa

do väčšieho obecného bytu. Zsolt mohol dostať zálohu platu na zabezpečenie bytu.

Hovorí, že je skutočne šťastný. „Všetko dobre dopadlo. Kvalifikácia bola presne to, čo som potreboval, lebo inak som nemal ako dokázať, že prácu zvládam. Teraz môžem ukázať, že som kvalifikovaný murár, čo je odbor, v ktorom veľa pracujem. Na svoju prácu som pyšný – mám ju proste rád – a toto vysvedčenie naozaj veľa zmenilo. Nikdy sa nenuším, lebo vždy chodíme na rôzne miesta a robíme rôzne veci. Pracoval som vždy – nikdy som nesedel doma. Mám rád svoju profesiu a vždy som túžil získať kvalifikáciu, lepšie pracovné miesto a vyšší plat. Chcem byť schopný postarať sa o rodinu. Oni sú na prvom mieste.“

„Boli sme veľmi šťastní, že Zsolt dostal túto príležitosť,“ potvrdzuje Aniko. „List z nadácie bol taký malý zázrak – a svedčí to o tom, že zázraky sa dejú!“

Investícia do dobrého nočného spánku

„Od prírody som zvedavý. Rád pracujem. Teraz sa každý deň učím niečo nové – učím sa riešiť problémy. Je to veľmi uspokojujúce,“ s úsmevom hovorí *Daniel Dellisse*. „Mal som šťastie – ale človek musí chcieť pracovať.“

Daniel je od roku 1987 zamestnancom spoločnosti, ktorá vyrába a vyváža výrobky z PVC pre stavebný priemysel, a sídli v Roeselare v severnom Belgicku. Výroba beží nepretržite a na nočných zmenách odpracoval 21 rokov, najprv ako balič a potom ako procesný technik výtlačného lisovania: lisovania plastov na okenné rámy a dvere. Približne pred dvoma rokmi si však začal vyberať daň neprirodený režim dňa a noci a Danielovi začalo robiť čoraz väčšie problémy zaspávanie.

Pokoj u Dellissovcov pomohol nastoliť preškoľovací program spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu.

„Bol to pre mňa veľký problém a lekár mi povedal, že najlepšie by bolo začať pracovať cez deň,“ spomína Daniel. „Ponúkol mi tabletky na spanie, ale nechcel som začať s užívaním liekov.“ Nebol jedinou obeťou – táto porucha mala vplyv aj na jeho rodinný život. Cez soboty musel dospávať piatkovú noc, takže si nemohol vychutnať víkend s manželkou Dinou ani sa venovať ich spoločnej záľube, prechádzkam a turistike.

Pracovné miesta nedostatkovým tovarom

Daniel celý život ťažko pracuje. Otec mu zomrel, keď mal len deväť rokov a zanechal matku, ktorej na pleciach zostala výchova štyroch chlapcov. Zo školy odišiel v 14 rokoch, aby sa vyučil za tesára. „Museli sme priniesť jedlo na stôl,“ odovzdané vysvetľuje. Prešiel viacerými prácami vrátane práce na výrobnéj linke u popredného výrobcu automobilov, ktorá ho – ako priznáva – vôbec nebavila. Keď sa v roku 1979 oženil, skrachovala stavebná firma, v ktorej pracoval a Daniel ostal nezamestnaný.

„Bolo veľmi ťažké nájsť si prácu,“ spomína. Keď sa teda objavilo voľné miesto pre pracovníka na nočné zmeny v spoločnosti Deceuninck, rád ho prijal. „Bola to jediná zaujímavá ponuka a mohol som začať hneď... aj peniaze prišli veľmi vhod.“ Manželskému páru sa práve vtedy narodila dcéra Sarah, takže keď Dina pracu-

„Rád pracujem. Teraz sa každý deň učím niečo nové – učím sa riešiť problémy. Je to veľmi uspokojujúce.“

vala popoludní a Daniel predpoludním spával, mohli si výhodne usporiadať čas tak, aby sa o ňu starali.

S postupujúcim vekom si však všimol zmenu. Na základe lekárovej rady sa obrátil na svojich zamestnávateľov kvôli výmene zmien. Aby to však bolo možné, musel preukázať, že by zvládol novú prácu, ktorá si vyžadovala nové preškolenie, keďže možnosti v iných častiach spoločnosti boli obmedzené. „Stroje som používal veľmi dávno a teraz je všetko automatické. Firma povedala „máme pre vás miesto, ale najprv si musíte aktualizovať svoje schopnosti“. Spoločnosť Deceuninck ho zaradila do preškoloňovacieho programu *Vynikajúce učenie*, ktorý realizuje flámsky pracovný úrad *Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding* (Úrad pre sprostredkovanie práce a odborné vzdelávanie, VDAB). „Bola to výzva, ale aj radosť znova objavovať stroje,“ hovorí Daniel.

Kurz mu umožnil získať miesto vo výskumnom a vývojovom stredisku firmy, kde skúšal rámy z PVC, učil nezávislých dodávateľov, ako lisovať a montovať dvere a okná, a skúmal nové techniky a materiály. „Vždy sa objavia nové inovácie. Spoločnosť musí inovovať, aby expandovala, a to ma vždy zaujímal. Mám rád svoju prácu a vždy som sa školil, aby som sa zlepšoval. Chodiť s nechuťou do práce nie je nič príjemné,“ podotýka. Ako člen tímu strojárov, referentov a operátorov pomáhal šíriť svoje poznatky aj pre hostí z iných európskych pobočiek.

Radosť zo života

Nový režim dennej práce začal v januári 2008. „Trvalo mi päť mesiacov, kým som začal dobre spať,“ spomína si. „Najprv som sa zobúdzal po troch či štyroch hodinách. Žena mi povedala, aby som zostal ležať, ale nedalo sa mi. Vstal som a pozeral televíziu, no popoludní už som bol naozaj unavený.“ V júni však už dokázal v noci prespať neprerušovane šesť hodín. „Úplne mi to zmenilo život,“ tvrdí. „Veď spať sa má v noci.“

Daniel pracuje bežných 40 hodín týždenne a v piatok popoludní končí skôr. „Môžem tráviť viac času s manželkou a všetky víkendy mám voľné. Život si naozaj viac užívam.“ Spolu s Dinou vstúpili do turistického klubu a cez soboty a nedele bežne prejdú 20 až 30 km denne po trasách vo Flámsku a Holandsku. Za šesť mesiacov od nástupu do dennej práce prekonal spolu so ženou 900 km

a jeho cieľom teraz je uskutočniť túru v dĺžke 100 km bez prestávky. Oprášil svoje staré tesárske zručnosti a vynovil izby vo svojom dome. A akoby toho nebolo dosť pre jedného človeka, Daniel je zároveň zaniieteným chovateľom piniek, ktorý neúnavne cvičí svoje vtáčiky, aby opakovali jednoduché melódie, a zúčastňuje sa súťaží, kde víťazné vtáky dokážu odspievať až 80 pesničiek za hodinu.

A hoci má Daniel každý mesiac nárok na jeden deň voľna navyše, hovorí, že si ho málokedy vyberie. „Mám dobrých kolegov a týždeň beží tak rýchlo, že mi ani nenapadne brať si voľno.“

Rozvoj kariéry

„Mám rada svoju prácu,“ hovorí **Biliana Filipovová** z Dupnitsy v Bulharsku. „Som stále v pohybe a každý deň je iný.“

Táto 33-ročná žena trávi veľa času na cestách ako regionálna manažérka veľkého reťazca čerpacích staníc, pričom cestuje medzi 19 stanicami. Má celkovú zodpovednosť za každodennú prevádzku staníc a medzi jej povinnosti patrí riadenie personálu, zaistenie údržby zariadení a objednávok zásob, ale aj riešenie právnych otázok a reagovanie na núdzové situácie, napríklad na povodne.

Biliana, ktorá bola na súčasnú funkciu povýšená v marci 2008, predtým riadila jednu stanicu. „Je to oveľa viac zodpovednosti,“ hovorí. „Vedela som však, čo táto práca zahŕňa a aj v minulosti som zvykla zastupovať regionálneho manažéra.“

Stručne opisuje vlastnosti, ktoré potrebuje na svojej pozícii: „Dokážem zachovať pokoj a rýchlo reagovať – to je dôležité. A často sa musím súbežne venovať množstvu vecí. Musím si určiť priority a dobre si zorganizovať prácu. Je to zodpovedná práca. Rozhodnutia musím prijímať sama. Môže to stať veľa peňazí.“ Je tu aj veľa dôležitých bezpečnostných hľadísk, ako dodáva: „Napríklad pri cisternách na rozvoz pohonných hmôt je veľmi dôležité dodržiavať správne postupy. Možné nebezpečenstvá sú veľké.“

Zmena smeru

Biliana pôvodne študovala priemyselné inžinierstvo so špecializáciou na technológie v odevnej výrobe. Po absolvovaní päťročného inžinierskeho smeru sa jej narodila dcéra Joanna. „Potom som tri roky nepracovala,“ hovorí. „Ale začalo mi prekážať, že celý čas trávim doma. Som dynamická osoba, ktorá rada vyvíja nejakú činnosť. Ľahko sa ma zmocní nepokoj.“

Začala pracovať v odevnom priemysle na pozícii súvisiacej s jej odborom. „Pracovala som v závodoch ako technologička.“ Avšak po roku a pol práce pre dve rôzne spoločnosti si uvedomila, že chce robiť niečo iné. „Niekedy treba úplnú zmenu, aby človek našiel uspokojenie. Potrebovala som novú výzvu, ktorá by mi dodala energiu.“

Dopočula sa o možnostiach práce pre bývalú, štátom riadenú sieť Petrol, ktorá je v Bulharsku stále jedným z najväčších reťazcov čer-

„Táto odborná príprava mi pri práci veľmi pomohla, podobne ako zručnosti potrebné celkovo pre život. Som spokojná s tým, čo som dosiahla v tejto spoločnosti.“

pacích staníc. Ponúkli jej možnosť uchádzať sa o miesto vo vede- ní, ale ona si namiesto toho vybrala prácu pokladníčky. „Nechcela som ísť priamo na manažérsku pozíciu. Chcela som začať na nižšej úrovni, lebo o tejto sfére som nevedela nič.“

Tento ťah sa oplatil. Práca pre spoločnosť, kde nastúpila v roku 2002, ju pohltila a rýchlo stúpala po kariérnom rebríčku. „Veľmi mi pomohlo, že som začínala pri pokladni. Túto prácu teraz poznám z druhej strany. Poznám, čo manažérom môže unikáť.“

Príprava na novú pozíciu

Zúčastnila sa mnohých intenzívnych prípravných školení, ktoré spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Tieto kurzy zahŕňali budovanie tímov (team-building), hranie rolí, diskusie a cvičenia zamerané na riešenie problémov. Pomohli jej osvojiť si schopnosti, ktoré potrebuje na svojej novej pozícii, či už pri práci s ľuďmi, prijímaní rozhodnutí, určovaní priorít alebo pri zvládaní náročných situácií.

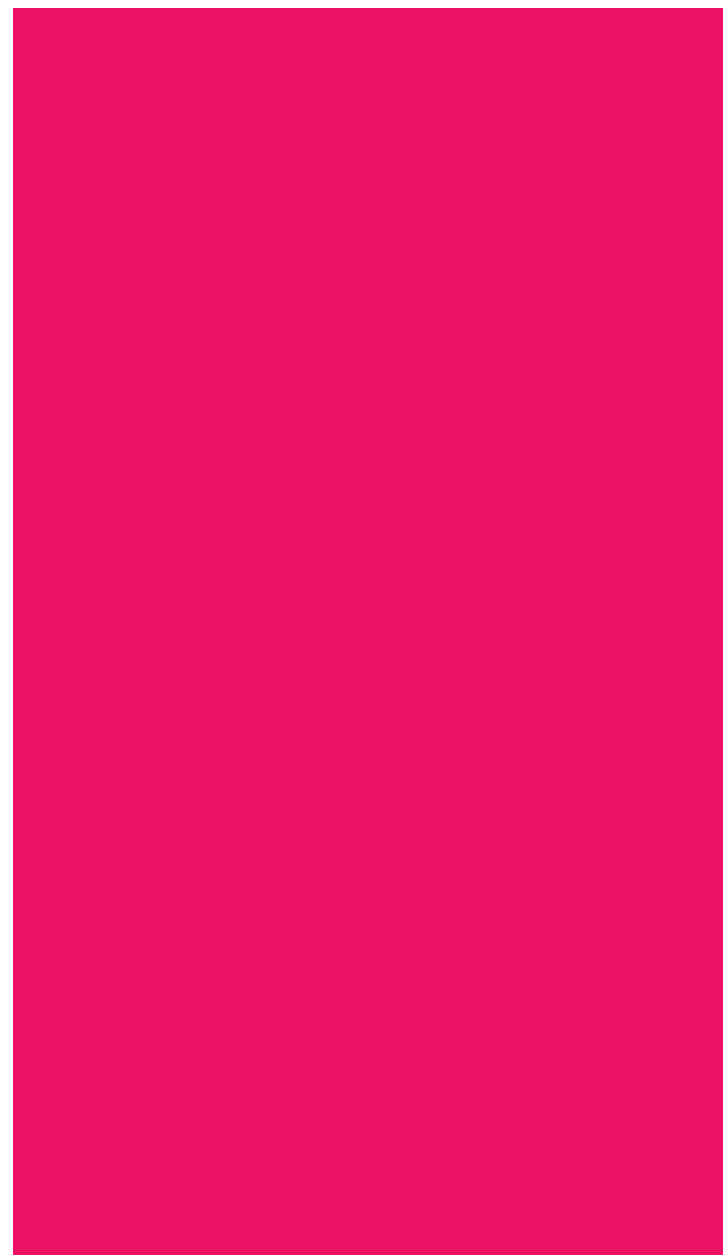
„Táto odborná príprava mi pri práci veľmi pomohla, podobne ako zručnosti potrebné celkovo pre život. Naozaj ma to prinútilo zamyslieť sa, ako hľadať riešenia na konkrétny problém,“ hovorí. „Som spokojná s tým, čo som dosiahla v tejto spoločnosti. Vypracovala som sa. Veľa ľudí uznáva moju prácu a ja si to vážim.“

Mysliac na budúcnosť Biliana hovorí: „Nie som si istá, či presne viem, čo chcem, ale viem, že sa chcem i naďalej zlepšovať a vyvíjať. Najprv sa musím osvedčiť v tejto úlohe.“

Doma je jej život podobne rušný. Rekonštrukcia rodinného domu spoločne s manželom je stále prebiehajúci – a dlhodobý – projekt. „Rekonštruovať sme začali pred piatimi rokmi,“ hovorí. Vlastný dom na pozemku vedľa domu svokrovcov si manželský pár postavil úplne z ničoho, hoci si ešte stále vyžaduje veľa práce. „Postavili sme druhé podlažie, ale ešte treba veľa práce, kým v ňom budeme môcť bývať,“ hovorí Biliana, pričom dodáva, že len pred pár rokmi všetci traja žili v jednej miestnosti, kým prebiehali práce.

Zvyšok času venuje starostlivosti o Joannu, ktorá má teraz 10 rokov a návštevám širokej rodiny. „Mám dve mladšie sestry a švagra. Všetci žijeme tu na okolí a sme si veľmi blízki. Všetky rodiny sa cez

víkendy stretnú s našimi rodičmi. Prioritami sú pre mňa moja rodina a moja práca. Usilovne pracujem na zaistení našej bezpečnosti,“ dodáva na záver.

Oživenie vedomostí

Peter Meller a jeho žena Olga si zvykajú na svoj nový domov v Magdeburgu v Sasku-Anhaltsku na východe Nemecka, kde Peter nedávno začal pracovať ako softvérový programátor pre malú inžiniersku firmu.

Hoci pôvodne študoval a pracoval ako strojní inžinier v Rumunsku, kde vyrastal, keď v roku 2008 nastupoval na pracovnú prax do spoločnosti, kde teraz pracuje na plný úväzok, v tomto odvetví nepracoval už 15 rokov.

V roku 1990 sa celá rodina – jeho rodičia, brat a sestra, ako aj jeho prvá žena a malý synček – vrátila ku svojim koreňom a presťahovala sa do Nemecka. „Presťahovali sme sa z finančných dôvodov. V Rumunsku v tom čase bolo naozaj ťažké zarábať si na živobytie. Chceli sme odísť už skôr, ale nebolo to možné.“ Situácia sa zmenila pádom komunistického režimu. „Vtedy odišla celá naša rodina a priatelia,“ hovorí 48-ročný muž.

Obet' poklesu

Keď vo veku 29 rokov prišiel do nemeckého mesta Bergisch Gladbach v blízkosti Kolína, najprv si našiel prácu v malej firme ako strojní inžinier. Nemecké strojárstvo sa však v tomto čase prepadalo a v roku 1993 rozšíril rady nezamestnaných.

Peter mal malú šancu na zabezpečenie si inej strojárskej pozície, tak sa rozhodol, že preškolenie by mu pomohlo zlepšiť si vyhliadky na zamestnanie. Absolvoval počítačový kurz. „Pred tým som s počítačmi v podstate neprišiel do styku,“ hovorí Peter.

Potom začal ako nezávislý dodávateľ na voľnej nohe vyvíjať školenia na báze počítačov. „To bolo niečo úplne iné ako moja predchádzajúca práca,“ hovorí. „Pracoval som pre malú firmu, ktorá vyvíjala kurzy pre veľké spoločnosti určené na vyškolenie zamestnancov na prácu s bežným softvérom.“

Robil to niekoľko rokov a napokon si so štyrmi ďalšími spoločníkmi založil vlastnú spoločnosť, ktorá sa venovala rovnakému typu činnosti. Zákazky však po čase vyschli a znova pracoval na základe zmlúv. Takto pracoval od roku 2001 do roku 2007, ale bol čoraz nespokojnejší s nepravidelným charakterom práce. „Na projekte som napríklad pracoval tri mesiace a potom me-

„Predtým som mal veľa vedomostí a zručností, ale nevedel som o nich ľuďom povedať. Objektívne môžem povedať, že kurz mi zmenil život.“

siace nebolo nič,” hovorí Peter. „Nevedel som v tom žiadnu budúcnosť.“

Nemecké strojárstvo sa v tomto období začalo zviechať a Peter si pomyslel, že by sa mohla objaviť príležitosť, aby sa vrátil k svojej starej profesii. Keď sa však uchádzal o miesta strojného inžiniera, zistil, že problémom je nedostatočná prax z posledného obdobia.

Stavať na poznatkoch

Program odbornej prípravy, spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, mu pomohol osviežiť si poznatky a zručnosti z oblasti strojárstva a stavať na nich. Jeho kurz bol jedným z 18 celoštátne organizovaných kurzov AQUA (*Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt*), pričom každý z nich sa zameriaval na konkrétne špecializované odvetvie. Kurzy v spolupráci s univerzitami poskytli už kvalifikovaným ľuďom šancu stavať na svojich vedomostiach a zlepšiť si pracovné vyhliadky.

V Petrovom kurze bolo do 10 mesiacov zhrnuté plné 10-semesterálne inžinierske štúdium v odbore strojárstva. „Prekvapilo ma, koľko som zabudol, ale zároveň mi odľahlo, že pozabúdali aj mladší absolventi,” hovorí. Naučil sa viac aj o posledných trendoch, predovšetkým o využití počítačov v strojárstve, čo sa v jeho pôvodnom štúdiu mohlo objaviť len ťažko.

Kurz sa okrem akademickej výučby venoval aj praktickým zručnostiam potrebným na získanie práce, napríklad osobnému vystupovaniu, reči tela a komunikácii, uchádzaniu sa o prácu a príprave na pohovory. Peter si všimol veľké zlepšenie schopností vychádzať s ľuďmi. „Dokázal som ísť na pohovor a odpovedať na otázky. Teraz som oveľa sebedomejši.“

Zložitá úloha

Nové vylepšené zručnosti Peter mohol využiť pri trojmesačnej stáži vo firme, v ktorej teraz pracuje. Spoločnosť sa špecializuje na procesy zabezpečenia kvality pre automobilový sektor. „Uvedomil som si, že to, čo som sa naučil, bolo mimoriadne dôležité. Veľmi skoro ma požiadali pracovať na zložitých počítačových progra-

moch. Dali mi jednu úlohu, ktorá nebola naliehavá, a mysleli si, že ju nezvládnem. Keď videli, že som to dokázal, urobilo to na nich dojem.“

V októbri 2008 na konci jeho pôsobenia mu ponúkli trvalé pracovné miesto. Teraz pracuje ako softvérový programátor pre inžinierske stroje, čo je funkcia, v ktorej kombinuje svoje strojárске aj počítačové zručnosti.

„Predtým som mal veľa vedomostí a zručností, ale nevedel som o nich ľuďom povedať,” hovorí Peter. „Objektívne môžem povedať, že kurz mi zmenil život. Teraz sa cítim omnoho bezpečnejšie a teším sa na budúcnosť.“

**Vzdelávanie
a odborná príprava**

Hodnota tradícií

Sibiu je historické mesto v Transylvánii. Vlny Rimanov, Turkov, Húnov a Sasov, ktoré sa za stáročia prehnali cez túto oblasť, za nechali dedičstvo, ktoré láka milovníkov kultúry zďaleka i blízka. Jednou osobou s odborným záujmom o daný región je antropológička *Monica Stroevá*.

„Skúmam dedičstvo Sasov v južnej Transylvánii,“ hovorí 24-ročná žena. „Pred šiestimi mesiacmi som si začala robiť doktorát.“

Jej práca sa zameriava na to, ako sektor kultúry a cestovného ruchu využíva bohatú a rozmanitú históriu regiónu a jeho tradície. „Saské oblasti som si vybrala z osobných dôvodov,“ hovorí. „Narodila som sa a vyrastala v meste založenom Sasmí, kde sa zachovalo veľa stredovekých prvkov. Vždy som si však myslela, že v Sibiu sa toto dedičstvo využívalo lepšie.“

Dôsledne zrekonštruované stredoveké centrum jej jednou z tradičných výkladných skriň mesta Sibiu. V roku 2007 sa stalo Európskym hlavným mestom kultúry a konalo sa v ňom veľa svetoznámych podujatí. Pre Moniku to bol ideálny čas na vypracovanie prípadovej štúdie. „Zaujímalo ma sledovať, ako si Sibiu budovalo svoju „značku“ a aký to malo vplyv na okolité oblasti.“

Jej výskum sa vzťahuje na širšiu oblasť v regióne južnej Transylvánie. „Skutočne sa zaujímam o vidiecke oblasti – ako sa teraz propagujú ako kultúrne destinácie,“ hovorí. „Ďalším významným aspektom je, že tu možno vidieť etnický paradox,“ pokračuje. „Starosta je Nemeц, hoci približne len 1,6% obyvateľov je nemeckého pôvodu – tento jav možno sledovať v celom regióne.“

Čas na akademický výskum

Monikino doktorandské štúdium vyplynulo z magisterského titulu získaného v odbore štúdií o nacionalizme a národnostných vzťahoch na Stredoeurópskej univerzite v Budapešti. Po získaní kvalifikácie vedela, že chce i naďalej skúmať súvisiace témy. „Moja diplomová práca sa venovala dynamike etnických skupín, regionálnych identít a konfliktov,“ hovorí. „Vďaka tomu viac vnímam rozdiely medzi etnickými skupinami. Zaujíma ma, ako sa buduje identita.“

Keď sa však vrátila do Bukurešti, kde pôvodne študovala, možnosť na akademický výskum bolo málo, aj to zle platených. Uvažovala

„Tento grant pre mňa naozaj veľa znamenal. Dal mi možnosť ostať vo zvolenom odbore. Bez neho by som nemohla začať doktorandské štúdium.“

o zmene smeru: „Rozmýšľala som, že prejdem k prieskumom trhu. Bol by to kompromis, ale pokračovanie v štúdiu sa zdalo byť finančné neúnosné.“

Pomoc prišla vo forme štipendia spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. „Tento grant pre mňa naozaj veľa znamenal. Dal mi možnosť ostať vo zvolenom odbore. Bez neho by som nemohla začať doktorandské štúdium.“

Počas trojročného štúdia bude dostávať mesačné štipendium na pokrytie nákladov na živobytie. Štipendium jej zároveň umožňuje stráviť osem mesiacov na zahraničných univerzitách v EÚ a získať prístup do knižníc a k materiálom potrebným na prácu. „Táto mobilita je nevyhnutnosťou pre môj výskum,“ hovorí. „Poskytuje mi to možnosť cestovať. Mám prístup do významných archívov a získavam širšiu perspektívu.“

Súčasťou programu je aj písanie článkov pre akademické časopisy a práca s profesormi. „Dáva mi to dobré skúsenosti a podporu, ktorú potrebujem, aby som sa mohla zamerať na dlhodobý výskum v teréne.“ Čo sa týka budúcnosti, hovorí: „Dúfam, že doktorát mi otvorí dvere. Chcem si zlepšovať výskumné schopnosti a upevniť teoretické vedomosti. V ideálnom prípade by sa mi napokon páčila práca v oblasti rozvoja spoločnosti. Ešte je však príliš skoro, teraz sa sústredím na svoj výskum,“ dodáva na záver.

Podpora kreativity

„Vždy ma zaujímali tvorivé činnosti,“ hovorí *Harri Haanpää* z fínskych Helsínk. So záľubou v kreslení a fotografovaní sa skoro rozhodol, že chce pracovať v kreatívnych odvetviach. „Keď som bol malý, chcel som byť ilustrátorom. Začal som s kreslením komiksov, ale potom ma zaujali iné druhy kreslenia.“

„Vo veku deväť rokov som sa rozhodol, že jediný spôsob, ako si chcem zarábať na živobytie, je práca komerčného ilustrátora,“ dodáva.

Harriho zaujal kurz komerčnej ilustrácie, ktorý ponúkala miestna vysoká škola. Ako sa však priblížil koniec jeho štúdií, tento odbor sa zrušil. „Po tom som trochu zmenil smer,“ hovorí. Ako 15-ročný išiel na námornícku školu a potom pracoval ako šéfkuchár na komerčných lodiach.

Po troch rokoch sa rozhodol, že život na mori pre neho nie je, a chcel sa znova vrátiť k niečomu tvorivému. V roku 1995 absolvoval kurz štúdia filmu na vysokej škole vo Voionmaa. „Chytila ma fotografia,“ hovorí Harri. „Fotil som všetko, čo sa pohlo.“

Praktické skúsenosti

Následne sa presťahoval do helsinskej oblasti a začal pracovať pre fínsky hudobný kanál. „Začal som robiť nonstop. Robil som všetko – s vetlo, kameru, kontroly,“ hovorí. Pracoval aj na hudobných klipoch a začal režírovať. „Naozaj sa mi to páčilo, lebo som sa vždy chcel naučiť niečo viac.“

Vďaka tejto skúsenosti Harri dostal miesto v Los Angeles pri práci na televíznej show Hollywood Express o hudbe, filmoch, popkultúre a celebritách a v Spojených štátoch strávil rok a pol, kým sa vrátil do Európy. Absolvoval európsky magisterský program v odbore Správa multimediálnych a audiovizuálnych činností (Multimedia and Audiovisual Business Administration, EMMABA), ktorý zahŕňal aj pobyt v gréckych Aténach a potom aj znova vo Fínsku, v Laponsku. „Tento program ma naučil produkcii a stretol som veľa ľudí z celej Európy.“

V roku 2000 po dokončení kurzu si založil vlastnú produkčnú spoločnosť DreamMill. „Mojím cieľom vždy bolo založiť si svoju firmu. Otázka neznela či a ako, ale kedy,“ hovorí. Režuruje, produkuje

„Zistil som, že vedomostí nie je nikdy dosť. Ide o rýchlo sa meniace odvetvie a musím byť schopný konkurovať mladým absolventom.“

a nakrúca televízne relácie, hudobné videoklipy, komerčné filmy a mobilné televízne aplikácie.

Výhody vedenia vlastného podniku sú pre Harriho jednoznačné. „Rád tvorím,“ hovorí. „Ak pracujete pre niekoho, často máte zviazané ruky. To, že mám svoju spoločnosť, znamená, že mám viac slobody robiť si, čo chcem. Vždy chcem odvádzať kvalitnú prácu. Rád sa dívam na kvalitnú televíziu. Dostať zaplatené je dobré, ale to nie je to najhlavnejšie.“

Neustály rozvoj

Harri je zapáleným obhajcom vzdelávania a odbornej prípravy. „Zistil som, že vedomostí nie je nikdy dosť. Ide o rýchlo sa meniace odvetvie a musím byť schopný konkurovať mladým absolventom. Skúsenosti sa v tomto odvetví veľmi nerátajú,“ hovorí.

V rokoch 2005 až 2006 navštevoval kurz praktickej odbornej prípravy pre podnikateľov v oblasti médií. Kurz *MEDA*, spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, mu pomohol osvojiť si zručnosti a rozšíriť podnikanie. „Chcel som teoretickejší pohľad,“ hovorí Harri. „Bolo to o vedení podniku a spôsobe produkcie.“ Prostredníctvom prípravného kurzu nadviazal nové kontakty a otvorili sa mu väčšie príležitosti pre spoločnosť. „Kurz mi dal veľa. Naučil som sa neobjavovať znova Ameriku a sústrediť sa na jednoduchosť,“ hovorí.

Kurz mal pre Harriho bezprostredný význam. „Bolo to výborné, lebo som mohol okamžite uplatniť, čo som sa učil, a premýšľať, ako by to pomohlo môjmu podniku.“ V súčasnosti by vo vzdelávaní rád pokračoval – ďalším krokom je získanie magisterského titulu. „Jedného dňa chcem byť učiteľom a deliť sa o svoje poznatky,“ hovorí.

Jeho celkový cieľ však ostáva jednoznačný. „Mám jednoduchú motiváciu: vždy produkovať lepšiu a lepšiu prácu.“

Hora volá

Je september na vidieku pri Boelhe, malej dedinke 40 km od Porta v severnom Portugalsku. Slnko svieti a *Maria Balbinová* sa prechádza alejou úhľadne zoradených mladých stromov a popritom kontroluje stav kmeňov, prípadne odlomí jeden či dva suché konáre.

Maria sa stará o svoje lesy, keď práve nie je v práci na plný úväzok ako vedúca správy skupiny 18 škôl v tejto oblasti. „Vždy som bola veľmi aktívna,“ hovorí. „Keď som bola malá, venovala som sa hudbe, divadlu, tancu, cirkvi a športom.“

Dnes má 59-ročná žena plný program mimopracovných aktivít: angažuje sa v miestnej politike, je poradkyňou pre deti, predsedá miestnemu úradu pre rozvoj, predsedá komisii regionálneho zväzu školských administratívnych pracovníkov a je členkou výboru miestneho združenia majiteľov lesov – okrem toho má aj dve dospelé deti a manžela.

K srdcu jej však prirástli lesy a starostlivosť o krajinu. Jej rodičia mali hospodárstvo a spravovali lesy, čo je tradícia, v ktorej s nadšením pokračuje. Ukazujúc na hlboké hory okolo, hovorí, „Moji rodičia ma vždy učili vážiť si a rešpektovať prírodu. Vyrastala som v tomto prostredí, takže sa v plnej miere identifikujem s touto krajinou.“ Po škole študovala chemické inžinierstvo na univerzite v Porte. Vrátila sa však skôr, než štúdium dokončila. „Nebolo to práve to, čo som chcela robiť,“ hovorí. „Chýbalo mi to tu, tak som sa vrátila.“

Zdedené pozemky

V roku 1973 si Maria našla prácu ako administratívna pracovníčka v škole v tejto oblasti a začala pracovať na plný úväzok. „Priťahovala ma práca s mladými, ale nevidela som sa ako učiteľka. Ďalšou výhodou bolo, že škola bola v blízkosti našej obce, rodičov a priateľov.“

Keď však v roku 1984 zdedila pozemky po rodičoch – okolo 18 hektárov poľnohospodárskej pôdy a rovnakú plochu lesa, zistila, že to bude ťažké sklbiť s jej ďalšími aktivitami. Pozemky ležali deväť rokov nedotknuté. „Boli v „pohotovostnom“ režime. Nevedela som, čo s tým,“ hovorí. „Nemala som čas venovať sa tomu a nemohla som nájsť nikoho, kto by to robil. Nevedela som, ako riešiť túto situáciu. Pozemky sa menili na divočinu.“

„Lesy sú veľmi dlhodobý projekt. Udržiavať tradíciu je veľmi dôležité. Dúfam, že rovnaký záujem odovzdám aj svojim deťom.“

Bola však rozhodnutá, že ich nenechá zanedbať. „Hanbila som sa za stav, v akom sa nachádzali. Chcela som niečo robiť, tak som začala kontaktovať majiteľov lesov so žiadosťami o radu.“ Okolo roku 1993 vlastníci lesov v regióne založili oficiálne združenie, pričom Maria bola jedným zo zakladajúcich členov. „Vytvorenie skupiny toho prinieslo veľa,“ dodáva. „Zistili sme, že na rozvoj a správu lesov máme k dispozícii fondy Európskej únie.“

Združiť vlastníkov

Združenie pomáha majiteľom posudzovať kvalitu dreva a jeho hodnotu, pripravovať žiadosti o financovanie a realizovať spoločné projekty a zároveň poskytuje odbornú prípravu v oblasti správy lesa. Súčasne pomáha konsolidovať pozemky majiteľov do väčších parciel, pretože často majú v držbe niekoľko malých plôch. „Vytvorili sme výmeny medzi členmi, aby mohli spravovať pozemky spoločne,“ hovorí. „Väčšie parcely sú ziskovejšie, ľahšie sa spravujú a ochránia pred požiarmi.“

Maria v období rokov 1996 a 2008 absolvovala niekoľko kurzov odbornej prípravy spolufinancovaných z EÚ, ktoré sa venovali širokej škále tém, počínajúc od orezávania a sadenia stromov, prevenciu a kontrolu lesných požiarov až po marketing produktov lesného hospodárstva. Kurzy jej poskytli vedomosti potrebné na to, aby svoje pozemky znova dostala pod kontrolu a začala na nich správne hospodáriť. Spoločnou prácou získali členovia združenia prístup k financiám EÚ na naštartovanie projektov v tejto oblasti.

Maria na svojom pozemku vysadila ziskové odrody stromov a vyčistila ho od mŕtveho porastu. „Lesy sú veľmi dlhodobý projekt,“ hovorí. „Udržiavať tradíciu je veľmi dôležité. Od rodičov som získala vzťah k pôde a dúfam, že rovnaký záujem odovzdám aj svojim deťom.“

Kariéra v oblasti inovácií

Mechanické veci *Simona Rossiho* fascinovali vždy, ako mu len pamäť siaha. „Už ako dieťa ma vždy zaujímali autá, lietadlá a technické veci,“ hovorí 30-ročný muž zo stredovekého mestečka Montecastello di Vibio týčiaceho sa na zvlnených vrškoch talianskeho regiónu Umbria.

„Chcel som objavovať, ako stroje naozaj fungujú,“ pokračuje. Po absolvovaní strednej školy sa Simone rozhodol študovať strojné inžinierstvo na neďalekej Univerzite v Perugii a jeho zaujatie sa ešte prehĺbilo. „Neštudoval som preto, aby som prechádzal skúškami. Skutočne som túžil dopodrobna vedieť, ako veci fungujú,“ hovorí. „Začal som vnímať, ako sú matematika, fyzika a chémia základom všetkého a chcel som sa o nich dozvedieť viac.“

Keď v roku 2005 dokončil školu, bol si istý, že sa chce venovať súvisiacemu odboru. Ale zistil, že nájsť si vhodnú prácu bude ťažké. Istý čas bol nezamestnaný, potom chvíľu pracoval pre poisťovnicu spoločnosť a prijal aj nejaké iné administratívne funkcie v podnikateľskej sfére. „Vedel som, že dlhodobo takéto práce nechcem robiť. Ale je ťažké nájsť si prácu v strojárstve, najmä v tomto regióne,“ hovorí. „Existuje dopyt po strojároch, ale nie na strojársku prácu.“

Stimul pre zamestnávateľov

Pomoc prišla z programu výskumných grantov, ktorý spolufinancoval jeho región a Európsky sociálny fond Európskej únie. Nezamestnaní vedci dostávajú v rámci tohto programu granty, aby mohli pracovať na projektoch v podnikoch alebo výskumných centrách, čím získavajú skúsenosti a zlepšujú si vyhliadky na získanie práce. Zapojené firmy alebo iné organizácie majú prospech z výskumu, ktorý by možno komerčne neobhájili, a na konci grantového obdobia dostanú stimuly, aby výskumníka zamestnali.

Pre Simona bol program mimoriadne dôležitý pre získanie trvalej práce, pretože mu umožnil 18-mesačnú stáž v spoločnosti, kde teraz pracuje na plný úväzok – vo firme Angelantoni (<http://www.angelantoni.it/>), výrobcu technológií a inovácií, so sídlom v regióne.

„Program bol pre mňa naozaj dôležitý, lebo mi pomohol pokračovať vo výskume, patentovať si výrobok, zažiť pracovný život a zvýšiť si možnosti na zamestnanie,“ hovorí. „O grante som sa dozvedel

„Program bol pre mňa naozaj dôležitý, lebo mi pomohol pokračovať vo výskume, patentovať si výrobok, zažiť pracovný život a zvýšiť si možnosti na zamestnanie.“

náhodou. Videl som inzerát, že hľadajú výskumníkov, ale najprv som si myslel, že to nie je pre mňa. Myslel som, že granty sú pre ľudí, čo už pracujú na univerzitách alebo vo výskumných centrách. Ale nemal som čo stratiť, tak som sa prihlásil.“

Slnčná energia

Simona vybrali spomedzi mnohých uchádzačov a dostal grant. Otvorilo mu to dvere k vedecko-výskumnej stáži vo firme, ktorá skúmala potenciál nového typu menšieho „koncentrovaného fotovoltického“ systému, pomocou ktorého by ovládli silu slnka na výrobu energie.

„Keď som začal s výskumom, o fotovoltike som veľa nevedel,“ hovorí, „ale je to veľmi zaujímavá oblasť, najmä teraz, keď rastie záujem o energie z obnoviteľných zdrojov.“

Vývoj fotovoltických systémov sa začal v osemdesiatych rokoch v Spojených štátoch. „No tu v Taliansku o nich nikto veľa nevedel,“ hovorí Simone. „Začínali sme veru od nuly.“ V spolupráci s inými talianskymi výskumnými ústavmi a univerzitami úspešne vyvinul aplikáciu s nižšími nákladmi a vyššou efektívnosťou v porovnaní s tradičnými solárnymi fotovoltickými procesmi.

Tento systém pomocou šošovky koncentruje energiu zo slnka a lúče potom rozdelí na rôzne frekvenčné rozsahy. „Hlavnou výhodou je, že má omnoho nižšiu teplotu ako podobné riešenia. Články sa neprehrievajú a vďaka tomu je to celé oveľa efektívnejšie,“ vysvetľuje. Spoločnosť si dala vynález patentovať a na jeseň 2008 ponúkla Simonovi trvalý pracovný pomer, aby mohol pokračovať v práci.

„Keď som prvýkrát začal, prišlo mi to ako hra. Spoznával som novú oblasť a skúmal veci,“ hovorí. „Po patentovaní aplikácie sa donieslo domov, čo som dosiahol. Bol som veľmi pyšný.“

Upozorňuje, že ešte „je všetko v plienkach“ a že môže trvať aj niekoľko rokov, kým sa hotový produkt dostane na trh. „Teraz to už naozaj chcem dotiahnuť do realizácie. Je úžasné, keď môžem byť pri takejto veci.“

Vysoké ciele

V provinčnom meste Siauliai na severe Litvy vzniká pocit, že je na míle vzdialené od srdca Európy, ba aj od hlavného mesta krajiny Vilnius, ale *Nedas Jurgaitis*, učiteľ jazykov na miestnej odbornej škole je rozhodný udržať tempo s ostatným svetom.

„V našom regióne prebiehajú skutočne pozitívne zmeny,“ hovorí. „Tu sme ďaleko od centra diania, ale máme vynikajúcu sústavu škôl, výbornú vyššiu odbornú školu a veľa dobrých študentov. Budúcnosť vyzerá ružovo.“

Nedasovou skutočnou pasiou je porovnávací jazykoveda. Po získaní magisterského titulu v tomto odbore začal učiť na vyššej odbornej škole v Siauliai, ale s jeho nádejou zanechať stopu v akademickej sfére to nevyzeralo najlepšie vzhľadom na malé skúsenosti s výskumom.

To sa zmenilo, keď začal navštevovať rad špeciálnych prípravných kurzov, seminárov a školení, ktoré spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Projekt *MOKOM* (Rozvoj vedecko-výskumných schopností) sa zameriaval na odbornú prípravu, zlepšenie kvalifikácií a rekvalifikáciu vedcov a iných výskumníkov pre potreby dnešného trhu. Nedas sa o programe do počul od jedného zo správcov na odbornej škole a spolu s niekoľkými kolegami z radov učiteľov mu odporučili účasť v programe.

Využiť silné stránky Európy

V priebehu kurzov *MOKOM*, ktoré prebiehali od septembra 2005 do februára 2008 sa Nedas a jeho kolegovia stretli s niektorými najlepšími a najkvalifikovanejšími výskumníkmi, vedcami a prednášateľmi.

Kurzy zahŕňali témy, ako napríklad „nové nástroje IT vo výskume“, „budovanie tímov (team-building)“ a „komunikácia výsledkov výskumu“. K praktickým prácam patrilo vypracovanie nových metód výskumu a príprava špičkových vedeckých prezentácií.

Nedas hovorí, že získal dôležitý hĺbkový pohľad na svoju prácu a oblasť porovnávací jazykovedy. Táto skúsenosť mu poskytla nový pocit istoty a motivácie. „Účasťou na tomto programe som získal cennú skúsenosť,“ hovorí. „Mala pozitívny vplyv na spôsob

„Program mal pozitívny vplyv na spôsob môjho učenia – a čo je zásadnejšie – aj na spôsob, ako vnímam vzdelávanie a výskum.“

môjho učenia – a čo je zásadnejšie – aj na spôsob, ako vnímam vzdelávanie a výskum.“ Ako hovorí, s novou sebaistotou je lepšie než kedykoľvek predtým vybavený na to, aby sa pustil súťažiť vo vysokých akademických kruhoch.

Novozískaná sebadôvera

Len 28-ročný Nedas už zastáva funkciu vedúceho odboru medzinárodných vzťahov na Vysokej škole v Siauliai. Teraz sa rozhodol ísť ďalej a plánuje pracovať na doktoráte s nádejou, že raz sa možno stane plnohodnotným profesorom. Nedas a jeho manželka s práve narodenou dcérou, o ktorú sa musia starať, naozaj očakávajú lepšie časy.

„Nepovedal by som, že predtým mi sebavedomie úplne chýbalo,“ hovorí. „Do istej miery som si bol istý sebou aj mojou budúcnosťou, ale nemal som vedomosti ani skúsenosti, potrebné na ďalší krok, aby sa táto budúcnosť stala realitou. Niečo tu chýbalo. Už vidím cestu vpred a k tomu patrí aj otvorenie nových dverí pre mňa a moju rodinu.“

Ukázať ostatným cestu vpred

Mogens Lausen má otvorenú a príjemnú povahu, ale nebolo to tak vždy. Dnes je z neho nadaný hudobník a herec, ale v škole a osobnom živote musel prekonať mladícku ostýchavosť.

„Vyrastal som v malom mestečku na severe Jutska,“ vysvetľuje. „Bol som tiché dieťa a robilo mi problémy prejavíť sa, ale vždy som mal rád hudbu.“

Mogens chcel pôvodne študovať hudbu na Aarhuskej univerzite, ale katedry hudby v tom čase padali jedna za druhou. „Cesta profesionálneho hudobníka bola vždy trnistá,“ hovorí. „Ďalšie výzvy predstavovalo divadlo a pomyslel som si, že by to mohlo byť niečo pre mňa, tak som sa rozhodol nastúpiť ako študent činoherného herectva.“ Toto rozhodnutie bolo na chronicky hanblivú osobu skutočne odvážne. Mesto Aarhus v každom prípade hralo v jeho budúcnosti veľkú rolu.

„Je to vzrušujúce a pulzujúce centrum kultúry,“ hovorí Mogens. Aarhus je druhé najväčšie mesto a hlavný dánsky prístav. V posledných rokoch prešlo niekoľkými veľkými projektmi rekonštrukcie verejných priestranstiev, čím sa kedysi ošarpané centrum mesta zmenilo na výkladnú skriňu miestnej kultúry a obchodu. Aarhus s viac než 300 000 obyvateľmi si nárokuje neoficiálny titul „hlavné mesto Jutska“.

Stavať na cenných skúsenostiach

Keď som dokončil školu, trochu som hral tu v meste ako profesionálny herec,“ hovorí Mogens, „a dostal som sa dokonca aj k réžii. Moja práca ma naučila nesmierne veľa o sebadôvere, ale divadelnícky život nie je ľahký a so ženou sme prešli aj ťažkými chvíľkami.“

Mogens si uvedomil, že cestou vpred je založiť si vlastný podnik. Videl v sebe potenciál pomáhať ľuďom pri nadobúdaní istoty a cizelovaní ich „životných výkonov“. Za roky v divadle si vytvoril vlastnú trénerskú techniku, v ktorej ako herec a umelec využil svoje vedomosti o tom, ako potiahnuť iných aktérov, nájsť motiváciu a čeliť zložitým osobným problémom. Uvedomil si, že tie isté techniky možno použiť aj na pomoc ľuďom vo všeobecnosti, ale stále potreboval pomoc, ako premeniť tento nápad na životaschopnú kariéru.

„Táto skúsenosť mi pomohla vytvoriť si jasnejšiu predstavu o tom, kam sa chcem dostať a prečo. A práve toto učím aj ostatných.“

„Mal som veľmi jasnú predstavu o tom, kde sa chcem dostať,“ hovorí Mogens, „ale pokúšal som sa začať podnikáť bez akýchkoľvek skúseností. Moja manželka medzitým hľadala podporu pre divadelný zbor, ktorý viedla, čiže naša finančná situácia nebola veľmi stabilná. Vedel som, že potrebujem skutočnú pomoc, aby sa moja firma rozbehla a musel som konať rýchlo.“

„Vedieť, kto som a prečo chcem, čo chcem, môže mať vplyv na môj úspech,“ hovorí Mogens. „Toto som sa naučil na kurze ESF. Táto skúsenosť mi pomohla vytvoriť si jasnejšiu predstavu o tom, kam sa chcem dostať a prečo. A práve toto učím aj ostatných. Doposiaľ som pomohol stovkám ľudí posunúť sa ďalej v živote i kariére. Nazval by som to úspechom.“

Viac než pravidlá a predpisy

Pomoc pre Mogensa a jeho rodinu prišla vo forme špecializovaného prípravného kurzu pre začínajúcich podnikateľov, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Kurz pomohol Mogensovi rozbehnúť firmu. „Dostal som veľmi cenné informácie, ako začať. Treba splniť veľa administratívnych predpisov, preskočiť veľa prekážok,“ hovorí.

Prípravný kurz, ktorý organizovalo Centrum pre podnikanie na Aarhuskej univerzite, zahŕňal konkrétne rady, ako preplávať cez more predpisov a nariadení o obchode, ale od účastníkov sa vyžadovalo aj to, aby preskúmali svoje osobné zručnosti, motivácie a očakávania. „Naučiť sa ‚pravidlá cestnej premávky‘ mi naozaj pomohlo,“ hovorí Mogens. „Bez toho by som nemohol začať podnikáť, ale dozvedel som sa niečo aj o mojich osobných silných a slabých stránkach, o mojej osobnosti a mojom potenciáli pre prácu samostatného podnikateľa.“

Smerom k úspechu

Mogens dnes v Aarhuse vedie svoj vlastný podnik. Spoločnosť *Re-Act!* poskytuje služby trénera a konzultanta ľuďom, ktorí sa chcú posunúť ďalej v kariére, chcú rozvíjať svoje schopnosti, prekonať pracovné problémy a odohnať osobných démonov.

Vďaka práci sa Mogens dostane do firiem a organizácií v centre mesta a na okolí, pričom školenie poskytuje aj v kancelárii u seba doma. „Mojí klienti sú rôznorodí,“ hovorí Mogens. „Môže ísť o ľudí, jednotlivcov, ktorí sa chcú posunúť na kariérom rebríčku, spoločnosti zvažujúce strategickú reštrukturalizáciu či organizácie zapojené do ťažkých rokovaní so štátnymi orgánmi alebo inými úradmi.“ Všetci predstavujú ľudí s rôznou povahou a vlastnosťami, ktorí sa musia prejavovať a pochopiť a integrovať s druhými ľuďmi.

Začlenenie do spoločnosti

Dostať sa na správnu cestu

Jana Urbanijová, študentka Ľublanskej univerzity, je nadšená, pokiaľ ide o budúcnosť. Táto 26-ročná dievčina študuje geotechnológie a zameriava sa na kariéru v baníckom odvetví.

„Chcem byť inžinierkou,“ hovorí. „Chcem prácu, kde budem môcť pracovať na veľkých projektoch v rôznych krajinách sveta.“

Jej cesta však nebola vždy priamočiara a pár rokov dozadu sa budúcnosť nerysovala tak sľubne. Prežila búrlivé roky dospievania v regióne pri jazere Bled, kde vyrastala. „Mala som veľa problémov, keď som dospievala,“ hovorí. „Môj otec pil a rodičia sa rozviedli. Prvýkrát som ušla z domu, keď som mala šesť rokov a od 12 rokov mám depresie.“

Mala rada šport, ale kvôli problémom s kolenami sa musela vzdať mnohých aktivít, čo len zvýšilo jej čoraz väčší pocit odcudzenia. „Nezapadla som a môj život bol nanič.“ Hľadanie miesta, kam by patrila, ju dovedlo k experimentovaniu s drogami. „Začalo sa to spoločensky, na zábavách a v kluboch, ale potom to bolo vážne.“ Extázu začala užívať každý deň a čoskoro prešla na tvrdšie drogy. „Dávala som si až päť tabletiiek denne. Potom som začala užívať heroín, aby som sa pozbierala.“

Aby si mohla financovať rýchlo sa rozvíjajúcu závislosť, začala kradnúť a svojím správaním sa odcudzila od priateľov. „Boli sme naladení na inú vlnovú dĺžku. V podstate som sa o nič nestarala. V škole sa zo mňa stala samotárka a začala som vyhľadávať kamarátov drogistov. Napokon som tráviela viac času v baroch ako v škole,“ hovorí. Ako sa dalo očakávať, v poslednom ročníku školy prepadla a vylúčili ju. „A mala som čoraz viac problémov s políciou.“

Odhodlaná zmeniť sa

Program neformálneho vzdelávania spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu jej pomohol začať meniť svoj život. *Project learning for young adults (Projektové vyučovanie pre mladých dospelých, PLYA)* je program, ktorého cieľom je pomáhať mladým ľuďom, ktorí nedosiahli oficiálne vzdelanie, so zaradením sa do pracovného pomeru. Pracuje sa pomocou projektov v oblasti umenia a remesiel, praktickej výchovy, zručností potrebných pre život, osobného rozvoja a poradenstva.

„Na kurze sa ku mne správali ako k individualite. Bola tam dobrá atmosféra.“ Všetci sa navzájom podporovali, nikto s nikým nesúťažil a mohli sme byť samými sebou.“

Jane pomohol od základov zmeniť život. „Presne to som potrebovala. Začala som si uvedomovať, že žiť sa dá aj inak.“ Okamžite si všimla pozitívny rozdiel v porovnaní s predchádzajúcimi skúsenosťami so vzdelávacím procesom. „V škole človeka berú ako číslo. Ale na kurze sa ku mne správali ako k individualite. Všetci sme tam boli na jednej lodi, vytlačení z oficiálneho systému,“ hovorí. „Bola tam teda dobrá atmosféra. Všetci sa navzájom podporovali, nikto s nikým nesúťažil a mohli sme byť samými sebou.“

Kurz navštevovala jeden rok. Stále však brala drogy, ale v danej chvíli si začala uvedomovať, že chce byť čistá. „Začínalo mi šibať,“ hovorí. „Bála som sa, že skončím v blázinci alebo umriem.“

Rozhodla sa odísť do uzavretej komunity, aby si odvykla od drog a jej život sa vrátil na správnu cestu. „Bolo to veľmi ťažké,“ hovorí. V komunite, organizovanej katolíckou organizáciou so sídlom v Taliansku, boli prísne podmienky – žiadna televízia, minimálny kontakt s vonkajším svetom, málo materiálneho pohodlia a namáhavá fyzická práca na programe. „Bolo to horšie než v armáde,“ hovorí Jana.

Ešte ťažšie než fyzická práca – hovorí Jana – boli osobné zmeny. „Človek sa musí akceptovať taký, aký je a potom pracovať na svojom zlepšovaní. Dostane zodpovednosť a prejaví sa ako osobnosť. Musí vidieť svoje chyby,“ vysvetľuje. „Bolo to peklo, ale teraz mám dobré spomienky, lebo tá komunita je taká čistá. Je úprimná a človek nadviaže pekné priateľstvá. Je veľa krásnych spomienok, lebo život je tam taký nevinný.“

Po takmer troch rokoch Jana pocítila, že je pripravená znova čeliť svetu. Domov sa vrátila v roku 2004. „Moji starí priatelia ma prijali a to mi veľmi pomohlo. Hneď som začala znova študovať. Pre narkomana je najhoršie byť sám a opustený. V škole urobila opravné skúšky a potom absolvovala ďalší kurz, aby sa dostala na univerzitu na odbor, ktorý teraz študuje

Niečo vrátiť

Jana sa filozoficky zamýšľa nad minulosťou a uvedomuje si, že sa z nej šťastne dostala. „Som naozaj vďačná za všetku pomoc, ktorá sa mi dostala, ako aj všetkým ľuďom, ktorí pri mne stáli,“ hovorí. „Dostala som veľa a teraz to chcem vrátiť.“

Pracuje na nočných zmenách v centre pre mladých ľudí, ktorí majú problémy s drogami a alkoholom. Tu svoje skúsenosti využíva na pomoc druhým ľuďom, ktorí prechádzajú ťažkým obdobím. Dohliada na dospievajúcich, ktorí tam zostávajú a ak vie, poradí.

„Chcela by som založiť komunitu podobnú tej, do ktorej som sa dostala, ale na pomoc ľuďom trpiacim depresiou,“ hovorí. „To je však dlhodobý cieľ. V danej chvíli si len vychutnávam, čo práve robím a teším sa na budúcnosť.“

Nové zručnosti v oblasti informačných technológií pre lepšiu budúcnosť

„Podobne ako mnohí dnešní ľudia, počítač používam na prácu aj na zábavu. Vedieť, ako získať z týchto technológií čo najviac, znamená lepší život a sľubnejšiu budúcnosť.“ To hovorí *Christos Giannakopoulos*, mladý muž so skvelou perspektívou, sčasti i vďaka Európskemu sociálnemu fondu.

Christos v ranom veku stratil rodičov a spolu so starším bratom ho zobrali z Atén do malého sirotinca na predmestí Chalkidy. Ústav, v ktorom stále býva, sa nachádza na pozemkoch starobylého kláštora. Malý kostolík týčiaci sa na skalnatom pobreží obkolesuje skupinka menších budov, kde sú aj triedy a ihrisko, ako aj väčšia budova, kde sa nachádzajú spálne, veľká kuchyňa a spoločné izby pre približne desať sirôt.

Prekonať ťažké rany

„Tá scenéria bola malebná,“ rozplýva sa Christos, pozerajúc sa na azúrovo modrý Evijský záliv, „ale vyrastať bez mamy a otca bolo aj tak ťažké“. Chlapci si i napriek tomu dokázali nájsť svoju cestu. Keď prišiel čas, Christos si odišiel splniť vojenskú službu.

Grécko má v súčasnosti povinnú základnú vojenskú službu pre mužov, v rámci ktorej všetci muži nad 18 rokov odslúžia 12 mesiacov. Počas Christosovho pôsobenia v armáde mu veliteľ navrhol, aby sa prihlásil na bezplatný kurz odbornej prípravy v oblasti informačných technológií. Christos sa chopil šance. Kurz zameraný na širokú skupinu vrátane znevýhodnených osôb a príslušníkov ozbrojených síl sa konal za podpory Európskej únie prostredníctvom ESF.

Cieľom programu odbornej prípravy bolo naučiť študentov základné informačno-technologické zručnosti, zlepšiť ich „digitálnu gramotnosť“ a posilniť ich možnosti na trhu práce.

Projekt realizoval grécky implementačný orgán pre opatrenia fondu ESF Generálneho sekretariátu pre riadenie európskych fondov na ministerstve zamestnanosti a sociálnej ochrany v rámci prevádzkového programu *Informačná spoločnosť na roky 2000 – 2006* na Ministerstve hospodárstva a financií.

Inštitúcia Management Organisation Unit (MOU) je nezisková organizácia pôsobiaca v širšom verejnom sektore, ktorá pomáha

„Informačné technológie dnes poskytujú dôležité nástroje pre všetky sektory a účasť na kurze odbornej prípravy bola pre mňa rozhodne užitočná skúsenosť.“

orgánom štátnej správy pri efektívnom riadení programov financovaných z EÚ. MOU podlieha ministrom hospodárstva a financií Gréckej republiky.

Kurz IT, hovorí Christos, mu pomohol zdokonaľiť svoje predtým skôr skromné počítačové zručnosti, vďaka čomu lepšie porozumel základom aplikácií na spracovanie textu a tabuliek a naučil sa používať internet.

Praktické využitie

Christos pracuje s počítačom každý deň doma, aj v práci. „Na internete možno toho toľko nájsť,“ hovorí. „Používam ho na komunikáciu s priateľmi a na získavanie informácií o všetkých možných témach. A dozvedám sa o nových výrobkoch a službách, ale počítač používam aj v práci.“

Je zamestnaný na plný úväzok v neďalekom obchodnom dome s nábytkom. Časť času sa venuje zákazníkom na ploche predajne, ale zároveň na počítači v kancelárii kontroluje objednávky a aktualizuje databázy rezerv a skladov a ak cíti, že by potreboval trochu čerstvého vzduchu, podujme sa aj na dodávku tovaru.

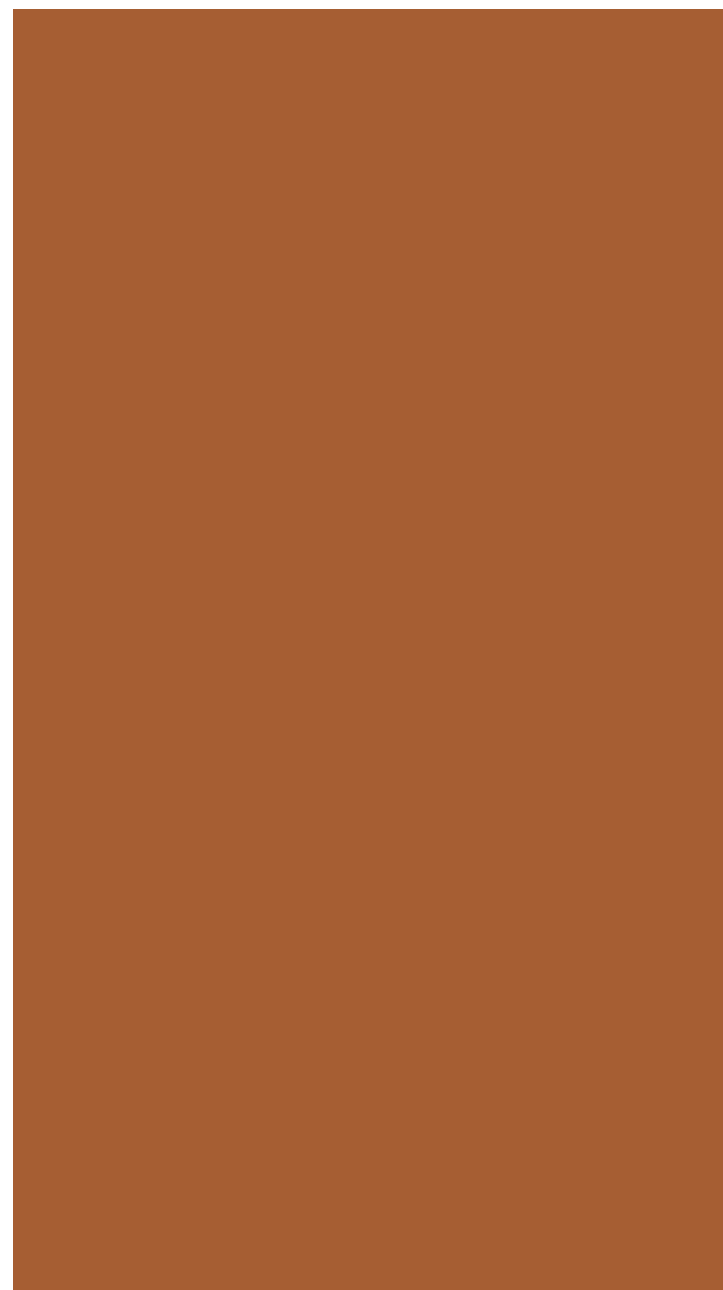
„Možnosť absolvovať bezplatný počítačový kurz priniesla veľkú zmenu do môjho života,“ potvrdzuje. „Bez nej by som nebol tam, kde som dnes.“ Christos hovorí, že aj iní študenti, s ktorými bol na kurze, sa dostali k väčším a lepším veciam vďaka zručnostiam, ktoré sa naučili.

Pohľad do budúcnosti

Christos svoju súčasnú prácu vníma ako dôležitý odrazový mostík, kde sa naučil veľa o manažmente a vedení úspešného podniku. Dúfa, že jedného dňa si založí vlastnú firmu, možno aj s bratom ako spoločníkom. „Radi sa stretávame a sršíme nápadmi,“ hovorí. „Rozmýšľame napríklad nad otvorením nejakej kaviarne alebo internetového baru. Stane sa to vtedy, keď príde správny čas.“

„Pochádzam zo starobylej krajiny, kde sme hrdí na našu históriu,“ hovorí. „Nemusíme však žiť v minulosti, môžeme sa dívať aj do budúcnosti. Informačné technológie dnes poskytujú dôležité ná-

stroje pre všetky sektory a účasť na kurze odbornej prípravy bola pre mňa rozhodne užitočná skúsenosť.“

Z ulice na mólo

„Milujem Bolognu, hoci ma zničila,“ hovorí *Fiorella*, sledujúc pohľadom svetoznáme námestie Piazza Maggiore tohto talianskeho mesta. „Na ulici je pritom taká solidarita, akú inde nenájdete.“

Keďže Fiorella ako tínedžerka ušla z domu, jej život bol tvrdý a o zážitky nemá núdzu. Niekoľko rokov strávila vo väzení, po čom nasledovalo dlhé obdobie depresií. Dva roky sa len tak pretĺkala, spávala v parkoch a staničných čakárňach. Teraz vo veku 50 rokov sa konečne usadila. Svoj vlastný byt obýva s Albou – pokojným vlčiakom miešanej rasy a má stály vzťah. Zároveň riadi aj elegantne vyzdobený obchodík s retro šatstvom – *// Vestito* – v strede mesta, kde sa obyvatelia a turisti prechádzajú pod slávnymi bolonskými arkádami. Obchod patrí miestnej organizácii Piazza Grande, založenej v roku 1993 na podporu bezdomovcov. Piazza Grande s pomocou Európskej únie prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu zorganizovala krajičrsky kurz, vďaka ktorému sa Fiorella dostala k práci a znova nadobudla sebaúctu.

„Piazza Grande ma prijala, poskytla mi priestor a čas zotaviť sa a ja som využila všetky príležitosti, ktoré sa mi ponúkli,“ hovorí. „Mala som veľa problémov, ale vždy som si zachovala dôstojnosť a udržala si hodnoty. Som pracovitý človek.“

Odtrhnutá z reťaze

Fiorella sa narodila do bohatej rodiny, ale už od mala odmietala svoj pôvod. „Keď som sa narodila, u mamy sa objavil nádor. Zomrela, keď som mala 13 rokov. Nebolo to ľahké. Mohla som jedávať zo zlatého podnosu, ale vždy som túžila po slobode. Chcela som žiť svoj život. Moji rodičia boli veľkodušní a chceli ma rozmaznávať. Vtedy som však o to nestála.“

„Rešpektovať rodinu je dôležité,“ domnieva sa dnes. „Urobili pri mne chyby, ale to preto, lebo mali problémy. A boli príliš bohatí.“

Fiorella utiekla z domu, aby sa ako 16-ročná vydala. „Otec mi manželstvo zakázal, tak som išla do Ríma, aby som získala povolenie od samotného pápeža,“ spomína. Pár sa však do roka rozišiel. Čoskoro sa znova zamilovala, tentoraz do Indiána. Ale týždeň po tom, ako Fiorella zistila, že je tehotná, zabil sa pri leteckom nešťastí. Mala okolo 18 rokov, keď porodila syna Michela, u ktorého diagnostiko-

„Piazza Grande ma prijala, poskytla mi priestor a čas zotaviť sa a ja som využila všetky príležitosti, ktoré sa mi ponúkli.“

vali vrodenu chorobu srdca a po šiestich mesiacoch skonala v nemocnici.

„Po synčekovej smrti to išlo dolu vodou,“ pripúšťa Fiorella. Ďalších pár rokov cestovala po svete – Austrália, Brazília, Thajsko – prežívajúc na hrane zákona. Keď ju nakoniec chytili, bola odsúdená na dlhé odňatie slobody.

Po prepustení sa i napriek tomu znova zblížila s otcom a začala pracovať ako kuchárka v jeho reštaurácii. Jedného rána v roku 1992, keď mu niesla raňajšiu kávu, ho našla mŕtveho. Utrpel rozsiahly infarkt. Táto tragédia ju uvrhla do prehlbujúcej sa depresie. Hoci spočiatku v práci pokračovala, hovorí, že nežila v realite. Izolovala sa od ostatných príbuzných a uchýlila sa k drogám. „Heroín, kokaín, metadon... skúsila sa za všetko.“ Keďže sa zadlžila, začala kraďnúť, aby mala čo jesť a za čo kupovať drogy, až napokon skončila bez strechy nad hlavou.

Pomoc tam, kde treba

Fiorellin prvý kontakt s organizáciou Piazza Grande bol v roku 2002. V organizácii založenej pôvodne s účelom vydávania novin na získanie prostriedkov pre ľudí bez domova, teraz pôsobia sociálni pracovníci a „právnici ulice“ (*avvocati di strada*), ktorí chodia do mesta poskytovať praktickú pomoc (potraviny, oblečenie a deky) a poradenstvo. Organizácia súčasne zamestnáva okolo 20 ľudí v upratovacom a dekoračnom družstve (*Fare Mondì*), bicyklovej dielni a v sklade odevov, kde preberajú dary a prerozdeľujú ich medzi ľuďmi v núdzi. Vedie aj divadelný zbor a svoju činnosť rozšírila tak, že organizuje aj aktivity odbornej prípravy, čím ponúka viac pracovných možností pre najchudobnejších a zo spoločnosti najviac vylúčených ľudí v Bologni, medzi ktorými je veľa prisťahovalcov a Rómov. „Cieľom je, aby sa každý rozvíjal a robil, čo vie,“ hovoria organizátori.

„Pracovníci organizácie Piazza Grande ma našli v parku,“ spomína Fiorella. „Život na ulici nie je pre mňa, tak som sa rozhodla prestať s drogami. Dosiahla som to sama. Bojovať o seba som sa naučila už v maminom tele a som silná osobnosť – vo väzení ma volali „oheň a ľad“ kvôli mojim svetlým očiam. Videla som toho veľa, takže útočím skôr, než si niekto trúfne na mňa. Som tvrdá, ale aj náruživá.“

Nenahraditeľná hodnota práce

Piazza Grande jej ponúkla potrebnú pomoc. Po niekoľkých mesiacoch v nemocnici s vážnym poškodením pečene a obličiek, ktoré mohlo byť smrteľné, si konečne mohla dovoliť vlastné bývanie. „Hoci som stále mala problémy, Piazza Grande mi začala dávať prácu,“ pokračuje. V roku 2004 absolvovala kurz základov krajčírstva. „Keď som bola malá, opatrovali ma krajčírky. Často som ich pozorovala. Práve to som vždy sama chcela robiť.“ Na druhom školení v roku 2006 sa naučila rozoznávať retro odevy a vyrábať z nich módne kúsky. Až napokon v novembri 2007 sa otvorili dvere na obchodíku *Il Vestito*. Fiorella a jej asistentka Micaela Ugoliniová zodpovedajú za finančné riadenie podniku, výber položiek na predaj spomedzi darovaného šatstva a prevádzku predajne s pomocou menšej skupiny vyškolených krajčirok, ktoré odevy upravujú.

„Teší ma, čomu sa teraz venujem – hoci by som si mohla vziať aj trošku viac. Organizácia Piazza Grande však do mňa investovala a ja im môžem byť len vďačná,“ uvažuje Fiorella. Po dlhom období izolácie sa pred časom znova zblížila aj so svojimi bratmi a sestrami, synovcami a neterami.

Na ulici žila so skupinou bezdomovcov, ktorí sa vzájomne rešpektovali a riadili sa nepísaným pravidlom, že každý sa staral len o svoje. „Ale nikdy by som sa tam nevrátila – nikdy!“ vyhlasuje. „Potrebovala som sa zbaviť môjho nutkania k sebazničeniu, nie ľudí, ktorých som poznala. Je dôležité zostať pozitívne naladený. Pozitívne naladený človek dokáže pomôcť aj ostatným a ja sa svojím spôsobom snažím podať ruku iným ľuďom.“

Pomocná ruka, šanca na nápravu

Allan McGinlay nie je zlý človek, ale prežil si svoje, keď vyrastal na drsných uliciach Glasgowa. Pohyboval sa v pochybných kruhoch, v 18 rokoch už urobil zopár prešlapov a zaplietol sa do nekalých činností. Jeho život sa potom začal točiť okolo pitia, vyvolávania potýčok v miestnych puboch a pouličných bitiek. Ako čas plynul, ocitol sa v bludnom kruhu nezamestnanosti, užívania drog a napokon aj odňatia slobody.

Vyšiel z väzenia, roky plynuli a šťastné manželstvo Allanovi poskytlo trochu pokoja, kde spoznal pocit poriadku a spolupatričnosti, no smola sa mu stále lepila na päty. Keď prišiel o ďalšiu prácu, zmocnila sa ho frustrácia. Zdalo sa, že zo špirály ťahajúcej ho na dno sa nedá uniknúť. Stratil nádej a upadol do depresie.

Dnes hovorí, „Ľudia niekedy potrebujú v živote druhú šancu a ja som mal to šťastie, že som ju dostal.“

Múdrost' nadobudnutá skúsenosťami

Projekt *Life Coaching*, ktorý spolufinancuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, dal Allanovi druhú šancu. Cieľom projektu bolo dostať bývalých väzňov do plateného pracovného pomeru. Účastníci z radov bývalých delikventov sa učili, ako pomôcť radou a poradenstvom iným bývalým delikventom, ktorí sa po pobyte vo väzení vracali do oblasti Glasgowa.

Projekt Allanovi pomohol čeliť vlastným démonom a od základov zmeniť život. Po absolvovaní kurzu ho angažovala organizácia *Wise Group* a v súčasnosti pracuje na plný úväzok v meste *Wishaw* v Škótsku, kde pomáha ostatným bývalým delikventom.

Takže Allan je znova vo väzení – tentoraz tam ale pomáha druhým: ľuďom ako on, ktorí tvrdo dopadli a urobili pár nesprávnych rozhodnutí. Stretáva sa s väzňami, ktorých majú čoskoro prepustiť na slobodu a pomáha im vrátiť sa do života vonku, nájsť si prácu a bývanie, spojiť sa s úradmi, neklesať na duchu a nevybočiť z cesty.

Model podpory zo strany rovnocennej osoby, pri ktorom bývalí väzni pomáhajú ostatným bývalým väzňom, sa považuje za účinný spôsob vytvorenia dôvery, posilnenia duševného a emočného zdravia osoby v starostlivosti úradu, zníženia miery samopoškodenia a zopakovania trestného činu.

„Ľudia niekedy potrebujú v živote druhú šancu a ja som mal to šťastie, že som ju dostal.“

Spokojnosť s prácou

„Našimi dverami prešlo zopár riadne drsných prípadov,“ vysvetľuje Allan. „Stretávame sa s mladými ľuďmi závislými od drog, v zlom stave, bez nádeje, ba dokonca aj so samovražednými myšlienkami. Je to tragické, možno srdcervúce, ale máme ohromný pocit úspechu a satisfakcie, keď dokážeme takéto decko nasmerovať na správnu cestu, pomôžeme mu nájsť si miesto, kde môže bývať, a zabezpečíme prácu.“

Spokojnosť a sebadôvera sú kľúčom k Allanovmu znovu objavenému úspechu. Projekt *Life Coaching* – hovorí – mu úplne zmenil život aj život jeho rodiny a dnes môže úprimne povedať, že mal šťastie. „Ak by neprišiel tento program, život by sa mi úplne vymkol z rúk. Umožnil mi stať sa človekom, ktorým som už dávno mal byť.“

Komunikácia pre nepočujúcich

Od narodenia hluchonemý *Mário Greško* bol len batola, keď ho matka nechala v sirotinci vo vidieckej oblasti Slovenska. Až ako šesťročný bol preložený do školy pre deti s poruchami sluchu a tu sa mohla začať jeho cesta k slobode a naplneniu.

„Ľuďom hovorievam, že som sa narodil dvakrát,“ priznáva. „Druhýkrát, keď som mal šesť rokov. Z obdobia pred tým nemám žiadne jasné myšlienky. Nemám takmer žiadne spomienky na ten čas, len neurčité dojmy. Viem, že som sa hrával s inými deťmi. Videl som, že hýbu ústami a vedel som, že to má nejaký význam, ale bol som zmätený a nechápal som, čo sa deje. Z toho obdobia mi nezostalo skoro nič.“

Prekonanie ťažkých začiatkov

Preloženie do špeciálnej školy pre Mária znamenalo možnosť vzdelávať sa a začať tvoriť jasné a konkrétne myšlienky. „Naučil som sa posunkovú reč,“ hovorí, „a odvtedy mám spomienky“. Mário sa taktiež naučil čítať z pier, aj čítať a písať. „Začal som rozumiť, kto som a čo som,“ hovorí, „čím som iný a mohol som dúfať v niečo lepšie.“

Keď prišiel čas, presťahoval sa do Bratislavy, kde začal pracovať ako krajčírsky učeň. „Súčasťou osnov na škole pre sluchovo postihnutých bolo osvojenie si nejakého remesla,“ vysvetľuje Mário. „Ja som mal odevníctvo, takže logicky som sa pozeral po krajčírskom odvetví. Nejako som začal, ale nebolo to práve to, čo by som chcel robiť po celý život. Mojm skutočným snom bolo pracovať v automobilovom priemysle. Je to jasné, mám rád autá.“

Nová nádej

Od priateľa sa Mário dozvedel o osobitnom kurze odbornej prípravy pre sluchovo postihnutých v oblasti informačných technológií, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Tento kurz v rámci programu EQUAL zahŕňal informácie o nových softvérových nástrojoch a službách online pre nepočujúcich.

„Hluchonemí čelia špecifickým problémom v súvislosti s rečou,“ hovorí koordinátor projektu EQUAL Milan Ručkay. „Nie je to len

*„Schopnosť používať počítač
a internet mi
otvorila všetky možné dvere.“*

otázka prekladu. Písaná reč sa koncepciou úplne líši od posunkovej reči. Čítanie a písanie sú symbolické úkony: písmená v slove zodpovedajú zvukom, slová zodpovedajú veciam, činnostiam a pojmom. Vidíme písmená a slová a v mysli ich počujeme. Hluchonemý však slová nepočuje.“ Koordinátor Ručkay hovorí, že posunková reč je skôr ako fyzické opísanie niečoho pomocou rúk. „Je to reč sama osebe, s konkrétnou vetnou skladbou a gramatikou.“

Počas prípravného kurzu sa Mário dozvedel o službách online, ktoré majú nepočujúci k dispozícii, aby mohli napríklad lepšie rozumieť písaným informáciám. Mário sa napokon rozhodol zainvestovať do laptopu. „Bola to tá najlepšia vec, čo som kedy urobil,“ hovorí. „Schopnosť používať počítač a internet mi otvorila všetky možné dvere.“

Život naplno

S novými zručnosťami a novým pocitom istoty si Mário začal hľadať prácu formou online a aj si ju našiel. V súčasnosti pracuje v spoločnosti Brose ako operátor montážnej linky pri výrobe automobilov. Spoločnosť Brose je etablovaný výrobca komponentov pre automobilový priemysel. V jej bratislavskej fabrike sa vyrábajú dverové celky pre závod Volkswagen nachádzajúci sa len pár kilometrov ďalej.

Mário nie je jediný hluchonemý pracujúci na montážnej linke v spoločnosti Brose, ako vysvetľuje vedúca ľudských zdrojov Ediltrúda Makarová. „Sme otvorení voči zdravotne postihnutým. Zamestnávame nepočujúcich aj počujúcich ľudí, ktorí plynulo ovládajú posunkovú reč a v prípade potreby môžu pomôcť s prekladom. Faktom je, že Mário je vynikajúci komunikátor, či už so slovami alebo bez slov. Všetci sa dokážeme navzájom dorozumieť. Je vynikajúci a vysoko motivovaný pracovník, rovnako ako ktokoľvek na tomto pracovisku.“

Bezpochyby možno povedať, že Mário prekonal neuveriteľné ťažkosti, ale neustrnul v minulosti. Po tridsiatke, s dobrou prácou a zaujímavým platom si zabezpečuje lepší život a pripravuje lepšiu budúcnosť. Hovorí, že by sa rád presťahoval do krajšieho bytu a hľadá kandidátku na manželstvo. „Iba spôsobilé uchádzačky, prosím!“

„Môj život sa skutočne veľmi zmenil,“ hovorí. „Naučiť sa pracovať s počítačom bol vynikajúci krok. Som rád, že som mal možnosť ho urobiť.“

Úsmev a povedz syr!

Cestujúci vystupujúci na železničnej stanici v meste Hässleholm na juhu Švédska prechádzajú okolo malých potravín s lákavým výberom syrov vo výklade. „Anne-Lie's Ost & Delikatess“, oznamuje veselý nápis. Vnútri Anne-Lie Thuveessonová so širokým úsmevom víta a obsluhuje zákazníkov, ktorým ponúka bohatý sortiment výberových syrov, kvalitných čajov a kávy, olejov z dovozu, sušienok a čokolád.

Hneď vidieť, že obchod je pre Anne-Lie zdrojom pýchy a radosti. „Celý som si ho navrhla sama, trochu s pomocou sestry a priateľov,“ hovorí. Čiernobiele šachovnicové dlaždice na podlahe, naleštené drevené police, riadky farebných plechoviek – to všetko svedčí o oku perfekcionista s citom pre estetické detaily.

Obchod má výhodnú polohu hneď vedľa bytu, v ktorom Anne-Lie býva so svojimi dvoma dcérami, 17-ročnou Hannou a 16-ročnou Amandou, a sivým kocúrom menom Fritz. „Našla som ho úplnou náhodou – akoby bol pre mňa určený! Toto je môj sen. So svojím životom som teraz veľmi spokojná,“ hovorí.

Táto 52-ročná rozvedená žena si lahôdky otvorila v júli 2008. Bol to odvážny krok po piatich rokoch práceneschopnosti a mimo pracovného života z dôvodu „vyhorenia“ a depresie. A to umožnil, hovorí Anne-Lie, projekt týkajúci sa zdravia a rehabilitácie určený pre nezamestnané ženy, ktoré v minulosti pracovali v odvetviach poskytovania starostlivosti, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu.

Tri desaťročia služby

Anne-Lie dokončila školu v 16 rokoch a takmer 30 rokov pracovala ako opatrovatelka na psychiatrii. Starala sa o liečiacich sa alkoholikov a schizofrenikov, následne prijala prácu na novom oddelení v nemocnici v Hässleholm pre ľudí postihnutých demenciou. V roku 1991 sa vydala a v nasledujúcich rokoch sa narodili Hanna a Amanda. Ale manželstvo sa nevyvíjalo tak, ako by si predstavovala. Manžel bol labilný a agresívny, hovorí Anne-Lie. Prešla na nové miesto v neďalekom meste Bjärnum a po bolestnom a ťažkom rozvode v roku 1994 venovala ďalších osem rokov práci a dcéram.

Stres si však v roku 2002 vybral svoju daň. Práca na zmeny a konflikt s nadriadeným tiež prispeli k tlaku. „Bolo toho priveľa,“ vysvetľuje

„Teraz som taká šťastná. Želám si, aby mal každý také príležitosti, aké som dostala ja.“

Anne-Lie. Začala trpieť závratmi, výbuchmi plaču a prejavmi agresivity – kričala na dcéry. Zobrala si mesiac voľna, ale o dva týždne po návrate bola znova práceneschopná. „Zostala som dva dni v posteli a nič som nerobila. Lekári vo Švédsku to nazývajú depresia, ale túto diagnózu som prijímala len ťažko – veď som takmer 30 rokov pracovala na psychiatrii. V práci som nenachádzala žiadnu oporu, ale nešlo len o to. Bolo to obdobie mojej životnej krízy. Bola som veľmi chorá. Nemohla som si prečítať ani len noviny a pri umývaní riadu som sa musela udržiavať v bdelom stave. Plakala som a plakala a cítila som veľký hnev. Počas prvého roka práceneschopnosti som nerobila nič: dievčatá som poslala do školy a potom som spala.“

Anne-Lie našťastie dostávala veľa podpory od rodiny. Každé dva týždne navštevovala poradcu a užívala antidepresíva. „Nechcela som brať lieky,“ priznáva, „ale lekár mi vysvetlil, že môj mozog neprodukuje istú chemickú látku, ktorú potrebuje. Ešte stále beriem malé dávky, otvorenie obchodu bolo stresujúce.“

Ponuka, ktorá sa neodmieta

A vtedy, po troch rokoch, prišiel list s ponukou miesta v programe *Trvalo udržateľné zdravie*. „Vôbec som sa na to necítila,“ pripúšťa Anne-Lie. „Mala som ale pocit, že to nemôžem nechať tak, tak som povedala, že dobre.“ Program bol určený konkrétne pre bývalé opatrovatelky, ktoré boli dlhodobo práceneschopné a mal im poskytnúť na mieru prispôsobenú zručnosti a poznatky potrebné na získanie nového miesta na trhu práce. Výberu kandidátok z radov bývalých zamestnankýň v sektore sociálnej a zdravotnej starostlivosti sa zúčastnilo sedem miestnych spoločenstiev.

„Nemali sme vopred určený plán,“ hovorí koordinátor Per Larsson. „S každou osobou sme pracovali ako s individualitou a zisťovali sme, čo naozaj chce robiť. Som presvedčený, že práve preto to išlo tak dobre. Ako sa program vyvíjal, videli sme, že je to taký dobrý projekt, že muži by nemali byť vylúčení, hoci väčšiu pracovníkov v týchto profesiách tvoria ženy.“ V priebehu rokov 2005 až 2007 projekt pomohol 200 ľuďom s celou plejádou fyzických aj psychologických ochorení. „Naším pôvodným ambicióznym cieľom bolo vrátiť 70% späť do práce alebo školy,“ hovorí Per Larsson. „Nakoniec sme sa dopracovali k číslu 69% – bolo to fantastické. Ak by uspela čo i len jedna osoba, oplátilo by sa to! Svedčí to o tom, že ľudia majú v sebe silu, ak dostanú možnosť ju rozvíjať.“

Per odvtedy spustil nový rehabilitačný projekt. A jedna z jeho účastníčok, Berith Eriksson, teraz pracuje v lahôdkach u Anny-Lie. Skôr než nastúpila na preškolenie, strávila 23 rokov v zdravotníctve. „Je to veľmi pekný obchod,“ poznamenáva. „Boli sme dobré priateľky, tak dúfam, že budem mať možnosť zostať.“

„Je to naozaj zaujímavý príbeh,“ dodáva Per. „Annie-Lie sa podarilo uspieť a začala podnikať a teraz pomáha niekomu inému v tej istej situácii.“

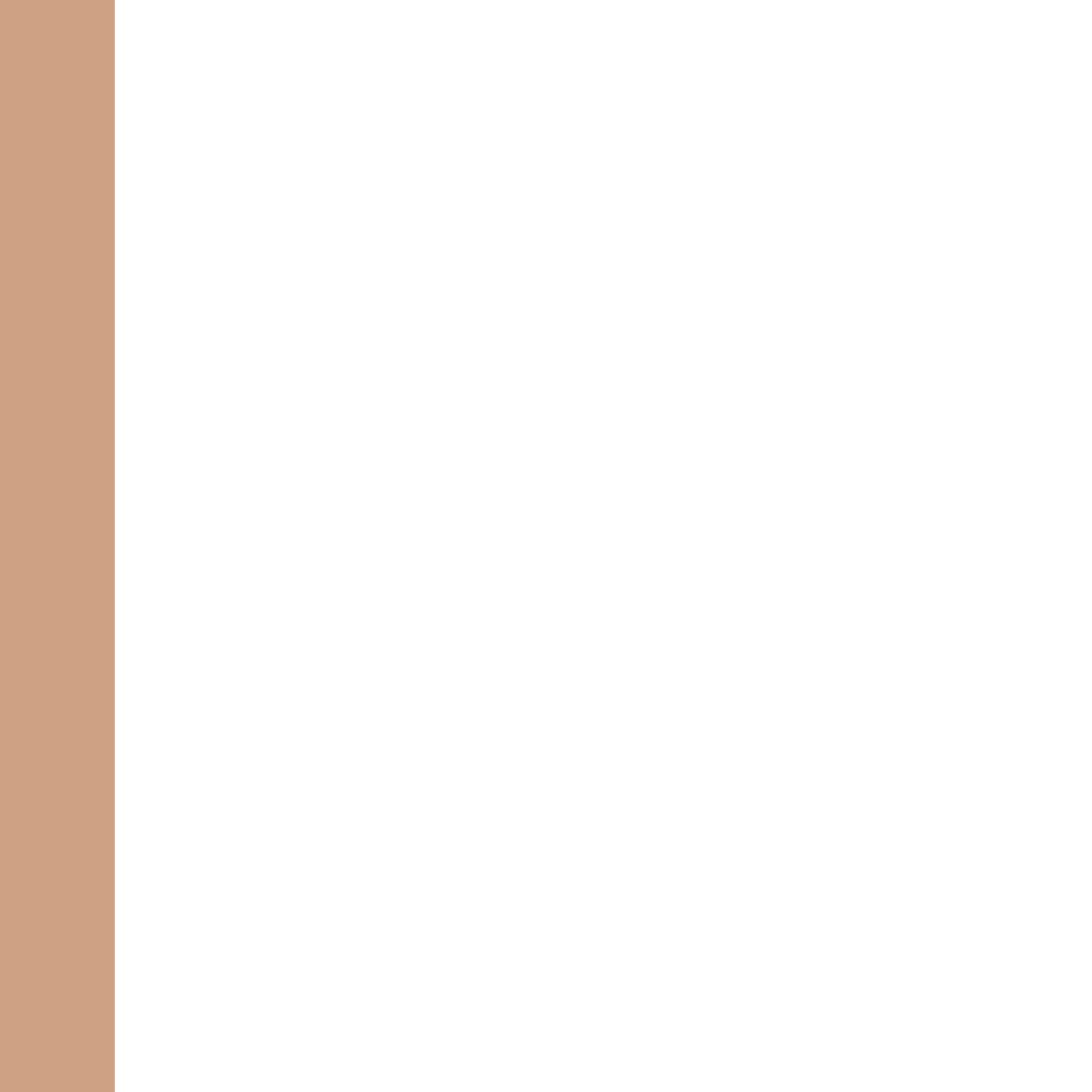
Čas lieči

Anne-Lie je vďačná, že jej bol dopriaty čas dať si znova do poriadku život. „Nie každý to chápe,“ vysvetľuje. „Panuje tendencia ľudí súriť. Ale vďaka podpore z EÚ sa vedúci projektu nemuseli nikam ponáhľať. A práve preto tu dnes som a cítim sa dobre.“ V temných dňoch jej pomohla aj silná viera. Chodila hrať na gitare do miestnej nedeľnej školy. „Povedala som Bohu, že všetko dávam do jeho rúk. A všetko sa podarilo.“

Spočiatku len veľmi malými krôčikmi – jeden za druhým – zostavovala podnikateľský plán. „Aj keď som bola chorá, myslela som na syr,“ usmieva sa Anne-Lie. „To je nápad, ktorý som mala už dlho.“ Keď polovicu kapitálu získala od organizácie na podporu malých podnikateľov, dokázala si vybaviť ďalšiu pôžičku z miestnej banky. Viac než rok pracovala v inom obchode so syri v meste Kristianstad, kde sa od jeho majiteľa Toma Perssona naučila remeslu. Pomohol jej vybudovať si sieť dodávateľov a získať kontakty.

Obchod už je ziskový. „V týždňoch pred Vianocami tu pracovalo päť ľudí,“ pyšne hovorí Anne-Lie. Ľudia cestujúci vlakom sa tu zastavia, aby si na cestu alebo domov kúpili kúsok syra. „Každý deň získavam nových zákazníkov. Toto sú jediné lahôdky v meste. Ak by ste chceli nájsť podobné výrobky niekde inde, museli by ste cestovať ďaleko. Chcela som vybudovať príjemné miesto, kde sa zákazníci budú cítiť vítaní, a tak to je.“

„Teraz som taká šťastná a vychutnávam si, že som si sama sebe šéfkou,“ hovorí Anne-Lie. „Mám veľa priateľov, ktorí sú v rovnakej situácii, ako som bola ja. Želám si, aby mal každý také príležitosti, aké som dostala ja. Ten projekt mi tak veľmi pomohol, chcela by som, aby všetci vo Švédsku o ňom vedeli viac.“

Proti diskriminácii

Estónsky integračný projekt otvára dvere

„Program odbornej prípravy naučil ľudí myslieť za seba, a nie hľadať, kto by im pomohol,“ hovorí *Messurme Pissarevová*. „Neurčoval nám, čo máme robiť, ale prinútil nás preskúmať, akým smerom by sme sa chceli uberať. Učenie mi nerobilo ťažkosť, lebo som chcela všetko vedieť. Teraz sa chcem naučiť ešte viac!“

Krehká a dynamická Messurme, elegantne oblečená v na mieru šitom nohavicovom kostýme, je generálnou riaditeľkou realitnej spoločnosti Ida-Virumaa Kinnisvara v meste Jõhvi v severnom Estónsku. Kým sa však v roku 2004 dostala do programu prípravy na integráciu osôb iného než estónskeho pôvodu, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, viedla úplne iný život. Bola nezamestnaná, izolovaná a frustrovaná.

Messurme vyrastala v Dagestane v Sovietskom zväze, v horskej dedinke pri Kaspickom mori, kde jej rodina mala vinohrad. Rozprávala po lezginsky, miestnym jazykom, ktorý sa píše azbukou a zahŕňa v sebe prvky ruštiny aj turečtiny.

Pred dvadsiatimi rokmi sa presťahovala do Estónska. Jej starší brat prišiel do tejto krajiny ako vojak so sovietskou armádou, keď pobaltské štáty ešte boli súčasťou ZSSR. Po vojenskej službe sa rozhodol zostať v tomto regióne a usadiť sa tam, čo Messurme, vtedy 17-ročnej, umožnilo ísť za ním a navštevovať školu v Jõhvi. „Povedal, že to je úplne iná civilizácia,“ spomína. „Pôvodne som zamýšľala vrátiť sa do Dagestanu, keď skončím školu, ale potom som stretla môjho manžela.“

Takže namiesto návratu sa zamestnala v miestnej chemičke v Jõhvi, kde teraz jej manžel inžinier pracuje ako výrobca strojových zariadení. Prihlásila sa na večerný kurz v Tallinne na štúdium mechaniky a konštrukcie, pričom na tie časy nezvyčajná voľba pre mladú ženu ju vôbec neodradila. Práca ale bola ťažká s dlhými únavnými zmenami a po narodení druhého a tretieho syna išla na materskú dovolenku a potom ostala doma, aby sa o nich starala.

Po šiestich rokoch strávených v domácnosti s rodinou sa začala cítiť čoraz viac vylúčená zo spoločnosti a nedostatočne kvalifikovaná. „Finančne to bolo ťažké, lebo sme mali len jeden príjem, ale nevedela som, čo mám robiť, aby som sa znova zaradila na trh práce, keď som bola tak dlho mimo.“

„Zo psychologického hľadiska ma projekt naučil, že dokážem všetko. Všetko, čo chcem, je možné, ak sa do toho pustím.“

Jazykový problém

Okrem nedostatku dôvery bol jej hlavným problémom jazyk. Messurme študovala v ruštine. Približne jedna štvrtina obyvateľov Estónska je ruského pôvodu a v Jõhvi, ležiacom pri hranici, žije veľa rusky hovoriacich obyvateľov. V škole v Dagestane dostávala z tohto jazyka dobré známky, ale keď sa ocitla medzi rodenými hovorcami, uvedomila si, že ani zďaleka nehovorí plynulo a po estónsky nevedela vôbec nič. „Ak nehovoríte miestnym jazykom, komunikuje sa omnoho ťažšie, pričom čím viac rečí viete, tým sa vám svet viac otvára,“ domnieva sa.

Miestny úrad práce jej odporučil projekt spolufinancovaný z ESF, ktorý realizovalo školiace stredisko Ontika. Ponúkal nielen možnosť naučiť sa jazyk, ale aj spoznať históriu a kultúru Estónska a nadobudnúť sociálne zručnosti, ako napríklad vedieť napísať životopis, podať žiadosť o prácu a osvojiť si techniky potrebné pri pracovnom pohovore. Prostredníctvom diskusií, videoprezentácií a exkurzií s odborníkmi, od právnikov až po psychológov, Messurme postupne znovu získavala sebaúctu.

Zhruba po troch mesiacoch si našla prácu v kníhkupectve, kde ju neskôr povýšili na vedúcu. „Mojím cieľom bolo osvojiť si zručnosti, aby som sa mohla posunúť ďalej,“ hovorí, takže začala navštevovať ďalšie kurzy na posilnenie schopností a prešla do sféry realít. Keď dokonale zvládne estónčinu, plánuje sa uchádzať o právnický titul na univerzite v Tartu alebo Tallinne. „Cítim, že potrebujem viac vedomostí,“ nadšene vyhlasuje.

Jõhvi je niečo úplne iné ako Dagestan. Hoci Messurme chýba dobré víno z otcovej vinice, priznáva, že v Estónsku sa naučila piť kávu. Jej každodenný program sa teraz začína šálkou kávy v tichu kuchyne, keď traja chlapci – 15-ročný Vladimir, 8-ročný Jeugeni a 7-ročný Renat – odídu do školy. V neďalekej kancelárii začína pracovať o 10:00 hod. a k jej úlohám ako predstaviteľky spoločnosti patrí administratíva na počítači, kontakty s klientmi a prehliadky domov a bytov z jej portfólia. Medzi jej povinnosťami nepatrí len predaj nehnuteľností. V Kivioli, 30 kilometrov od Jõhvi, jej agentúra napríklad spolupracuje so stavebnou firmou na rekonštrukcii klasického kamenného paneláka na 44 bytov plus izby pre ľudí, ktorí prišli do Kivioli pracovať do prekvitajúcej odevnej fabriky.

Bez strachu z budúcnosti

Messurme sa bála, že keď odíde z práce, už nikdy si inú nenájde. Projekt to ale zmenil. Naučila sa dívať sa dopredu bez strachu z budúcnosti. Keď prišla do Jõhvi, poznala len svojho brata, a teraz má široký okruh priateľov.

Sebadôvera je najdôležitejšia vec, akú získala. „Zo psychologického hľadiska ma projekt naučil, že dokážem všetko – že nie som padavka. Všetko, čo chcem, je možné, ak sa do toho pustím. Potrebovala som trochu postrčiť, aby som sa dostala zo situácie, v akej som bola, a na projekte nám povedali: „Vy to dokážete!“ „Vedela som, že potom získam prácu, lebo vďaka projektu sme mali zo seba dobrý pocit.“

„Ak chcete niečo dosiahnuť, musíte usilovne pracovať,“ potvrdzuje koordinátorka projektu Eha Korkusová. „Messurme je toho najlepším príkladom. Bola to úžasná skupina ľudí. Povedali nám, že ak 30% z nich získa prácu, bude to dobrý výsledok, ale nakoniec sa integrovalo 60%. Tieto výsledky sme nečakali a boli sme veľmi šťastní. Teraz realizujeme ďalší projekt, lebo pracoviská čakajú na ľudí.“

Eha si myslí, že aj lektori získali toľko, čo študenti. „Nie všetci Estónci majú radi Rusov,“ vysvetľuje. „Museli sme zmeniť samých seba – nie každý to dokáže.“

Stať sa pracovnou silou

Serge Mbami, pôvodne z Kamerunu, prišiel do Írska v roku 2001. „Tam doma je život tvrdý a je ťažké zarobiť si na slušný život,“ hovorí. „Hľadal som lepšie životné príležitosti.“

Ako prvé však zistil, že si nedokáže nájsť prácu. „Hľadanie práce bolo pre mňa ťažké,“ hovorí 38-ročný muž. „Bolo to frustrujúce. Robil som dobrovoľnícku prácu a učil deti, ale to nebolo platené.“ Aby zabezpečil seba a malého syna Ryana, spoliehal sa na podporu od štátu. „Chcel som urobiť viac,“ hovorí. „Rozhodol som sa, že potrebujem nejakú odbornú prípravu, aby som zvýšil svoje šance.“

V roku 2003 začal štúdium na získanie diplomu v odbore manažment logistiky a dodávateľských reťazcov na Írskom inštitúte riadenia obstarávania a materiálov. „Už som mal nejakú prax v tejto oblasti a vedel som, že tento typ práce by mi vyhovoval,“ hovorí. „Som prirodzený talent na plnenie viacerých úloh naraz, ovládam jazyky a dobre fungujem pod stresom.“

Trojročný kurz zahŕňal logistiku, skladové hospodárstvo, obstarávanie a riadenie dodávateľských reťazcov. Ale zistil, že aj po skončení štúdia bolo ťažké zamestnať sa. „Ani s diplomom som si nemohol nájsť prácu, lebo som nemal relevantnú pracovnú prax. V Írsku je to veľmi dôležité.“

Pracovná stáž

Potom sa dopyčul o stážach úradu FÁS (Írskeho národného úradu pre odbornú prípravu a zamestnanie) v oblasti správy logistiky dodávateľských reťazcov. „Presne toto som hľadal,“ hovorí Serge. Kurz, spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, predstavovalo 22 týždňov štúdia v triede, po čom nasledovala pracovná stáž v podnikoch.

Serge získal uznávanú odbornú kvalifikáciu – certifikát FETAC v odbore Logistika dodávateľských reťazcov pokročilého 6. stupňa, a čo je ešte dôležitejšie, absolvoval 16-týždennú stáž v spoločnosti SerCom Solutions, dcérskej spoločnosti skupiny DCC v Limericku, ktorá sa špecializuje na integrované celosvetové obstarávanie, logistiku, skladovanie a distribúciu elektronického, telekomunikačného a trvanlivého tovaru. Tento podnik pôsobí ako globálny partner pre riadenie zdrojov a dodávateľských reťazcov (SCM) pre

„Môžem posielat' peniaze domov, a to im veľmi pomôže. Cítim sa istejšie a dokážem oddychovať bez toho, aby som sa bál, čo budúcnosť prinesie.“

mnohé popredné technologické a telekomunikačné spoločnosti vo svete, ako aj pre distribútorov a maloobchodníkov.

Po absolvovaní prípravy mu bolo ponúknuté stále miesto v spoločnosti. „Počas stáže som začal pár projektov súvisiacich s realizáciou novej zmluvy s americkou spoločnosťou, ktorá sa chcela presťahovať do Írska a Európy. Spoločnosť mi ponúkla miesto, aby som v práci pokračoval.“

Jeho práca teraz zahŕňa všetky aspekty logistiky počínajúc udeľovaním licencií, až po expedíciu, výrobu, skladovanie a konečnú dodávku. „Mám skúsenosti s celým svetom,“ vysvetľuje. „Pracujem so zákazníkmi z krajín v Európe, na Blízkom východe a v Afrike. Práca v tejto spoločnosti sa mi naozaj páči. Je úžasné pracovať ako súčasť tímu.“

Získanie stáleho zamestnania prinieslo ohromnú zmenu, hovorí Serge, a veľmi zlepšilo kvalitu jeho života. Väčšia istota znamená, že už nemusí mať obavy o zabezpečenie syna a môže pomáhať aj rodine v Kamerune. „Môžem posielat' peniaze domov, a to im veľmi pomôže. Cítim sa istejšie a dokážem oddychovať bez toho, aby som sa bál, čo budúcnosť prinesie,“ dodáva.

„Teraz sa teším zo života v Írsku. Je to veľmi prívetivá krajina,“ konštatuje. „Íri sú veľmi zábavní ľudia. Je nemožné sedieť vedľa Íra a nerozprávať sa. I keď tu veľa prší,“ smeje sa.

Vo voľnom čase sa venuje upevňovaniu zdravia, chodí si zacvičiť a zabehať. „Rád pozerám futbal,“ hovorí, „som veľký fanúšik Arsenalu.“ Serge však hovorí, že nezaspí na vavrínoch a bude ďalej študovať obchod. „Vždy chcem dosahovať viac. Chcem, aby bol môj syn na mňa pyšný.“

Top miesto

„Mám rada svoju prácu, lebo mi poskytuje stabilitu a príležitosť učiť sa nové veci,“ hovorí *Amparo Navajová Maldonadová* zo španielskej Sevilly.

Pri rozhovore v hale luxusného hotela, kde pracuje, pôsobí táto 30-ročná žena pozitívne a vyrovnané. Nie tak dávno však bola v inej situácii. Keď na konci povinnej školskej dochádzky odišla zo školy len so slabou kvalifikáciou, jediné zamestnanie, ktoré si našla, bola nepravidelná práca upratovačky kancelárií. „Môj život sa zasekol v jednom bode,“ hovorí. „V podstate som nemala nič stabilné, len občas upratovanie. Občas som dostala zmluvu na dva mesiace, niekedy zas prácu na pár dní, ale boli dlhé obdobia, keď som bola nezamestnaná.“

Amparo vyrastala vo veľkej rodine rómskeho pôvodu. Jej rodičia si zarábali na živobytie tak, že cestovali z trhu na trh a predávali ovocie. Život, akého bola svedkom, bol ťažký a istoty v ňom nebolo veľa. Keď sa im pred viac ako piatimi rokmi narodilo s manželom Juanom Manuelom Gallegom ich prvé dieťa Marco, začala si uvedomovať, že pre seba aj rodinu chce väčšiu istotu. „Chcela som robiť niečo iné a zmeniť svoju situáciu,“ hovorí, „chcela som kariéru a aby som bola schopná podporovať seba aj moje deti.“

Mladá rodina bez stáleho príjmu bývala v dome jej rodičov spolu so štyrmi bratmi, čo znamenalo, že podmienky boli bezútešné. „Bolo to ťažké. Bývala som s rodičmi, malým dieťaťom a manželom,“ hovorí. „Súkromie nebolo žiadne a vnášalo to napätie do nášho vzťahu.“

Podpora na mieru

Pomoc prišla, keď sa prostredníctvom miestneho úradu práce dozvedela o tréningovom kurze ACCEDER. Cieľom kurzu, ktorý spolufinancuje Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, je bojovať proti diskriminácii rómskych spoločností a pomáhať jednotlivcom získať odbornú prípravu a vzdelanie potrebné na stály pracovný pomer. Kurz sa koná od roku 2000 a za prvých šesť rokov pomohol viac než 30 000 ľuďom z celého Španielska získať pracovnú zmluvu.

Kurz formou flexibilných prípravných programov umožňuje nadobudnúť zručnosti a skúsenosti potrebné na prístup k pracovným

„Môj život sa výrazne zmenil, lebo teraz mám pravidelný plat. Mohla som si zobrať hypotéku.“

príležitostiam. V kurzoch sa spája teória s praxou a sú prispôsobené na mieru podľa potrieb jednotlivcov. Amparo sa vyškoliла za chyžnú a začala pracovať v hoteli v Seville. „Kurz mi dal ďalšiu kvalifikáciu, ktorá mi pomôže pri získavaní práce, hovorí.

Dôležitejšie je, hovorí, že táto odborná príprava jej zvýšila sebaúctu a sebadôveru. „Videla som, že mám viac možností. Otvorilo sa mi veľa dverí.“

Kontrolórka

Krátko po ukončení kurzu v roku 2004 získala prácu chyžnej v hoteli na dobu určitú. O štyri roky neskôr prešla do jedného z najväčších hotelov v meste, kde získala stále miesto a bola povýšená do funkcie kontrolórky.

Teraz zodpovedá za malý kolektív chyžných, prideluje súpis prác a zabezpečuje dodržiavanie predpisov. Amparo hovorí, že jednou zo stránok, ktoré si na práci najviac cení, sú kolegyne, s ktorými pracuje. „Je úžasné pracovať ako súčasť profesionálneho tímu.“

Čo sa týka osobného života, stabilita pracovného miesta v hoteli umožnila mladému páru kúpiť si vlastné bývanie. Obrat k lepšiemu v ich životoch prišiel práve včas, keďže začiatkom roka 2008 prišiel malý Adrian – najnovší prírastok do rodiny. „Môj život sa výrazne zmenil, lebo teraz mám pravidelný plat. Mohla som si zobrať hypotéku,“ hovorí Amparo. „Teraz máme svoj vlastný domov a auto a mám pocit finančnej istoty.“

Stáť na vlastných nohách

Keď *Abšír Abúkar* začal pracovať v jednom z najväčších záhradníckych centier vo Švédsku, o rastlinách či nástrojoch toho nevedel veľa, ba dokonca bol alergický na peľ. Rýchlo sa však učil a dnes zastáva funkciu s pestrou náplňou práce, ktorá zahŕňa riadenie skladu, pomoc zákazníkom a prácu v tíme. Ukázalo sa, že v podstate ide o výbornú prácu pre tohto 25-ročného mladíka.

Abšír mal 17 rokov, keď sa v roku 2002 jeho rodina presťahovala z Etiópie do švédskeho Malmö. Ako spoločenský a energický človek sa chcel plne zapojiť do života v novej krajine. Spočiatku sa mu to zdalo ťažké. „Bol to naozajstný kultúrny šok,“ hovorí. „Všetko bolo iné, než som si predstavoval a cítil som, že sem nepatrím. Veľa vecí ma miatlo.“

Najprv sa učil švédčinu v jazykovej škole a jeho otec učiteľ, ktorý do Švédska odišiel päť rokov pred ostatnou rodinou, chcel, aby pokračoval v štúdiu. „Ale ja som nechcel. V školskom systéme by som musel začať úplne od začiatku,“ hovorí Abšír. „Vyvolávalo to medzi nami napätie.“ Prispieval k nemu aj stret kultúr medzi rodinou z prísneho moslimského prostredia a liberálnou spoločnosťou, do ktorej sa Abšír chcel začleniť.

Chcel byť samostatný a stáť na vlastných nohách. „Ale nevedel som, ako získať prácu a podobné veci,“ hovorí. Prijímal príležitostné upratovacie práce a robil opatrovateľa zdravotne postihnutých detí. „Robil som to dva a pol roka na vedľajší úväzok, ale nezarábal som dosť,“ spomína.

Keďže nemal stabilnú prácu, nemohol si dovoliť odšťahovať sa do svojho. „Stále ma podporovali rodičia.“ A v živote s 10 mladšími súrodencami mu začalo byť pritesno. „Taktiež som mal vtedy priateľku a chcel som viac priestoru,“ hovorí. V istom období sa dokonca uchýlil k prespávaniu v skrini v sklade v obchode, kde pracovala jeho matka.

Nadobudnúť cenné zručnosti

Život mu pomohol zmeniť program pre mladých ľudí *New City*. V rámci projektu vedeného miestnou komunitnou organizáciou *Drömmarnas Hus* a spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, sa poskytuje poradenstvo, odborná príprava, kultúrne aktivity a aktivity smerujú-

„Bol to naozajstný kultúrny šok. Všetko bolo iné, než som si predstavoval a cítil som, že sem nepatrím. Veľa vecí ma miatlo.“

ce k sebarozvíjaniu pre mladých ľudí, ktorí nie sú v plnej miere integrovaní do spoločnosti.

Prostredníctvom programu Abšír absolvoval prípravu na pracovné zručnosti a zručnosti potrebné pre život a naučil sa prezentovať svoju osobu. Zároveň získal pracovnú skúsenosť v záhradníckom centre, po čom nasledovala ponuka trvalého pracovného pomeru. „Svoju prácu mám naozaj rád,“ hovorí. „Páči sa mi najmä pomáhať zákazníkom a pracovať ako súčasť tímu.“

Vo svojom

Dokázal si zabezpečiť vlastný byt a naučil sa väčšej samostatnosti. „Vďaka kurzu sa teraz veľa vecí zmenilo,“ hovorí. „Som vo svojom. Mám aj vodičský preukaz a svoje auto.“ Mimo práce vedie aktívny spoločenský život. Jeho záľubou je tancovanie a šport, pravidelne hrá futbal a trikrát týždenne tancuje salsu.

Abšír je teraz so svojím životom veľmi spokojný. „A aj s rodičmi vychádzam omnoho lepšie. Dokonca aj otec je šťastný. „Istota, ktorú získal prácou na stálo, umožnila Abšírovi plánovať si budúcnosť. Na budúci rok sa plánuje oženiť s priateľkou Šankou. „A potom si chcem založiť veľkú rodinu,“ vyhlasuje.

Vedomosti znamenajú silu

Ako mladá dievča *Chadidža Madždúbiová* snívala len o tom, že raz bude majiteľkou kadernického salóna. V rodnom Maroku túto ambíciu istý čas naplňala, ale keď sa presťahovala do Holandska, prišla tragédia a svet sa jej prevrátil naruby. Keď bola tehotná a čakala dvojčiky, zomrel jej manžel. Šok bol obrovský a dieťaťká sa narodili predčasne. Nasledujúcich pár rokov strávila ako matka na plný úväzok a opatrovala aj deti priateľov.

S rodinou, ktorú bolo treba živiť, sa Chadidža – ešte sa prispôbujúca životu v novej krajine – musela spoľahnúť na pomoc od štátu. So základmi holandského jazyka mala problémy nájsť si čo i len najjednoduchšiu prácu, nie to ešte založiť novú firmu.

Cesta k rozmachu

„Vychovávať deti sama nie je ľahké,“ hovorí Chadidža. „Zdalo sa mi, že každý deň je taký nabitý, nemala som čas na nič iné. Navyše aj hľadanie práce predstavovalo veľký problém.“

Na miestom odbore sociálnych služieb sa Chadidža dozvedela o bezplatnom kurze odbornej prípravy pre nezamestnané ženy, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. „Kurz mi pomohol naplniť svoj sen tak, že som začala zlepšovaním svojich jazykových schopností,“ vysvetľuje. „Bolo to veľmi dôležité a pomohlo mi to k lepšiemu pocitu zo seba.“

Centrum VONK je pracovné a vzdelávacie stredisko pre ženy žijúce v amsterdamskom okrsku Zeeburg. Program je určený na pomoc ženám bez ohľadu na stupeň ich vzdelania, skúsenosti alebo pôvod. Poskytuje im informácie a odporúčania, pomáha pri hľadaní práce, odbornej prípravy a získaní sociálnych výhod. Všeobecne povedané, poskytuje podporu pri integrácii a v sociálnych veciach. Centrum VONK spolupracuje aj s inými holandskými a miestnymi agentúrami, so ženskými organizáciami a inštitúciami sociálnych služieb.

Dobrý pocit zo seba

Nedostatok dôvery je jednou z najťažších prekážok, ktorým ženy čelia po dlhom období nezamestnanosti. Prípravný kurz preto ob-

*„Keď som bývala v Maroku, bola som kaderníčka.
Nikdy by som si však nepomyslela,
že to raz dokážem – otvoriť si tu vlastný salón.“*

sahoval lekcie špeciálne zamerané na budovanie sebaúcty a aser-
tivity.

„Naučila som sa lepšie komunikovať,“ hovorí Chadídža, „a lepšie som chápala, ako to chodí pri zakladaní podniku. Prvá vec, čo som musela urobiť, bolo nájsť si prácu. Stala som sa závislou od iných ľudí. Potrebovala som sa postaviť na vlastné nohy.“

Pracovníci centra VONK sprevádzali Chadídžu pri hľadaní práce a s podporou a povzbudzovaním priateľov a rodiny si napokon našla prácu v miestnom kaderníctve. „Ľudia, ktorých som kontaktovala vo veci práce, sa najprv zdráhali,“ vysvetľuje. „Nie som stadiaľto, nevyzerám ako ostatní a nedokázala som sa vyjadrovať tak, ako by som chcela. Ľudia z centra VONK mi pomohli urobiť prvý krok.“

„Nikdy by som si nepomyslela, že to raz dokážem“

Keď už začala pracovať, dokázala si odložiť nejaké peniaze bokom. Chadídža napokon nasporila dosť, aby si mohla splniť svoj detský sen. V apríli 2009 si otvorila vlastný kadernický salón neďaleko svojho amsterdamského domu. „Keď som bývala v Maroku, bola som kaderníčka,“ vysvetľuje. „Je to práca, ktorú vykonávam rada a ide mi od ruky. Nikdy by som si však nepomyslela, že to raz dokážem – otvoriť si tu vlastný salón.“

Chadídža hovorí, že kurz odbornej prípravy v centre VONK a individuálna pomoc jej pomohli nájsť samu seba a to k lepšiemu zmenilo život jej aj deťom. „Som naozaj šťastná, že som ten kurz absolvovala,“ hovorí. „Práve preto tu dnes som.“

Sila v rozmanitosti

Cornelia Schultheissová z Esslingenu pri Stuttgarte študovala lingvistiku a potom išla pracovať do Berlína pre popredného výrobcu automobilov. Spočiatku bola zamestnaná ako prekladateľka, ale čoskoro sa vyznamenala tým, že vo firme navrhla a vytvorila vlastný špecializovaný servis unikátnej „medzikultúrnej“ prípravy pre pracovníkov z celého sveta, ktorý im mal umožniť vzájomne spolupracovať.

„Európa je križovatkou toľkých národov a kultúr,“ hovorí. „To vytvára príležitosti, ale aj výzvy.“ Cornelia si v práci pre veľkú a rozmanitú spoločnosť uvedomila, že tímová práca je čosi viac, než len dodržiavanie príkazov. „Ľudia z rôznych krajín a kultúr majú rôzne návyky a očakávania a nie vždy si rozumejú, i keď hovoria rovnakým jazykom.“

Spoločnosť, kde pracovala, žiaľ, prešla istými drastickými zmenami a reštrukturalizácia v roku 2007 ju prinútila vybrať si medzi možnosťou udržať si miesto alebo zostať v obľúbenom meste. Zvolila si Berlín, kde s partnerom žili už 15 rokov.

„Bolo to ťažké rozhodnutie,“ hovorí. „Odísť z práce znamenalo začať novú kariéru, nájsť si niečo, čo budem robiť.“ Rozhodla sa začať podnikáť ako školiteľka a poradkyňa pre medzikultúrne otázky, ale hoci poznala trh, na ktorom by uplatnila svoje špecializované zručnosti, nevedela, ako ho využiť, keďže nemala vlastné skúsenosti so zakladaním spoločnosti.

Konkrétna rada

Projekt *Human Venture II*, ktorý spolufinancovala Európska únia prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, jej poskytol potrebný prehľad o požiadavkách na založenie podniku, ako aj konkrétne informácie o podnikateľských pravidlách a predpisoch.

Tento program, ktorý prebiehal od augusta 2006 do septembra 2008, bol zameraný na zlepšenie schopností účastníkov, čo sa týka založenia vlastnej firmy. Zahŕňal diskusie, semináre a odbornú prípravu. Aktivity sa týkali rôznych tém súvisiacich so založením spoločnosti, čo Cornélii pomohlo pripraviť sa na vlastný štart. „Získala som veľa informácií o témach, o ktorých som veľa nevedela.“ hovorí. „To mi umožnilo vyhnúť sa mnohým možným

„Moje medzikultúrne semináre sa zameriavajú na vytvorenie pracovnej atmosféry plnej úspechu a dôvery, kde na seba nadviažu rôzne tradície a komunikačné štýly.“

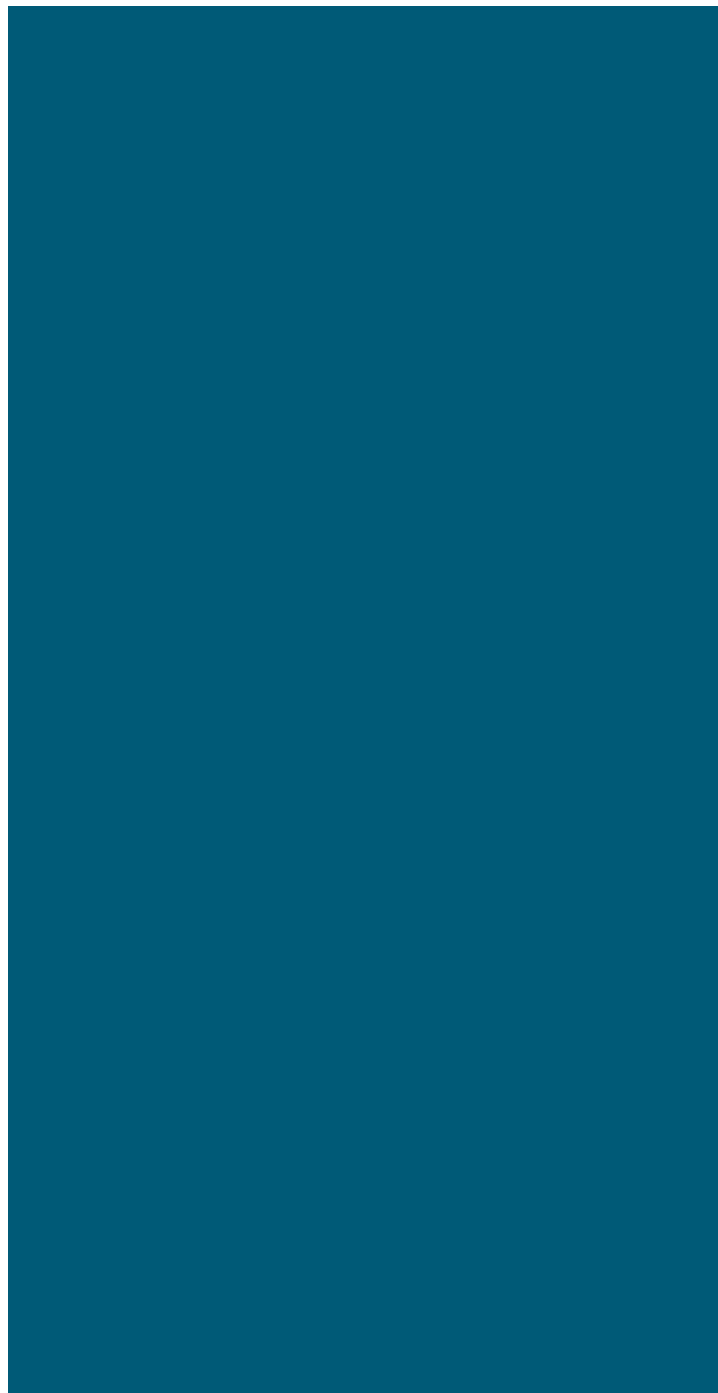
úskaliam. Ale táto skúsenosť sa mi proste páčila, rovnako ako aj šanca vybudovať si sieť kontaktov s inými účastníkmi.“

Cornelia dnes vedie úspešnú konzultačnú spoločnosť, v ktorej poskytuje vysoko špecializované lekcie pre ľudí s rôznym etnickým aj kultúrnym pôvodom, čo im umožňuje združovať sa, vymieňať si skúsenosti a lepšie si rozumieť. „Straty spôsobené „trením medzi kultúrami“ sa minimalizujú,“ hovorí. „Kolektív sa utužuje a dokáže pracovať efektívnejšie.“

Ku Corneliiným klientom patria jednotlivci aj skupiny, ktorí pracujú alebo žijú v medzinárodnom prostredí, ľudia z krajín, ako napríklad India, Rusko či Japonsko, Nemecko a iných štátov.

„Moje medzikultúrne semináre, prípravy a školiace kurzy sa zameriavajú na vytvorenie pracovnej atmosféry plnej úspechu a dôvery, kde na seba nadviažu rôzne tradície, komunikačné štýly a podobne a kde možno rozvíjať synergie,“ vysvetľuje. V niektoré dni Cornelia pracuje vo svojej kancelárii len o jeden vchod ďalej od svojho bytu v historickom západnom Berlíne. V iné dni poskytuje svoje služby klientom v Berlíne, v Nemecku, v Európe či po celom svete.

„Nič z tohto by som nedosiahla, keby nebolo pomoci, ktorú som dostala,“ hovorí. „Odborná príprava, ktorú som absolvovala prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, mi ukázala, ako sa pripraviť a pracovať samostatne, a v priebehu tohto procesu som sa naučila veľa o sebe. „Bola to veľmi dobrá skúsenosť.“

Abecedný zoznam tém

A	
Aalborg (Dánsko)	52 – 53
Aarhus (Dánsko)	104 – 105
Afrika	128 – 129, 130 – 131
Aktivity vhodné pre rodiny	24 – 25, 26 – 27, 32 – 33, 40 – 41, 68 – 69, 72 – 73
Alkoholizmus	48 – 49, 108 – 109, 114 – 115, 118 – 119
Amsterdam (Holandsko)	130 – 131
Antropológia	94 – 95
Architektúra	68 – 69
Automobily/ automobilová výroba	30 – 31, 54 – 55, 86 – 87, 90 – 91, 100 – 101, 116 – 117, 132 – 133
Á	
Ázia	16 – 17
B	
Baníctvo	108 – 109
Belgicko	72 – 73, 86 – 87
Berlín (Nemecko)	132 – 133
Bezdomovectvo	112 – 113
Bezpečnostná sféra	38 – 39
Bolešť chrbta	46 – 47, 52 – 53
Bologna (Taliansko)	112 – 113
Braillovo písmo	42 – 43
Bratislava (Slovensko)	34 – 35, 116 – 117
Bukurešť (Rumunsko)	94 – 95
Bulharsko	58 – 59, 88 – 89
C	
Celoživotné vzdelávanie	10 – 11, 54 – 55, 56 – 57, 68 – 69, 84 – 85, 98 – 99, 102 – 103
Cestovanie	56 – 57, 80 – 81, 94 – 95, 96 – 97, 112 – 113, 132 – 133
Cestovný ruch a voľný čas	14 – 15, 20 – 21, 28 – 29, 30 – 31, 66 – 67, 68 – 69, 72 – 73, 76 – 77, 94 – 95
Clermont-Ferrand (Francúzsko)	20 – 21
Cyprus	24 – 25, 82 – 83
Č	
Česká republika	18 – 19, 54 – 55
D	
Dánsko	52 – 53, 104 – 105
Denná starostlivosť	24 – 25, 26 – 27, 58 – 59

Depresia	14 – 15, 44 – 45, 46 – 47, 58 – 59, 74 – 75, 108 – 109, 112 – 113, 114 – 115, 118 – 119
Deti	14 – 15, 24 – 25, 26 – 27, 32 – 33, 34 – 35, 38 – 39, 40 – 41, 52 – 53, 66 – 67, 68 – 69, 70 – 71, 72 – 73, 80 – 81, 82 – 83, 84 – 85, 86 – 87, 88 – 89, 98 – 99, 118 – 119, 122 – 123, 124 – 125, 126 – 127, 130 – 131
Diskriminácia	56 – 57, 122 – 123, 126 – 127, 130 – 131
Distribúcia benzínu	88 – 89
Divadlo	104 – 105
Dlh	48 – 49, 112 – 113
Domáca starostlivosť – starší ľudia	58 – 59
Domáce násilie	48 – 49, 118 – 119
Domáce zvieratká	10 – 11, 46 – 47, 56 – 57, 58 – 59, 86 – 87, 112 – 113, 118 – 119,
Doprava	30 – 31, 52 – 53, 88 – 89
Dovoz a vývoz	16 – 17, 124 – 125
Dôchodok	46 – 47, 52 – 53, 58 – 59
Drogy	48 – 49, 108 – 109, 112 – 113, 114 – 115
Družstvá	48 – 49, 76 – 77, 112 – 113
Dublin (Írsko)	14 – 15
Duševné zdravie	44 – 45, 48 – 49, 118 – 119
Ď	
Ďalšie vzdelávanie/ vyššia odborná škola	10 – 11, 70 – 71, 84 – 85, 96 – 97, 102 – 103, 108 – 109, 124 – 125
E	
Ekologické podnikanie/ cestovný ruch	20 – 21, 68 – 69
Elektrotechnika	62 – 63
Estónsko	66 – 67, 122 – 123
F	
Filmy	96 – 97
Financie a administratíva	18 – 19, 20 – 21, 30 – 31, 56 – 57, 60 – 61, 66 – 67, 98 – 99, 104 – 105, 110 – 111, 112 – 113, 118 – 119, 122 – 123, 124 – 125
Fínsko	28 – 29, 96 – 97
Fitness a relax	14 – 15, 18 – 19, 20 – 21, 28 – 29, 46 – 47, 86 – 87, 118 – 119
Flámsko (Belgicko)	86 – 87
Francúzsko	10 – 11, 20 – 21
G	
Gdansk/Gdyňa (Poľsko)	38 – 39

Granty	94 – 95, 100 – 101
Grécko	48 – 49, 110 – 111
H	
Hässleholm (Švédsko)	118 – 119
Helsinki (Fínsko)	96 – 97
Hluchota	40 – 41, 116 – 117
Holandsko	32 – 33, 130 – 131
Hotely/penzióny	28 – 29, 68 – 69, 126 – 127
Hudba	38 – 39, 42 – 43, 62 – 63, 84 – 85, 96 – 97, 104 – 105, 118 – 119
CH	
Chemikálie	58 – 59, 70 – 71, 98 – 99, 122 – 123
Chichester (Anglicko)	68 – 69
Chov zvierat	44 – 45, 70 – 71, 72 – 73
Chudoba	14 – 15, 38 – 39, 48 – 49, 82 – 83, 84 – 85, 112 – 113, 126 – 127
I	
Inovácie	28 – 29, 30 – 31, 60 – 61, 66 – 67, 68 – 69, 74 – 75, 76 – 77, 100 – 101
Inštalatérsstvo	62 – 63
Investície a dane	30 – 31, 66 – 67, 118 – 119
Í	
Írsko	14 – 15, 124 – 125
J	
Jazyky	12 – 13, 40 – 41, 46 – 47, 66 – 67, 102 – 103, 116 – 117, 122 – 123, 128 – 129, 130 – 131, 132 – 133
K	
Kaderníctvo	130 – 131
Kancelárska práca	32 – 33, 56 – 57, 60 – 61
Knižnice a kníhkupectvá	42 – 43, 54 – 55, 56 – 57, 94 – 95, 122 – 123
Korfu (Grécko)	48 – 49
Krajinotvorba	62 – 63
Kvetinárstvo	10 – 11
L	
Larnaka (Cyprus)	82 – 83
Lekárske ošetrovanie	38 – 39, 40 – 41, 46 – 47, 48 – 49, 86 – 87, 112 – 113, 118 – 119
Lesníctvo	98 – 99
Limerick (Írsko)	124 – 125
Litva	60 – 61, 102 – 103
Lodenice	38 – 39

Logistika	54 – 55, 76 – 77, 124 – 125
Lotyšsko	42 – 43, 70 – 71
Luxembursko	12 – 13, 46 – 48
L	
Ľubľana (Slovinsko)	108 – 109
M	
Maďarsko	40 – 41, 84 – 85
Magdeburg (Nemecko)	90 – 91
Malmö (Švédsko)	128 – 129
Maloobchod	10 – 11, 20 – 21, 82 – 83, 88 – 89, 110 – 111, 112 – 113, 118 – 119, 128 – 129
Malta	62 – 63, 80 – 81
Manažment	54 – 55, 56 – 57, 66 – 67, 74 – 75, 80 – 81, 88 – 89, 122 – 123
Marketing	16 – 17, 20 – 21, 56 – 57, 66 – 67, 68 – 69, 98 – 99
Materská dovolenka	34 – 35
Médiá a komunikácia	30 – 31, 54 – 55, 56 – 57, 62 – 63, 66 – 67, 96 – 97, 102 – 103
Medzinárodná výmena	16 – 17, 76 – 77, 80 – 81, 86 – 87, 94 – 95, 124 – 125, 132 – 133
Mentoring	46 – 47, 66 – 67, 68 – 69, 118 – 119
Mestá	10 – 11, 14 – 15, 16 – 17, 20 – 21, 26 – 27, 30 – 31, 34 – 35, 38 – 39, 42 – 43, 46 – 47, 52 – 53, 56 – 57, 60 – 61, 66 – 67, 82 – 83, 104 – 105, 112 – 113, 114 – 115, 116 – 117, 126 – 127, 130 – 131, 132 – 133
Miestna politika	98 – 99
Miestne úrady	12 – 13, 118 – 119
Migrácia	12 – 13, 46 – 47, 90 – 91, 122 – 123, 124 – 125, 128 – 129, 130 – 131
Mladí ľudia	10 – 11, 12 – 13, 14 – 15, 16 – 17, 18 – 19, 20 – 21, 30 – 31, 42 – 43, 48 – 49, 94 – 95, 108 – 109, 128 – 129
Móda a krajčírstvo	18 – 19, 116 – 117, 112 – 113
Multikulturalizmus	12 – 13, 122 – 123, 132 – 133
Murárstvo	84 – 85
Mzdy	12 – 13, 38 – 39, 48 – 49, 58 – 59, 80 – 81, 84 – 85
N	
Nadbytočnosť	54 – 55, 90 – 91, 132 – 133
Náboženské presvedčenie	118 – 119, 128 – 129
Národnostné menšiny	12 – 13, 46 – 47, 94 – 95, 84 – 85, 122 – 123, 124 – 125, 126 – 127, 128 – 129, 130 – 131
Násilie na pracovisku	52 – 53
Náučná farma	72 – 73
Nehnutelnosti	74 – 75, 122 – 123
Nemecko	90 – 91, 132 – 133

Nespavosť	86 – 87
Nezamestnanosť	40 – 41, 44 – 45, 52 – 53, 56 – 57, 62 – 63, 70 – 71, 82 – 83, 86 – 87, 90 – 91, 114 – 115, 118 – 119, 122 – 123, 126 – 127, 130 – 131
Nové zručnosti	10 – 11, 12 – 13, 14 – 15, 20 – 21, 40 – 41, 46 – 47, 54 – 55, 56 – 57, 60 – 61, 62 – 63, 80 – 81, 82 – 83, 86 – 87, 88 – 89, 90 – 91, 98 – 99, 110 – 111, 112 – 113, 116 – 117, 122 – 123, 124 – 125, 126 – 127, 128 – 129, 130 – 131, 132 – 133
O	
Obce	12 – 13, 56 – 57, 72 – 73, 98 – 99
Ocenenia	68 – 69
Odborná príprava	10 – 11, 14 – 15, 16 – 17, 34 – 35, 38 – 39, 40 – 41, 42 – 43, 44 – 45, 46 – 47, 48 – 49, 52 – 53, 54 – 55, 56 – 57, 62 – 63, 68 – 69, 70 – 71, 74 – 75, 76 – 77, 80 – 81, 82 – 83, 84 – 85, 86 – 87, 88 – 89, 90 – 91, 96 – 97, 104 – 105, 110 – 111, 112 – 113, 114 – 115, 116 – 117, 122 – 123, 124 – 125, 126 – 127, 128 – 129, 132 – 133
Ochrana zdravia a bezpečnosti	46 – 47, 48 – 49, 52 – 53, 58 – 59, 72 – 73, 84 – 85
Organické výrobky/ spravodlivý obchod	18 – 19, 68 – 69, 70 – 71
Ovocinárstvo	76 – 77
P	
Počítačové zručnosti	30 – 31, 32 – 33, 38 – 39, 42 – 43, 54 – 55, 56 – 57, 58 – 59, 60 – 61, 80 – 81, 90 – 91, 102 – 103, 110 – 111, 116 – 117
Podnikatelia/MSP	16 – 17, 18 – 19, 20 – 21, 28 – 29, 30 – 31, 34 – 35, 60 – 61, 66 – 67, 68 – 69, 70 – 71, 72 – 73, 74 – 75, 76 – 77, 96 – 97, 104 – 105, 118 – 119, 130 – 131, 132 – 133
Podnikateľské plány	18 – 19, 20 – 21, 30 – 31, 70 – 71, 118 – 119
Poistenie	76 – 77
Poľnohospodárstvo	44 – 45, 70 – 71, 72 – 73, 76 – 77, 98 – 99
Poľsko	30 – 31, 38 – 39
Poradenstvo/life coaching	58 – 59, 80 – 81, 82 – 83, 104 – 105, 114 – 115, 118 – 119, 122 – 123, 130 – 131, 132 – 133
Porto (Portugalsko)	16 – 17
Portugalsko	16 – 17, 98 – 99
Poruchy príjmu potravy	48 – 49
Pošty a telekomunikácie	46 – 47, 124 – 125
Poznaň (Poľsko)	30 – 31
Pôrod	130 – 131
Práca na zmeny	52 – 53, 82 – 83, 86 – 87
Pracovné zaradenie	12 – 13, 80 – 81, 90 – 91, 100 – 101, 124 – 125, 128 – 129
Pružná pracovná doba	24 – 25, 26 – 27, 32 – 33, 68 – 69, 70 – 71, 82 – 83

R	
Rakúsko	26 – 27, 56 – 57
Rehabilitácia	48 – 49, 108 – 109, 112 – 113, 118 – 119
Reklama a propagácia	30 – 31, 66 – 67, 68 – 69, 80 – 81
Remeš (Francúzsko)	10 – 11
Riga (Lotyšsko)	42 – 43
Rodičia samoživitelia	14 – 15, 118 – 119, 130 – 131
Rodinný podnik	28 – 29, 52 – 53, 68 – 69, 72 – 73, 74 – 75, 76 – 77, 98 – 99
Rodová rovnosť	24 – 25, 26 – 27, 28 – 29, 30 – 31, 32 – 33, 34 – 35, 130 – 131
Rómovia	84 – 85, 126 – 127
Rovnováha práce a osobného života	26 – 27, 32 – 33, 34 – 35, 56 – 57, 86 – 87
Rozpad rodiny/strata blízkeho	10 – 11, 24 – 25, 48 – 49, 52 – 53, 56 – 57, 86 – 87, 108 – 109, 110 – 111, 112 – 113, 116 – 117, 118 – 119, 130 – 131
Rumunsko	76 – 77, 94 – 95
S	
Samostatná zárobková činnosť/ poradenstvo	16 – 17, 90 – 91, 96 – 97, 132 – 133
Sebadôvera	34 – 35, 44 – 45, 52 – 53, 54 – 55, 68 – 69, 82 – 83, 90 – 91, 102 – 103, 104 – 105, 114 – 115, 116 – 117, 122 – 123, 126 – 127, 130 – 131
Sevilla (Španielsko)	126 – 127
Slepota	42 – 43
Slnečná energia	100 – 101
Slovensko	34 – 35, 116 – 117
Slovinsko	44 – 45, 108 – 109
Služby online	30 – 31, 116 – 117
Sociálne príspevky	14 – 15, 38 – 39, 52 – 53, 58 – 59, 84 – 85, 124 – 125, 130 – 131
Sociálni pracovníci/asistenti	48 – 49, 58 – 59, 82 – 83, 112 – 113, 128 – 129
Sovietsky zväz	122 – 123
Spojené kráľovstvo	68 – 69, 114 – 115
Spojené štáty	96 – 97
Starí rodičia	24 – 25, 40 – 41, 52 – 53, 126 – 127
Starostlivosť o dieťa	26 – 27, 32 – 33, 86 – 87, 84 – 85
Starší ľudia	24 – 25, 56 – 57, 58 – 59
Starší pracovníci	46 – 47, 52 – 53, 54 – 55, 56 – 57, 58 – 59, 60 – 61, 62 – 63, 80 – 81, 98 – 99

Stavebníctvo a výstavba	62 – 63, 68 – 69, 74 – 75, 86 – 87, 84 – 85, 122 – 123
Stravovanie	18 – 19, 28 – 29, 40 – 41, 68 – 69, 82 – 83, 84 – 85
Stres/vyhorenie	24 – 25, 38 – 39, 82 – 83, 118 – 119
Strojárstvo	74 – 75, 88 – 89, 90 – 91, 100 – 101, 108 – 109, 122 – 123
Szekszárd (Maďarsko)	40 – 41
Š	
Škola – špeciálna	12 – 13, 40 – 41, 42 – 43, 116 – 117
Škola	10 – 11, 12 – 13, 40 – 41, 46 – 47, 72 – 73, 98 – 99, 108 – 109, 128 – 129
Školstvo/vzdelávanie	12 – 13, 26 – 27, 44 – 45, 56 – 57, 72 – 73, 94 – 95, 100 – 101, 102 – 103, 104 – 105, 108 – 109, 122 – 123, 128 – 129
Škótsko	114 – 115
Španielsko	74 – 75, 126 – 127
port	14 – 15, 20 – 21, 66 – 67
Švédsko	118 – 119, 128 – 129
T	
Taliansko	100 – 101, 112 – 113
Tallinn (Estónsko)	66 – 67
Tehotenstvo u dospievajúcich	14 – 15, 38 – 39, 112 – 113
Technológie	76 – 77, 88 – 89, 100 – 101, 110 – 111, 124 – 125
Teleworking	32 – 33
Tesárstvo	62 – 63, 66 – 67, 86 – 87, 84 – 85
Textílie	16 – 17, 34 – 35, 54 – 55, 88 – 89
Ť	
Ťažkosti s učením	12 – 13, 46 – 47
U	
Umbria (Taliansko)	100 – 101
Umenie a remeslá	10 – 11, 28 – 29, 34 – 35, 58 – 59, 80 – 81, 94 – 95, 96 – 97
Univerzita	16 – 17, 26 – 27, 42 – 43, 54 – 55, 56 – 57, 58 – 59, 60 – 61, 66 – 67, 88 – 89, 90 – 91, 94 – 95, 98 – 99, 100 – 101, 102 – 103, 104 – 105, 108 – 109
Upratovanie	12 – 13, 24 – 25, 46 – 47, 126 – 127, 128 – 129
Ú	
Účtovníctvo a vedenie účtovnej evidencie	60 – 61, 82 – 83, 88 – 89
Úraz a choroba	38 – 39, 40 – 41, 42 – 43, 44 – 45, 46 – 47, 48 – 49, 52 – 53, 58 – 59, 68 – 69, 112 – 113, 118 – 119
V	
Valónsko (Belgicko)	72 – 73
Väzenie	112 – 113, 114 – 115

Včelárstvo	70 – 71
Veda	102 – 103
Vedenie hospodárstva	44 – 45, 70 – 71, 72 – 73, 76 – 77, 84 – 85, 98 – 99
Vedenie motorového vozidla	12 – 13, 30 – 31, 40 – 41, 44 – 45, 52 – 53, 82 – 83, 128 – 129
Videohry	12 – 13
Vidiecke spoločenstvá	24 – 25, 28 – 29, 44 – 45, 76 – 77, 68 – 69, 70 – 71, 72 – 73, 74 – 75, 94 – 95, 98 – 99
Viedeň	26 – 27, 56 – 57
Vilnius (Litva)	60 – 61
Vodohospodárstvo	32 – 33
Vojenská služba	82 – 83, 84 – 85, 110 – 111, 122 – 123
Vratsa (Bulharsko)	58 – 59
Vydavateľstvo	56 – 57, 58 – 59, 94 – 95
Výroba	16 – 17, 40 – 41, 54 – 55, 74 – 75, 86 – 87, 88 – 89, 90 – 91, 100 – 101, 116 – 117
Výskum a vývoj	26 – 27, 86 – 87, 94 – 95, 100 – 101, 102 – 103
Vytváranie sietí	68 – 69, 74 – 75, 132 – 133
Výučba	14 – 15, 26 – 27, 34 – 35, 72 – 73, , 102 – 103, 104 – 105, 124 – 125, 128 – 129
Vznášadlo	66 – 67
Z	
Začlenenie/ integrácia do spoločnosti	40 – 41, 42 – 43, 48 – 49, 58 – 59, 80 – 81, 84 – 85, 108 – 109, 110 – 111, 112 – 113, 114 – 115, 116 – 117, 118 – 119, 122 – 123, 124 – 125, 126 – 127, 128 – 129, 130 – 131
Záhradníctvo	10 – 11, 12 – 13, 40 – 41, 48 – 49, 56 – 57, 128 – 129
Zalaegerszeg, Maďarsko	84 – 85
Zdravotná starostlivosť	24 – 25, 46 – 47, 52 – 53, 58 – 59, 118 – 119
Zdravotné postihnutie	38 – 39, 40 – 41, 42 – 43, 44 – 45, 52 – 53, 58 – 59, 116 – 117
Získavanie prostriedkov (na charitu)	56 – 57
Zločin	108 – 109, 112 – 113, 114 – 115
Zváračstvo a obrábanie kovov	54 – 55, 62 – 63, 74 – 75
Zvládanie hnevu	82 – 83
Y	
Životné prostredie	20 – 21, 28 – 29, 56 – 57, 58 – 59, 62 – 63, 68 – 69, 70 – 71, 72 – 73, 98 – 99
Životopisy/žiadosti o prijatie do zamestnania	38 – 39, 54 – 55, 56 – 57, 90 – 91, 122 – 123, 130 – 131
Žurnalistika	30 – 31

Zoznam projektov, ktoré investujú do ľudí

Mladí ľudia

Francúzsko (Audrey Libresová)

Názov: **Ecole de la deuxième chance**

Obdobie: 2002 – 2009

Rozpočet: 1 027 208 €

Účastníci: 650 – 700 ročne

Luxembursko

(Bruno de Almeida Aveiro)

Názov: **Projekt Liewenshaff**

(Päerd's Atelier asbl)

Obdobie: trojročný kurz

Rozpočet: 256 578,57 €

Účastníci: 40

Internetová stránka:

<http://www.liewenshaff.lu/>

Írsko (Sheena Matthewsová)

Názov: **Kurz Spoirt Teic Local**

Training Initiative

Obdobie: 2000 – 2008

Rozpočet: 2,6 mil. €

Účastníci: 232

Internetová stránka: http://sports.southdublin.ie/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=114

Portugalsko (Bruno Teixeira)

Názov: **Inov Contacto**

Obdobie: Tento program, v minulosti pod názvom Contacto@lcep, existuje od roku 1997. Od roku 2005 sa nazýva InovContacto.

Rozpočet: Priemerne 25 000 €/stáž – to zahŕňa všetko vrátane štruktúrnych a prevádzkových nákladov

Účastníci: Každá realizácia má iný počet účastníkov, priemer je okolo 145 stáží ročne

Internetová stránka: <http://live.network-contacto.com/pt/Paginas/default.aspx>

Česká republika (Radmila Petroušková)

Názov: **Centrum na podporu začínajúcich podnikateľov**

Obdobie: november 2006 – august 2008

Rozpočet: 5 104 670,00 CZK

Účastníci: 165

Internetová stránka: www.cepac.cz

Francúzsko (Yann Lelièvre)

Názov: **Únik z domu – Espace Info Jeunes**

Obdobie: 2002

Rozpočet: 60 000 € (ročný rozpočet)

Internetová stránka:

www.espaceinfojeunes.net

Rovnosť medzi ženami a mužmi

Cyprus (Koulla Aggelová)

Názov: **Never Home Alone** (v rámci projektu „Rozšírenie a zlepšenie služieb starostlivosti o deti, starších, zdravotne postihnutých a iné nesamostatné osoby“, opatrenie 1.4.1 Jednotného programového dokumentu, cieľ 3 „Ľudské zdroje“ programového obdobia štruktúrnych fondov na roky 2004 – 2006, ktorý sa začal v roku 2005)

Obdobie: január 2007 – november 2008

Rozpočet: 76 896 € v roku 2007, 70 500 € v roku 2008 (január – november)

Účastníci: 15

Internetová stránka: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlunion_en/dmlunion_en?OpenDocument

Rakúsko (Stephan Wittich)

Názov: **Detská kancelária na viedenských univerzitách**

Obdobie: december 2002 – december 2005

Rozpočet: Príspevok EÚ: 142 065 €

– celkový rozpočet: 308 838,76 €

Účastníci: 634

Internetová stránka:

<http://kinder.univie.ac.at/>

Fínsko (Riikka-Leena Lappalainenová)

Názov: **Reaktioketju – Pohjois-Savon naisyrittäjät kehittymisen voimavarana** (Reťazová reakcia – podnikateľky v oblasti Severného Savo ako rozvojový zdroj)

Obdobie: november 2004 – február 2008

Celkový rozpočet: 1 489 200 €

Účastníci: 456

Poľsko (Beata Szozdová)

Názov: **Nápad založiť nový podnik 2-podpora akademického podnikania vo veľkopoľskom regióne**

Obdobie: marec 2007 – jún 2007

Holandsko (Gerard Jansen)

Názov: **Projekt E-papa**

Obdobie: apríl 2006 – september 2007

Rozpočet: 127 206 €

Účastníci: 66

Internetová stránka:

<http://www.ewerkforum.nl/>

Slovensko (Katarína Vargová)

Názov: **Cieľ 3 podľa JPD-Informačné a podporné centrum zamestnanosti**

Obdobie: september 2007 – december 2008

Rozpočet: 161 352 €

Účastníci: Počet osôb podieľajúcich sa na činnostiach – 203 Počet osôb, ktoré absolvovali kurzy a prípravu – 178

Internetová stránka: www.zzvp.sk

Znevýhodnení ľudia

Grécko (Georgia Chrisikopoukouová)

Názov: **Nové horizonty** (program Psychargos: projekt pre celé Grécko spolufinancovaný z ESF (obdobie 2001 – 2010))

Obdobie: 2007 – 2009

Rozpočet: 350 000 €

Účastníci: 50

Internetová stránka:

<http://www.ygeia-pronoia.gr>

Poľsko (Andrzej Lubowiecki)

Názov: **Zdravotne postihnutí na otvorenom trhu práce** (Fundacja Gospodarcza)

Obdobie: október 2005 – december 2006

Rozpočet: 103 323 PLN (23 552 €)

Účastníci: 30

Internetová stránka:

www.Fundacijagospodarcza.pl

Maďarsko (Éva Gyulaiová)

Názov: **LIFT Pravdepodobnosť – Integrácia – Plná zamestnanosť** (LIFT Likeliness – Integration-Full employment) – Školenie (nadácia Blue Bird)

Obdobie: jún 2006 – február 2008

Rozpočet: 446 000 €

Účastníci: 36 mladých ľudí so zdravotným postihnutím

Internetová stránka:

<http://www.kek-madar.hu>

<http://www.izleloetterem.hu>

Lotyšsko (Sarmite Gromská)

Názov: „Zabezpečenie rozmanitosti knižničných služieb v Braillovom písme ako základná podmienka integrácie slepých a zrakovo postihnutých ľudí do spoločnosti a konkurencie na trhu práce.“

Obdobie: júl 2005 – september 2005

Rozpočet: 16 222 LVL

Účastníci: Používatelia knižnice (nevidomí) – 155 Pracovníci oddelenia knižnice pre zbierky v Braillovom písme – 5 Študenti školy pre zrakovo postihnutých – 15

Internetová stránka:

<http://www.neredzigobiblioteka.lv/eng/about.php>

Slovensko (Andrej Lovrencac)

Názov projektu: **Praktická príprava**

Obdobie: 2007 – 2008

(pôsobí od roku 2004)

Rozpočet: Financovanie z ESF:

2 877 275,20 €

Celkové financovanie: 3 836 367,01 €

Účastníci: 2007: 694 – 2008: 2 226

Internetová stránka:

<http://www.mddsz.gov.si/>,

<http://www.euskladi.si/>

Luxembursko (Otilia Marquesová)

Názov: **Action de reinsertion des lombalgiques et action de prevention par une formation adequate (záverečná fáza)**

Obdobie: január 2007 – december 2007

Rozpočet: 431 899 €

Účastníci: 425

Internetová stránka:

<http://www.stm.lu/home.html>

Starší pracovníci

Dánsko (Jane Grønová)

Názov: **Projekt Získanie pracovných zručností**

Obdobie: august 2007 – apríl 2008

Rozpočet: 5 641 000 €

Účastníci: 116 (51 žien, 65 mužov) – v júli 2008, 54 z nich si úspešne našlo prácu

Internetová stránka:

<http://www.amunordjylland.dk/front.do>

Česká republika (Milan Nedbal)

Názov: **Centrum celoživotného vzdelávania**

Obdobie: september 2005 – august 2007

Rozpočet: 75 475 €

Účastníci: 625 účastníkov podľa plánu (623 účastníkov kurz dokončilo, ale 2 účastníci si našli prácu počas kurzov)

Internetová stránka: www.knihkm.cz

Rakúsko (Roswitha Kerbelová)

Názov: **Initiative 50 – Beschäftigungsinitiative für ältere Arbeitnehmer (Zamestnanecká iniciatíva pre starších pracovníkov)**

Obdobie: december 2002 – december 2005

Rozpočet: 6 000 000 €

Účastníci: 1 200 vybavených osôb, 650 dochádzajúcich pracovníkov

Internetová stránka:

www.initiative50.or.at

Bulharsko (Tsvetan Ivanov)

Názov: **Dôstojný život pomocou sociálnych služieb**

Obdobie: august 2008 – júl 2009

Rozpočet: 92 522 BGN (47 300 €)

Účastníci: 20 pracovníkov, 40 prijímateľov

Litva (Aldona Mikalauskiénová)

Názov: Odborná príprava v oblasti počítačových zručností pre členov združenia LPS „Bočiai“

Obdobie: jún 2006 – júl 2008

Rozpočet: 2 396 157 €

Účastníci: 1720

Malta (George Mifsud)

Názov: Systém kontaktu s odbornou prípravou a zamestnaním

Obdobie: 2004 – 2006 (jeden rok: šesťmesačná odborná príprava a šesťmesačný kontakt so zamestnaním)

Rozpočet: 3 642 543 €

Účastníci: 460

Internetová stránka:

<http://www.etc.gov.mt/>

Podnikanie**Estónsko (Peeter Tarmet)**

Názov: Školiaci program

Obdobie: december 2007 – november 2008

Rozpočet: 2008: 1 125 000 EEK

Účastníci: 2008: 40 mentorov a 53 frekventantov

Internetová stránka:

www.eas.ee

– www.holjukid.ee

Spojené kráľovstvo

(Sandra Barnesová-Keywoodová)

Názov: Rural Welcome

Obdobie: február 2004 – apríl 2008

Rozpočet: 334 000 GBP

Účastníci: 786 jednotlivcov zo 622 podnikov

Internetová stránka:

www.tourismtrainingsoutheast.com

Lotyšsko (Normunds Zeps)

Názov: Podpora rodín s deťmi na začatie podnikania a samostatnej hospodárskej činnosti v okrese Daugavpils

Obdobie: september 2006 – október 2007

Rozpočet: 22 317,53 LVL

Účastníci: 30

Internetová stránka:

www.daugavpils.partneribas.lv

Belgicko (Gaetane Anselmová)

Názov: Formácia Preventagri

Obdobie: 2003 – 2008

Rozpočet: 2007: 187 597 €

Účastníci: Okolo 70

Internetová stránka:

www.preventagri.be

Španielsko (José Salmerón Guindos)

Názov: CRECE – program založenia konsolidácie spoločnosti

Obdobie: 2000 – 2006

Rozpočet: 65 mil. €

Účastníci: 18 300

Internetová stránka:

<http://www.eoi.es/nw/publica/crece.asp>

Rumunsko (Florin Istrate)

Názov: Dinamizare Rurală prin angajare Sustenibilă (DR-ES) (Rozvoj vidieka prostredníctvom trvalo udržateľného rozvoja)

Obdobie: november 2008 – október 2011 (36 mesiacov)

Rozpočet: 16 408 535,00 RON

Účastníci: 750 osôb (350 mužov/400 žien)

Internetová stránka: <http://dr-es.eu>

Nové odborné zručnosti**Malta (Marie Therese Vellová)**

Názov: Systém kontaktu s odbornou prípravou a zamestnaním

Obdobie: 2004 – 2006 (jeden rok: šesťmesačná odborná príprava a šesťmesačný kontakt so zamestnaním)

Rozpočet: 3 642 543 €

Účastníci: 460

Internetová stránka:

<http://www.etc.gov.mt/>

Cyprus (Andreas Apatzidis)

Názov: Odborná príprava a uvádzanie poberateľov štátnej pomoci do zamestnania

Obdobie: 2005 – 2008, programové obdobie štrukturálnych fondov, 2004 – 2006

Rozpočet: 900 000 €

Účastníci: Poberatelia štátnej pomoci

Zamestnávateľia zo súkromného sektora

Internetová stránka: <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws13.nsf/dmltheprojecten/dmltheprojecten?OpenDocument>

Maďarsko (Zsolt Korcz)

Názov: Cesta von zo znevýhodnenej situácie (Nadácia prvej maďarsko-dánskej výrobnéj školy)

Obdobie: jún 2006 – jún 2007

Rozpočet: 106 mil. HUF (373 000 €)

Účastníci: 36

Belgicko (Daniel Dellisse)

Názov: Vynikajúce učenie

Obdobie: 2008 – 2009

Rozpočet: 1 000 000 €

Účastníci: 700

Internetová stránka:

www.deceuninck.com

Bulharsko (Biliana Filipová)

Názov: **Odborná príprava zamestnaných – investícia do rozvoja spoločnosti**

Obdobie: 2008 – 2009 (13 mesiacov)

Rozpočet: 232 223 BGN (118 734 €)

Účastníci: 254

Internetová stránka:

<http://www.petrol.bg/news.php?id=241>

http://www.az.government.bg/internal.asp?CatID=28&WA=Efunds/OPHRD/AP2101/Menu_AP2101.htm

Nemecko (Peter Meller)

Názov: **AQUA (Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt)**

Obdobie: 2006 – 2010

Rozpočet: 13 000 000 €

Účastníci: 715

Internetová stránka:

www.obs-ev.de/AQUA

Vzdelávanie a odborná príprava**Rumunsko (Monica Stroeová)**

Názov: **Doktorandské štipendiá na podporu výskumu: konkurencieschopnosť, kvalita a spolupráca v priestore európskeho vyššieho školstva (grant z ESF udelený pre Národnú školu politických a správnych štúdií v Bukurešti (SNSPA))**

Obdobie: október 2008 – september 2011

Rozpočet: 4 215 105 RON

Účastníci: 40 doktorandov

Fínsko (Harri Haanpää)

Názov: **Projekt MEDA (podnikanie v oblasti médií)**

Obdobie: máj 2005 – december 2007

Rozpočet: 597 470 €

Účastníci: 64

Portugalsko (Maria Balbinová Soaresová Melová Rochová)

Názov: **Plano de Formação da Forestis-Plano de Formação para a Gestão Sustentada**

Obdobie: máj 2004 – december 2007

Rozpočet: 737 175,35 €

Účastníci: 865

Internetová stránka:

<http://www.forestis.pt/default.aspx>

Taliansko (Simone Rossi)

Názov: **Bando Assegni di Ricerca finalizzato al miglioramento delle risorse umane nel settore della ricerca e dello sviluppo tecnologico POR Umbria Ob.3 2000 – 2006**

Obdobie: Všeobecný systém sa začal vo februári 2007 a skončil sa v októbri 2008 (projekt bol naprogramovaný pred rokom 2006 a vyplatený z fondov ESF na roky 2000 – 2006)

Rozpočet: 1 825 503,99 €

Účastníci: 214

Internetová stránka:

www.ilpontesuldistretto.it

Litva (Nedas Jurgaitis)

Názov: **MOKOM**

Obdobie: marec 2005 – február 2008

Rozpočet: 1 506 411 LTL

Účastníci: 610

Dánsko (Mogens Lausen)

Názov: **Kurz podnikania**

Obdobie: jar 2004

Rozpočet: 50 000 DKK

Účastníci: 28

Internetová stránka: www.cfe.au.dk

Sociálne začlenenie**Slovinsko (Jana Urbanijová)**

Názov: **Projektové vyučovanie pre mladých dospelých – PLYA**

Obdobie: 2004 – 2006

Rozpočet: Celkový rozpočet: 270 000 €

Spolufinancovanie z ESF: 195 000 €

Účastníci: 400

Internetová stránka:

<http://www.euskladi.si/>,

<http://www.mss.gov.si/>

Grécko (Christos Giannakopoulos)

Názov: **Príprava na základné zručnosti v oblasti IKT (cyklus I)**

Obdobie: jún 2003 – december 2003

Rozpočet: Celkové financovanie:

18 152 216,32 €

Príspevok ESF: 13 614 162,20 €

Účastníci: 20 000 (18 000 sociálne zraniteľných skupín – 000 vojakov)

Internetová stránka: www.esfhellas.gr

www.eye-ekt.gr

Taliansko (Fiorella)

Názov: **Servizi itineranti Inserimento Donna (SIID I/II)**

Obdobie: apríl 2005 – september 2006 / október 2006 – december 2007

Rozpočet: 239 500 € / 236 000 €

Účastníci: 283/±500

Internetová stránka: <http://www.siid2.it/>

Spojené kráľovstvo (Allan McGinlay)**Názov:** Projekt Life Coaching**Obdobie:** január 2006 – marec 2007**Rozpočet:** Celkové projektové náklady 413 140 GBP, z čoho 178 499 GBP sa čerpalo z Európskeho sociálneho fondu**Účastníci:** Celkovo 44 účastníkov, z ktorých 25 získalo podporu Európskeho sociálneho fondu**Internetová stránka:**<http://www.thewisegroup.co.uk/content/default.asp>**Slovensko (Mário Greško)****Názov:** EQUAL – Centrum sociálno-rehabilitačných a informačných služieb pre sluchovo postihnutých**Obdobie:** marec 2005 – júl 2008**Rozpočet:** 199 163,52 €**Účastníci:** Počet účastníkov: (plán/ skutočnosť) Počet osôb podieľajúcich sa na činnostiach – 30/71 Počet vyškolených zamestnancov verejných a iných zamestnaneckých služieb-15/26 Počet osôb zapojených do projektov v oblasti skupinového odborného školenia postihnutých – 80/97**Internetová stránka:** www.sppn.sk**Švédsko (Anne-Lie Thuvessonová)****Názov:** Trvalo udržateľné zdravie**Obdobie:** marec 2005 – jún 2007**Rozpočet:** 18 851 000 SEK (1 709 991 €)**Účastníci:** 200**Internetová stránka:**<http://www.anneliesost.com/3.html>**Proti diskriminácii****Estónsko (Messurme Pissarevová)****Názov:** Integrácia osôb iného než estónskeho pôvodu na trhu práce**Obdobie:** september 2004 – december 2005**Rozpočet:** 3 360 089 EEK (ESF 2 517 146)**Účastníci:** 242 cudzích štátnych príslušníkov vo veku 16 – 63 rokov**Internetová stránka:** www.sm.ee/esf2004**Írsko (Serge Mbami)****Názov:** Sťaž správcu logistiky dodávateľských reťazcov**Obdobie:** 2007**Rozpočet:** Rozpočet na kurz bol 129 025 €, z čoho boli vyplatené prídely frekventantom vo výške 116 242 €**Účastníci:** 16 účastníkov, 14 z nich si na konci kurzu našlo prácu súvisiacu s logistikou**Internetová stránka:** www.fas.ie**Španielsko (Amparo Navajová Maldonadová)****Názov:** ACCEDER: Boj proti diskriminácii rómskeho spoločenstva**Obdobie:** 2000 – 2007 (1. fáza) a 2008 – 2013 (2. fáza)**Rozpočet:** 2000 – 2006: 57 mil. € / 2008 – 2013: 41 mil. €**Účastníci:** 40 743 (do roku 2007)**Internetová stránka:**<http://www.gitanos.org/acceder>**Švédsko (Abšír Mohamed Abúkar)****Názov:** UP New City**Obdobie:** 2005 – 2007 (opätovné spustenie 2008 – 2010, teraz pod názvom New City)**Rozpočet:** 2,5 mil. €**Účastníci:** cca 2 000**Internetová stránka:**www.drommarnashus.se/newcity**Holandsko (Chadídža Madždúbiová)****Názov:** VONK**Obdobie:** november 2005 – december 2007**Rozpočet:** 382 438 €**Účastníci:** Okolo 1 000 žien**Internetová stránka:**<http://www.vonkzeeburg.nl/>**Nemecko (Cornelia Schultheissová)****Názov:** Human Venture II (projekt navrhnutý a realizovaný agentúrou na podporu podnikania (gründungsservice) na Berlínskej technickej univerzite (TU Berlín))**Obdobie:** 2006 – 2008**Rozpočet:** 611 000 €**Účastníci:** 313**Internetová stránka:**www.gruendung.tu-berlin.de

Európska komisia

PRÍNOS PRE VÁŠ ŽIVOT – Európska únia investuje do ľudí prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie.

2009 – s. 146 – 24 x 24 cm

ISBN 978-92-79-12687-1

doi 10.2767/28588

Čo naozaj robí Európska únia pre občanov? Odpoveďou na túto otázku je Európsky sociálny fond (ESF), ktorý každoročne investuje do približne 10 miliónov ľudí vo všetkých 27 členských štátoch. Táto kniha opisuje príbehy 54 jednotlivcov – dvoch z každého členského štátu – ktorí sa chopili príležitostí ponúkaných iniciatívami financovanými prostredníctvom ESF. Rozhovory sa zameriavajú na ženy a mužov, na každú vekovú kategóriu od tínedžerov po dôchodcov v mestských i vidieckych spoločenstvách v každej krajine patriacej do EÚ.

Táto publikácia je k dispozícii v tlačenej forme vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie.

Ako je možné získať publikácie EÚ?

Publikácie na predaj:

- prostredníctvom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- u vášho kníhkupca s uvedením názvu, vydavateľstva a/alebo čísla ISBN;
- priamo prostredníctvom jedného z našich obchodných zástupcov. Kontaktné údaje na týchto obchodných zástupcov je možné získať na webovej stránke <http://bookshop.europa.eu> alebo zaslaním faxu na +352 2929-42758.

Bezplatné publikácie:

- prostredníctvom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastúpeniach alebo delegáciách Európskej komisie. Kontaktné údaje na tieto zastúpenia alebo delegácie EK je možné získať na webovej stránke <http://ec.europa.eu/> alebo zaslaním faxu na +352 2929-42758.

Zaujali vás **publikácie** Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti?

Na adrese <http://ec.europa.eu/social/publications> si ich môžete prevziať z internetu alebo požiadať o ich pravidelné bezplatné zasielanie.

Na adrese <http://ec.europa.eu/social/e-newsletter> sa zároveň sa môžete zaregistrovať a odoberať bezplatný elektronický bulletin Európskej komisie Social Europe e-newsletter.

Ďalšie informácie o Európskom sociálnom fonde môžete nájsť na webovej stránke: <http://ec.europa.eu/esf>

